# Socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:29

om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m. (prop. 1987/88:171)

SfU
1987/88:29

## Sammanfattning

I propositionen föreslås ett reformerat efterlevandeskydd som i huvudsak innebär följande.

Tyngdpunkten bör ligga på barnpensionerna, som bör förstärkas i olika avseenden. För vuxna efterlevande bör samhällets stöd inriktas på att ge alla i yrkesaktiv ålder möjlighet att bereda sig inkomst genom eget förvärvsarbete. Inom den allmänna pensioneringen bör det ekonomiska stödet – som bör utbetalas från både folk- och tilläggspensioneringen – bestå av två olika förmåner: omställningspension och särskild efterlevandepension. Änkor och änklingar som inte fyllt 65 år bör få en i princip generell rätt till omställningspension. Denna bör utges under en tid av ett år efter makens bortgång eller för viss längre tid till sådana efterlevande som tar vård om barn under tolv år. Rätt till särskild efterlevandepension bör tillkomma efterlevande män och kvinnor som av arbetsmarknadsmässiga skäl, hälsoskäl eller liknande omständighet saknar möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete för viss begränsad tid eller tills vidare men inte har rätt till förtidspension. Efterlevande som uppnått den allmänna pensionsåldern erhåller ekonomisk trygghet genom ålderspension.

Det nya systemet föreslås genomfört fr.o.m. den 1 januari 1990 och skall i princip omfatta situationer där dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet. Kvinnor som vid ikraftträdandet har rätt till änkepension enligt nuvarande regler behåller denna rätt. Kvinnor som vid ikraftträdandet är 60 år eller äldre får änkepension helt prövad enligt nuvarande bestämmelser. För kvinnor som är i åldern 45–59 år vid ikraftträdandet utges änkepension enligt nuvarande bestämmelser fram till dess kvinnan fyller 65 år. Därefter görs inom ATP en samordning mellan änkepensionen och kvinnans egen ålderspension men med en garanti för kvinnan att erhålla minst 50 % av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP – dock inte högre belopp än vad som kan utgå enligt nuvarande bestämmelser. Kvinnor som är yngre än 45 år vid ikraftträdandet omfattas av det nya systemet men kan även erhålla änkepension från folk- och tilläggspensioneringen som står i relation till den ålderspension som mannen intjänat inom ATP fram till tidpunkten för ikraftträdandet. Denna änkepension samordnas med förmåner enligt det nya systemet och fr.o.m. 65 års ålder med kvinnans egenpension från ATP.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag med den ändringen att utskottet förordar en avtrappningsregel i övergångsbestämmelserna för kvinnor i



1 *Riksdagen 1987/88. 11 saml. Nr 29*

åldern 55–59 år. Dessa kvinnor kommer härigenom att garanteras en med stigande ålder högre andel av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP.

## Propositionen

Regeringen (socialdepartementet) har i proposition 1987/88:171 föreslagit riksdagen att anta de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
3. lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
4. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
5. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
6. lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande,
7. lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn,
8. lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,
9. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
10. lag om ändring i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m.

Lagförslag 10 har överlämnats till arbetsmarknadsutskottet för behandling. Övriga lagförslag återfinns i bilaga 1 till betänkandet.

## Motioner väckta med anledning av propositionen

1987/88:Sf36 av Barbro Sandberg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbättringar i efterlevandeskyddet för i motionen nämnda föräldrar.

1987/88:Sf37 av Rune Thorén (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att retroaktivt medge "ATP-år" till alla dem som sedan 1960 själva vårdat egna barn under tre år hemma.

1987/88:Sf38 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kravet på att anta erbjudande om arbete för rätt till särskild efterlevandepension inte skall medföra att efterlevande tvingas flytta från boendeorten.

1987/88:Sf40 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition (1987/88:171) avseende Reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m.

1987/88:Sf41 av Sylvia Pettersson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en mycket generös tillämpning av övergångsbestämmelserna och den särskilda efterlevandepensionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utbildning och information,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljningen av utvecklingen.

1987/88:Sf42 av Ulla Tillander m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande inriktningen av pensionsberedningens fortsatta arbete för att skapa rättvisa pensionsvillkor för kvinnor,

2. att riksdagen beslutar att omställningspension skall få utgå i två år,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande arbetskravet som villkor för äldre kvinnors rätt till särskild efterlevandepension,

4. att riksdagen beslutar anta den i motionen angivna lydelsen av 8 kap. 6 § i lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

5. att riksdagen beslutar att punkt 8 i förslaget till övergångsbestämmelser ändras så att den garanterade änkepensionen för kvinnor födda 1930–1944 höjs från 50 till minst 60 % av makarnas gemensamma pension i enlighet med det anförda,

6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av information om de nya reglerna,

7. att riksdagen beslutar hos regeringen begära att en utvärdering sker av tillämpningen av den nya efterlevandepensioneringen enligt det anförda.

1987/88:Sf43 av Nils Carlshamre m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en förutsättning för den nu föreslagna förändringen av reglerna för den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner skall vara att 15- och 30-årsreglerna inom ATP bibehålls för framtiden och att pensionsberedningen i sitt fortsatta arbete utgår ifrån denna förutsättning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en förutsättning för den nu föreslagna förändringen av reglerna för den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner skall vara att nuvarande avdragsrätt för frivilliga pensionsförsäkringar inte försämras,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en human och generös tillämpning av reglerna för särskild efterlevandepension,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbättrade villkor för tecknande av frivilliga tilläggsförsäkringar,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av särskilda informationsinsatser.

1987/88:Sf44 av Görel Bohlin m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den särskilda efterlevandepensionen av arbetsmarknadsskäl bör ges en generös tillämpning i enlighet med vad som framförs i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 15- och 30-årsreglerna inom ATP skall bibehållas,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en avtrappningsregel för kvinnor födda efter 1930 där särskild hänsyn tas till dem som närmar sig 60-årsåldern att föreläggas riksdagen i sådan tid att reglerna kan träda i kraft samtidigt som reformen i övrigt,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att reglerna för den särskilda efterlevandepensionen bör ändras så att även en fjärdedels pension kan utgå samt begär att regeringen förelägger riksdagen förslag härom.

1987/88:Sf45 av Göran Ericsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen bifaller propositionen med den ändringen att förslaget kompletteras med den uttryckliga förutsättningen att 15- och 30-årsreglerna inom ATP skall finnas kvar,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till kompletterande generösare övergångsregler för äldre kvinnor i enlighet med vad i motionen anförts,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheten att på skattemässigt fördelaktiga villkor teckna frivilliga tilläggsförsäkringar.

1987/88:Sf46 av Monica Öhman och Ewa Hedkvist Petersen (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande en generös tillämpning av den särskilda efterlevandepensionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kommunala bostadstilläggets betydelse för de kvinnor som vid ikraftträdandet av reformen är 45–59 år och som har låg ATP.

1987/88:Sf47 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen bifaller regeringens förslag under den uttryckliga förutsättningen att 15- och 30-årsreglerna bibehålls för framtiden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett system för delning av under äktenskapet intjänade ATP-poäng bör införas och därför utredas med förtur,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av förbättrade villkor för tecknande av frivilliga tilläggsförsäkringar,

4. att riksdagen beslutar om mer generösa övergångsregler för kvinnor mellan 45 och 60 år i första hand för kvinnor födda mellan 1930 och 1934 genom ett avtrappningssystem i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bedömningarna vid prövning för erhållande av särskild efterlevandepension måste vara varsamma och generösa.

1987/88:Sf48 av Gunnel Jonäng (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande arbetskravet som villkor för äldre kvinnors rätt till särskild efterlevandepension,

2. att riksdagen beslutar anta den i motionen angivna lydelsen av 8 kap. 6 § i lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

1987/88:Sf49 av Charlotte Branting m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om mer generösa övergångsregler för kvinnor mellan 45 och 60 år, i första hand för dem som är födda 1930–1935,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att såväl omställningspension som den särskilda efterlevandepensionen skall vara ATP-grundande,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att 15- och 30-årsreglerna skall bibehållas,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att ett system för delning av under äktenskapet intjänade ATP-poäng bör införas,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frivilliga tilläggsförsäkringar,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att prövningarna för erhållande av särskild efterlevandepension bör vara generösa och så generella som möjligt,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om rörlig pensionsålder.

1987/88:Sf50 av Margit Gennser och Alf Wennerfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen bifaller propositionen med den ändringen att de där föreslagna övergångsbestämmelserna för kvinnors efterlevandeförmåner inom den allmänna försäkringen ersätts med en regel som innebär att mannens intjänade ATP-rätt läggs till grund för en för kvinnor livsvarig, icke samordnad efterlevandepension i enlighet med de principer som framlagts i motionen om att intjänade förmåner alltid måste utgå samt att avslå regeringens förslag om änklingspensioner och övriga s.k. likställighetsreformer som tidigare inte funnits med inom ATP-systemet,

2. att riksdagen begär att regeringen utfärdar direktiv till en ny parlamentarisk utredning med uppgift att ge ett samlat, heltäckande förslag till en revision av ATP-systemet i enlighet med de i motionen anförda riktlinjerna,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att i avvaktan på en i enlighet med yrkande 2 föranledd proposition inga övriga ändringar i den allmänna försäkringens pensionsförmåner skall föreslås,

4. att riksdagen, när utredningsförslag om revision av ATP-systemet föreligger, detta ges en omfattande och noggrann remissbehandling,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändringar i skattelagstiftningen vad avser avdragsrätt för pensionsförsäkringar och/eller pensionssparande i bank i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avdragsrätt för premier till kapitalförsäkringar på de sätt som föreslagits i motionen,

7. att riksdagen beslutar att särskild efterlevandepension för efterlevande i glesbygd eller andra grupper med generella uppenbara försörjningssvårigheter skall tillämpas generöst och kunna utgå livsvarigt,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ATP-systemet alltfort skall vila på principen om inkomststandardskydd samt att intjänade pensionspoäng vad gäller den vid tiden för intjänandet gällande lagstiftning-

en inte får kränkas utom i fall som kan jämställas med ett enskilt försäkringsbolags konkurs.

Den med anledning av propositionen väckta motionen 1987/88:Sf39 av Martin Olsson och Gunhild Bolander (c) har överlämnats till skatteutskottet för behandling.

Skatteutskottet har yttrat sig över motionerna 1987/88:Sf43 yrkandena 2 och 4, 1987/88:Sf45 yrkande 3, 1987/88:Sf47 yrkande 3, 1987/88:Sf49 yrkande 5 samt 1987/88:Sf50 yrkandena 5 och 6. Skatteutskottets yttrande, SkU 1987/88:9 y, återfinns som bilaga 2 till betänkandet.

# Utskottet

## Allmänna utgångspunkter

### Nuvarande efterlevandepensionering

De nuvarande reglerna för efterlevandepensioneringen tillkom i sina huvuddrag år 1960. Enligt de nu gällande reglerna i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) utges änke- och barnpension från såväl folk- som tilläggspensioneringen.

Rätt till folkpension i form av änkepension har en änka, som antingen fyllt 36 år vid mannens bortgång och då varit gift med honom i minst fem år eller har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn, som är under 16 år och som stadigvarande vistades hos makarna eller hos änkan vid tidpunkten för dödsfallet. Pensionen utges fram till dess änkan fyller 65 år eller dessförinnan börjar uppbära folkpension i annan form. Med änkor likställs vissa grupper icke gifta samboende kvinnor.

Änkepension från ATP utges till en änka som varit gift med den avlidne i minst fem år eller som har gemensamt barn med denne. Änkepension från ATP förutsätter således äktenskap. Pensionen utges oberoende av änkas ålder och oavsett om hon samtidigt uppbär egen pension i form av ålders- eller förtidspension.

Till efterlevande barn utges barnpension från folkpensioneringen fram till dess barnet fyller 18 år och från tilläggspensioneringen tills barnet uppnår 19 års ålder.

Någon rätt till änklingspension finns inte inom vare sig folk- eller tilläggspensioneringen.

### Behovet av en reformering av efterlevandepensioneringen

I propositionen anges att mot bakgrund av de förändringar som skett inom samhällslivet och i fråga om familjemönstren har det ifrågasatts om den nuvarande utformningen av familjepensioneringen är motiverad. Pensionsformen framstår i dag som otidsenlig framför allt för de yngre generationerna. Det är inte längre möjligt eller lämpligt att göra åtskillnad mellan män och kvinnor inom den allmänna försäkringen. Inte heller bör en generell åtskillnad göras mellan gifta och ogifta samboende inom ATP-systemet.

Dagens änkepensionering utgör till följd av den utveckling som ägt rum inte en adekvat form för efterlevandepensioneringen i framtiden. Det finns därför skäl att anpassa reglerna för änkepension till de sociala förändringar i samhället och den utveckling i övrigt på olika områden som ägt rum alltsedan tillkomsten av familjepensioneringen. En snabb utveckling har skett mot ökad jämställdhet mellan män och kvinnor och mot en större ekonomisk självständighet för kvinnor i allmänhet. Tiden kan därför nu anses mogen för att genomföra en reformering av efterlevandepensioneringen.

I propositionen anges vidare att en reformering av efterlevandepensioneringen emellertid måste ske med varsamhet. Det har visserligen skett en kraftig utjämning mellan mäns och kvinnors villkor i arbetslivet, men fortfarande finns betydande skillnader kvar. Skillnaderna mellan olika generationer vad gäller omställningen till de ändrade samhällsförhållandena och familjemönstren är stora, och utvecklingen har hunnit olika långt i skilda delar av landet. Förändringar kan därför inte genomföras utan att hänsyn tas till dessa skillnader. Detta betyder att en omläggning av efterlevandepensioneringen måste genomföras successivt och anpassas till olika generationers situation. Generösa övergångsregler bör således knytas till reformen.

Vad gäller barnpensioneringen anges att barnpensionen i många fall är av stor vikt när det gäller att upprätthålla den ekonomiska tryggheten för efterlevande barn. Även om samhällets insatser för barn har ökat i betydande omfattning är föräldrarnas ekonomiska insatser för barnen av avgörande betydelse. Med hänsyn härtill är det angeläget att även i framtiden lägga stor vikt vid barnpensionerna, och i propositionen föreslås ytterligare förstärkt barnpensionering.

**Utgångspunkter för en reformering av efterlevandepensioneringen**

Propositionens förslag bygger i huvudsak på de förslag som lämnats av den parlamentariskt sammansatta pensionsberedningen i betänkandet (SOU 1987:55) Efterlevandepension. reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner.

Som grundläggande principer för den framtida efterlevandepensioneringen anges följande.

Förmånerna bör vara könsjämlika, dvs. identiska regler bör gälla för kvinnor och män. Vidare bör reglerna så långt det är möjligt vara neutrala mellan olika samlevnadsformer mellan man och kvinna. Den nuvarande skillnaden i detta hänseende mellan folkpensioneringen och ATP bör därför försvinna.

Stödet till vuxna efterlevande bör ges en mer tidsbegränsad och behovsinriktad utformning än dagens änkepension. Stödet bör också primärt inriktas på aktiverande åtgärder. Särskilda ekonomiska förmåner från efterlevandepensioneringen bör förbehållas efterlevande som generellt sett är i behov därav, och de bör utbetalas endast under så lång tid som behovssituationen består. De förmåner som utbetalas från efterlevandepensioneringen bör ha till syfte att utgöra ett komplement till de insatser som görs på andra områden för att kompensera för de ekonomiska konsekvenserna av dödsfallet. I första hand bör förmånerna från efterlevandepensioneringen ge ekonomisk kom-

pensation för de direkta följderna av dödsfallet. Syftet bör framför allt vara att ge ekonomiskt stöd till de efterlevande under den tid som går åt för att komma över de särskilda svårigheter som den förändrade familjesituationen medför. Ett särskilt stöd bör också ges till den som saknar möjlighet att klara sin försörjning genom förvärvsarbete eller annat samhällsstöd.

De nya formerna av efterlevandepension bör utges enbart till män och kvinnor som är yngre än 65 år. För den som är äldre bör försörjningen vara tryggad genom ålderspension från folk- och tilläggspensioneringen. Man bör också i största möjliga mån undvika att särbehandla gruppen efterlevande i förhållande till gruppen frånskilda.

En viktig utgångspunkt för en reformering av efterlevandepensioneringen är att den tar sikte på framtida generationer efterlevande. Det är inte möjligt att på kort sikt avveckla de nuvarande änkepensionerna. Det är därför nödvändigt att förse de nya reglerna med långtgående och generösa övergångsbestämmelser.

**Huvuddragen i en reformerad efterlevandepensionering**

Det nya systemet för efterlevandepensioneringen har utformats med utgångspunkt i ovan angivna riktlinjer och föreslås sammanfattningsvis innebära följande.

Tyngdpunkten bör ligga på barnpensionerna, som bör förstärkas i olika avseenden. För vuxna efterlevande bör samhällets stöd inriktas på att ge alla i yrkesaktiv ålder möjlighet att bereda sig inkomst genom eget förvärvsarbete. Inom den allmänna pensioneringen bör det ekonomiska stödet – som bör utbetalas från både folk- och tilläggspensioneringen – bestå av två olika förmåner: omställningspension och särskild efterlevandepension. Änkor och änklingar som inte fyllt 65 år bör få en i princip generell rätt till omställningspension. Denna bör utges under en tid av ett år efter makes bortgång eller för viss längre tid till sådana efterlevande som tar vård om barn under tolv år. Rätt till särskild efterlevandepension bör tillkomma efterlevande män och kvinnor som av arbetsmarknadsmässiga skäl, på grund av nedsatt hälsa eller liknande omständighet saknar möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete för viss begränsad tid eller tills vidare men inte har rätt till förtidspension. Efterlevande som uppnått den allmänna pensionsåldern erhåller ekonomisk trygghet genom ålderspension.

Det nya systemet föreslås genomfört fr.o.m. den 1 januari 1990 och skall omfatta situationer där dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet. Kvinnor som vid ikraftträdandet har rätt till änkepension enligt nuvarande regler behåller denna rätt. Även gifta kvinnor som vid ikraftträdandet är 45 år eller äldre bör omfattas av den hittillsvarande änkepensioneringen om de blir änkor efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. För kvinnor i åldern 45–59 år bör – efter det de uppnått 65 års ålder – en samordning ske mellan kvinnornas tilläggspension i form av egenpension och änkepensionen. Kvinnor som är yngre än 45 år bör som ett komplement till ersättning enligt de nya reglerna få änkepension beräknad på den ATP-poäng som mannen har intjänat när det nya systemet träder i kraft. Sådan änkepension samordnas med efterlevandepension enligt de nya reglerna.

I motion Sf40 begär Alf Svensson att riksdagen avslår propositionen. Han anser att ATP-systemet skall jämställas med ett försäkringsavtal, vars förmåner inte ensidigt kan lagstiftas bort av staten. Förändringar av systemet förutsätter att de som är anslutna och har räknat med att vid ett eventuellt dödsfall kunna åtnjuta förmånerna från försäkringen skall hållas skadeslösa. De i propositionen föreslagna övergångsbestämmelserna uppfyller enligt motionären inte dessa krav. Han förordar i stället att frågan om efterlevandepensioner behandlas i samband med att ATP-systemet som helhet ses över. Han instämmer dock i att efterlevandeskyddet skall vara könsneutralt och att tyngdpunkten skall ligga på barnpensioneringen. Däremot bör familjen betraktas som en enhet och en efterlevande tillförsäkras en inte radikalt försämrad ekonomisk situation.

I motion Sf50 begär Margit Gennser och Alf Wennerfors i yrkande 1, såvitt nu är i fråga, att riksdagen avslår propositionens förslag att efterlevandeförmåner inom tilläggspensioneringen skall kunna utgå även till änklingar och till dem som skall anses likställda med gifta. Motionärerna anser att ATP-systemet måste jämställas med ett försäkringsavtal och att nya grupper därför inte kan anslutas till försäkringen.

Som ovan redovisats anges i propositionen att vissa förändringar som ägt rum i samhället och i fråga om familjemönstren motiverar en förändring av efterlevandeskyddet. Denna bedömning överensstämmer även med den som pensionsberedningen gjorde och som delades av i stort sett samtliga remissinstanser. Utskottet, som instämmer häri, vill understryka angelägenheten av att efterlevandeskyddet anpassas till nuvarande samhällsförhållanden. Ett nytt system behövs som på lika villkor tillgodoser såväl mäns som kvinnors behov av skydd. Det är vidare nödvändigt att även män och kvinnor som lever tillsammans utan att vara gifta erhåller ett förbättrat efterlevandeskydd. Det stöd som skall utgå till vuxna efterlevande bör dock till stor del vara behovsinriktat. Utskottet ser med tillfredsställelse att efterlevande barn erhåller ett förstärkt ekonomiskt skydd. Utskottet anser således att de tidigare redovisade principerna bör ligga till grund för ett reformerat efterlevandeskydd. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf40 och motion Sf50 yrkande 1 i denna del.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även ett flertal motionsyrkanden som rör reglerna för intjänande av rätt till ATP.

Nils Carlshamre m.fl. framhåller i motion Sf43 yrkande 1 att nuvarande regler för intjänande av egen ATP medför att även kvinnor, som ägnar ett betydande antal år åt att sköta hem och barn, har möjlighet att förvärva en betryggande egen pensionsrätt. För dessa kvinnor har dock änkepension utgjort ett betydelsefullt komplement till egenpensionen. Om änkepensionen nu försvinner blir det ännu viktigare för kvinnor som fött och fostrat flera barn att kunna förvärva en betryggande egen pensionsrätt. Motionärerna anser därför att en förutsättning för den föreslagna förändringen i efterlevandeskyddet skall vara att reglerna för intjänande av egen ATP bibehålls för framtiden och att pensionsberedningen i sitt fortsatta arbete utgår från detta. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen härom. Betydelsen av nämnda bestämmelser för särskilt kvinnornas möjligheter att tjäna in en

betryggande egen pensionsrätt påpekas även i följande motioner, Sf44 yrkande 2 av Görel Bohlin m.fl., Sf45 yrkande 1 av Göran Ericsson, Sf47 yrkande 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. och Sf49 yrkande 3 av Charlotte Branting m.fl.

De nuvarande reglerna för beräkning av egen ATP är i huvudsak följande.

Storleken av den ålderspension från tilläggspensioneringen som börjar utgå vid 65 års ålder motsvarar 60 % av det aktuella basbeloppet multiplicerat med medeltalet av de pensionspoäng som har tillgodoräknats den försäkrade.

Pensionspoäng tillgodoräknas en försäkrad för varje år som pensionsgrundande inkomst har fastställts för den försäkrade. För att pensionsgrundande inkomst skall beräknas för visst år skall inkomsten av anställning eller annat förvärvsarbete ha överstigit det basbelopp som gällde vid årets ingång. Under senare år har även vissa ersättningar som träder i stället för förvärvsarbete – bl.a. sjukpenning, föräldrapenning och arbetslöshetsstöd – gjorts pensionsgrundande inom ATP. Fr.o.m. år 1982 finns dessutom möjlighet för en förälder som vårdat barn som inte fyllt tre år att få tillgodoräkna det året som ett s.k. vårdår. Sådant år likställs med år för vilket pensionspoäng tillgodoräknats.

Har pensionspoäng tillgodoräknats för mer än 15 år, beräknas ålderspensionen på medeltalet av de 15 högsta poängtalen (15-årsregeln). Vidare gäller att om pensionspoäng har tillgodoräknats den försäkrade för mindre än 30 år, minskas pensionen med 1/30 för varje felande år (30-årsregeln).

Som bakgrund till den föreslagna reformen av efterlevandeskyddet ligger, som ovan nämnts, de förändringar i samhället som skett sedan det nuvarande systemet fick sin huvudsakliga utformning. Vid bedömningen av dessa samhällsförändringar har även beaktats betydelsen av nuvarande regler för intjänande av rätt till egen ATP. Pensionsberedningen har i sitt betänkande s. 13 angivit bl.a. följande:

Samtidigt bör framhållas att kvinnorna ännu inte uppnått en med männen fullt likvärdig ställning på arbetsmarknaden. T.ex. föreligger relativt stora skillnader när det gäller den genomsnittliga arbetstidens längd, och kvinnorna har bl.a. som en följd härav i regel lägre förvärvsinkomster och därmed lägre ATP-poäng än män. Även härvidlag har emellertid skett en utjämning mellan män och kvinnor under senare år. Att kvinnor sålunda fortfarande i genomsnitt har lägre ATP-poäng än män, främst på grund av att de i större utsträckning deltidsarbetar, kompenseras också i viss mån av de regler som gäller för intjänande och beräkning av tilläggspension.

Utskottet instämmer i vad motionärerna anfört om att de nämnda reglerna är av stor betydelse för särskilt kvinnornas möjligheter att skapa sig en trygghet i form av egen ATP-pension. Reglerna kan komma att få ökad betydelse genom de föreslagna förändringarna i efterlevandeskyddet som medför att kvinnornas behov av att bygga upp en trygghet genom en egen ATP-pension ökar. Enligt utskottets mening är det dock inte möjligt att nu besluta att reglerna för intjänande av rätt till ATP skall kvarstå oförändrade för all framtid. Pensionsberedningen skall i sitt fortsatta arbete göra en översyn av ATP-systemet i övrigt, och av betydelse för intjänandereglerna kan härvid bli

beredningens ställningstagande i bl.a. frågan om delning av pensionspoäng mellan makar. Utskottet utgår emellertid från att pensionsberedningen i sina fortsatta överväganden beaktar vad utskottet ovan anfört om betydelsen av nuvarande intjänanderegler.

Med det anförda får enligt utskottets mening syftet med motionerna Sf43 yrkande 1, Sf44 yrkande 2, Sf45 yrkande 1, Sf47 yrkande 1 och Sf49 yrkande 3 i huvudsak anses vara tillgodosett.

## Förmåner till efterlevande barn m.m.

### Nuvarande regler

Rätt till barnpension tillkommer enligt de nu gällande reglerna inom både folk- och tilläggspensioneringen den avlidnes biologiska barn och adoptivbarn. Pensionsrätt föreligger oberoende av om den avlidne hade vårdnaden om barnet och likaledes oberoende av om denne sammanbodde med barnet vid tidpunkten för dödsfallet. Rätten till pension efter biologisk förälder bryts först om barnet adopteras av annan än make till den avlidne föräldern. I detta fall upphör pensionsrätten efter den biologiska föräldern. I stället uppkommer en rätt till pension efter adoptanten.

Barnpension från folkpensioneringen utgår till barn under 18 år medan rätt till barnpension från tilläggspensioneringen tillkommer barn under 19 år.

Barnpension i form av folkpension utgår för år räknat med 26 % av basbeloppet. Barnpension utgår dock alltid med sådant belopp att pensionen i förening med barnet tillkommande tilläggspension i form av barnpension utgör 62 % av basbeloppet om båda föräldrarna har avlidit, 31 % av basbeloppet om barnet samtidigt uppbär bidragsförskott samt 41 % av basbeloppet i övriga fall då barnet uppbär pension efter en av föräldrarna.

Storleken av barnpension i form av tilläggspension är beroende av huruvida pensionsberättigad änka finns samt av familjemedlemmarnas antal. Efterlämnar en man änka och ett pensionsberättigat barn, blir barnets pension 15 % av faderns egenpension. Är ett barn ensamt pensionsberättigat, blir barnets pension 40 % av den avlidnes egenpension. Finns flera barn än ett, ökas de nu angivna procenttalen med 10 för varje barn utöver det första, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen.

Är någon för samma månad berättigad till barnpension i form av tilläggspension efter både sin far och mor utges endast en av pensionerna.

### Propositionen

I propositionen föreslås att den nuvarande barnpensionsberättigade personkretsen bibehålls. Någon utvidgning av rätten till barnpension till att omfatta andra kategorier än biologiska barn och adoptivbarn bör således inte komma i fråga. Däremot föreslås en utvidgning så till vida att utländska barn som tagits till Sverige i adoptionssyfte skall tillförsäkras rätt till ekonomiskt stöd i form av barnpension om någon av de tilltänkta adoptivföräldrarna skulle avlida innan adoptionen genomförts. Skyddet från barnpensionering-

en bör härvid uppkomma i och med att de blivande adoptivföräldrarna tar faktisk vård om barnet här i landet. Ett villkor är dock att de dessförinnan skall ha erhållit medgivande därtill av socialnämnd.

I fråga om rätten till barnpension från folkpensioneringen för utländska barn som är bosatta i Sverige föreslås att kvalifikationstiden sänks från nuvarande fem år till sex månader, dvs. samma kvalifikationstid som gäller för bidragsförskott. I propositionen påpekas att båda förmånerna är avsedda att trygga den grundläggande försörjningen för barn, och det är därför otillfredsställande att ett invandrarbarn, för vilket utgått bidragsförskott, vid förälderns död i dag kan gå miste om bidragsförskottet och därefter få vänta på barnpension från folkpensioneringen under kanske flera års tid.

En gemensam åldersgräns föreslås för såväl folk- som tilläggspensioneringen. För båda barnpensionsformerna bör finnas en generell åldersgräns med möjlighet att utge pension under längre tid till barn som därefter fortsätter med grundläggande studier. Därmed kommer enhetlighet att gälla mellan barnpension och bidragsförskott. När det gäller den generella åldersgränsen för barn som inte studerar är det naturligt att för både folk- och tilläggspensioneringen anknyta till vad som för närvarande gäller inom folkpensioneringen. I propositionen föreslås därför att pensionen i dessa fall utbetalas t.o.m. den månad varunder barnet fyller 18 år. Barnet blir då myndigt, och enligt huvudregeln upphör rätten till underhåll från föräldrarna vid denna tidpunkt. Det stora flertalet av de ungdomar som är under 18 år går också kvar i grund- eller gymnasieskola, medan enbart omkring 1/3 av 18-åringarna och 1/10 av 19-åringarna inte har avslutat sin grundutbildning. Huvuddelen av de 18- och 19-åringar som inte tillhör denna kategori är antingen förvärvsarbetande eller bedriver studier vid universitet eller högskola och är därmed berättigade till studiemedel för finansiering av studierna. De barn däremot som utan att fortsätta sina studier har lämnat grund- och gymnasieskolan bör sedan de uppnått myndighetsåldern själva kunna svara för sin försörjning. Det rör sig här närmast regelmässigt om barn som förvärvsarbetar, och det kan då inte längre anses motiverat att samhället går in med ekonomiskt bistånd genom barnpensioneringen.

I de fall då barnet genomgår utbildning vid grundskola eller gymnasieskola är det däremot angeläget att barnet får en grundläggande ekonomisk trygghet även för tiden efter fyllda 18 år. Denna trygghet kan inte helt tillgodoses genom det studiesociala stödet. Samhällets ambition är att alla ungdomar skall kunna få gymnasial utbildning. Under tiden för sådan utbildning är den studerande i regel huvudsakligen beroende av underhåll från föräldrarna. I de fall att en av eller båda föräldrarna har avlidit bör enligt vad som anges i propositionen behovet av ekonomisk trygghet under studietiden tillgodoses genom barnpensioneringen, som syftar till att ersätta den avlidne förälderns försörjningsinsats.

Emellertid är det nödvändigt att även för studerande barn fastställa en övre åldersgräns. Som jämförelse anges att studiehjälp enligt 3 kap. studiestödslagen utbetalas till studerande i gymnasial utbildning längst t.o.m. första kalenderhalvåret det år under vilket den studerande fyller 20 år. Motsvarande övre åldersgräns gäller beträffande rätten till flerbarnstillägg och för förlängt bidragsförskott. Enligt propositionen bör samma åldersgräns

väljas för barnpension från folkpensioneringen och ATP. Departementschefen framhåller att denna bestämmelse medför att ett barn i allmänhet kan uppbära barnpensionen under så lång tid att det hinner avsluta en fyraårig gymnasieutbildning.

Vad gäller förmåner från folkpensioneringen föreslås att den nuvarande konstruktionen med grundnivåer och garantinivåer bör bibehållas också för framtiden. Garantinivåerna inom barnpensioneringen har inneburit ett värdefullt tillskott för barn som inte är berättigade till tilläggspension eller har enbart låg sådan pension. De har i många fall medfört en förstärkning för flerbarnsfamiljerna eftersom pension på den nivån utges till varje barn i en familj oberoende av hur många barn det finns i familjen. Liksom hittills bör folkpensionen ta sikte på att ge ett för alla barn lika stort ekonomiskt tillskott för att täcka den grundläggande försörjningen. Beloppen skall således inte variera med det totala antalet barn efter en avliden. Folkpension i form av barnpension bör utges med 25 % av basbeloppet för år räknat för barn som förlorat en förälder och med 50 % av basbeloppet för föräldralösa barn.

Eftersom numera båda föräldrarna bidrar till att tillgodose barnets ekonomiska trygghet så länge de är i livet, anser departementschefen att detta bör återspeglas även i barnpensionsnivåerna. En garantinivå om 40 % av basbeloppet får anses motsvara den ekonomiska insats för barnets grundläggande underhåll som rimligen kan ankomma på en vårdnadshavare. Har en förälder avlidit, skall barnpension utgå på denna nivå. Om sedan också den andra föräldern skulle avlida, synes det självklart att barnpensioneringen fullt ut skall kompensera också den del av barnets grundläggande försörjning som ankommit på denna förälder. På motsvarande sätt bör full ersättning ges om den kvarlevande föräldern skils från vårdnaden om barnet och denna förälders försörjningsinsats skall ersättas av bidragsförskott. Garantinivån för föräldralösa barn föreslås därför höjd från nuvarande 31 % till 40 % av basbeloppet efter envar av föräldrarna, dvs. till en sammanlagd garantinivå om 80 % av basbeloppet. En motsvarande höjning från 31 % till 40 % av basbeloppet av garantinivån för barnpension föreslås i fall då det samtidigt för barnet utges bidragsförskott.

Bidragsförskottet liksom det särskilda bidraget till vissa adoptivbarn och det förlängda bidragsförskottet för studerande bör höjas från 30 % till 40 % av basbeloppet i fall då sådan förmån utbetalas parallellt med barnpension eller då förskottet utges i förhållande till barnets båda föräldrar.

Sammanfattningsvis innebär förslagen att såväl barnpension från folkpensioneringen som bidragsförskott i alla situationer då förmånerna utges i förhållande till båda föräldrarna skall ha en nivå motsvarande 40 % av basbeloppet årligen i förhållande till var och en av dem. Barnet garanteras härigenom ett ekonomiskt stöd som sammanlagt motsvarar 80 % av basbeloppet.

Någon avräkning av barnpension med hänsyn till efterlevandepension åt vuxen bör i fortsättningen inte ske.

För tilläggspensionsförmånerna anges följande. För att barnpension från ATP skall fylla den centrala roll som den bör ha inom den reformerade efterlevandepensioneringen är 30 % av den avlidnes beräknade egenpension en rimlig kompensationsgrad. Om pension samtidigt utges till en vuxen

efterlevande från ATP, bör den vuxnes pension reduceras i stället för barnpensionen.

När det sedan gäller barnpensionens storlek i de fall där den avlidne efterlämnar fler än ett pensionsberättigat barn anger departementschefen att nuvarande regler medför en alltför stor skillnad i pensionsnivån mellan efterlevande barn i ettbarnsfamiljer och barn i familjer med flera barn. Regeln att pensionsbeloppet per barn minskas vid ökande antal barn bör dock behållas.

För att förstärka det ekonomiska stödet för barn i flerbarnsfamiljer föreslås en kraftig höjning av det tillägg till den sammanlagda barnpensionen som skall utges för varje barn utöver det första. Förslaget innebär att tillägget skall höjas från nuvarande 10 % till 20 % av den avlidnes egenpension. Liksom för närvarande bör det sammanlagda beloppet för barnpensionen i dessa fall delas lika mellan barnen. Efter en avliden skall dock inte kunna utges tilläggspension i form av efterlevandepension med högre sammanlagt belopp än vad som motsvarar den avlidnes egenpension.

Eftersom barnpensionen utgör en ersättning för förlusten av det underhåll som de avlidna föräldrarna svarat för bör barnpension från tilläggspensioneringen kunna utges till föräldralösa barn efter båda föräldrarna. De föreslagna nivåerna 30 % resp. 20 % bör därför gälla vardera förälderns egenpension.

Enligt utskottets mening kommer barnpensionerna med det föreslagna systemet att i framtiden utgöra en mycket viktig del i efterlevandeskyddet. Barnens ekonomiska trygghet blir härigenom väl tillgodosedd. Särskilt påtaglig blir förbättringen för barn i flerbarnsfamiljer och barn som mist båda sina föräldrar. Även för bidragsförskotten innebär förslaget en i vissa fall kraftig höjning. Utskottet tillstyrker härmed propositionens förslag i denna del.

## Vuxna efterlevande

### Nuvarande regler

Med nuvarande regler utgår *änkepension i form av folkpension* enligt följande. En änka, som inte fyllt 65 år, har rätt till änkepension under förutsättning att hon antingen har fyllt 36 år vid mannens död och varit gift med honom i minst fem år eller har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år som vid mannens död stadigvarande vistades hos änkan. Något krav på att det skall vara ett biologiskt barn till änkan eller den avlidne finns inte. Upphör änkan att ha barn under 16 år i hemmet, skall vid bedömningen av hennes rätt till änkepension i fortsättningen anses som om mannen avlidit då barnet upphörde att påverka rätten till pension och äktenskapet varat till nämnda tidpunkt.

Med änka likställs i fråga om rätt till änkepension från folkpensioneringen ogift eller frånskild kvinna eller änka som stadigvarande sammanbodde med ogift eller frånskild man eller änkling vid dennes död och som har varit gift med eller har eller har haft barn med honom. Därvid jämställs den tid under

vilken kvinnan oavbrutet har sammanbott med mannen fram till hans död med tid under vilken äktenskap bestått.

En kvinna har däremot inte rätt till änkepension efter sin make om hon levde åtskild från honom vid hans död och efter det sammanlevnaden upphörde stadigvarande har sammanbott med en annan man med vilken hon har varit gift eller har eller har haft barn.

Änkepensionen dras in om änkan ingår nytt äktenskap eller om hon stadigvarande sammanbor med man med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Om det nya äktenskapet upplöses inom fem år resp. om samboendet upphör inom samma tid börjar änkepensionen ånyo att utgå, om övriga förutsättningar för rätt till änkepension alltjämt är för handen.

Änkepension från folkpensioneringen kan aldrig utgå samtidigt med folkpension i form av förtids- eller ålderspension eller hustrutillägg.

*Änkepension i form av tilläggspension* utgår till en mer begränsad personkrets. Således utgår änkepension efter försäkrad om äktenskapet har varat minst fem år och har ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år. Även om dessa förutsättningar inte är uppfyllda, är änkan likväl berättigad till änkepension om den försäkrade efterlämnar barn som också är barn till änkan. Det är härvid utan betydelse om barnet är minderårigt eller har uppnått vuxen ålder. För rätten till änkepension från ATP finns alltså ingen nedre eller övre åldersgräns vad beträffar änkan. Till skillnad från vad som gäller inom folkpensioneringen krävs för rätt till tilläggspension i form av änkepension alltid att legalt äktenskap har förelegat.

Änkepensionen dras in om änkan ingår nytt äktenskap. Upplöses det nya äktenskapet innan det har bestått i fem år, skall änkepensionen emellertid ånyo börja utgå.

Rätten till änkepension från tilläggspensioneringen påverkas inte av om änkan samtidigt är berättigad till förtidspension eller ålderspension.

Beträffande *pensionsnivåerna* gäller följande. Till änka som vid mannens död eller den därmed jämställda tidpunkten har fyllt 50 år utgår änkepension i form av folkpension med samma belopp som ålderspension från 65 år för en ensamstående ålderspensionär, dvs. med 96 % av basbeloppet för år räknat. Samma belopp utgår till änka vars rätt till änkepension grundar sig på sammanboende med barn under 16 år. För annan änka minskas pensionen med en femtondel för varje år varmed änkans ålder vid mannens död eller den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet understeg 50 år.

Änkepension i form av tilläggspension är däremot beroende av om den försäkrade förutom änkan efterlämnar barn som är berättigat till tilläggspension i form av barnpension efter honom. Om så är fallet utgör änkepensionen 35 % av den avlidnes egenpension. Finns inte något pensionsberättigat barn är änkepensionen 40 % av egenpensionen. Tilläggspensionen utgår oberoende av om kvinnan är berättigad till annan pensionsförmån.

Till vuxna efterlevande föreslås kunna utgå omställningspension och särskild efterlevandepension från både folk- och tilläggspensioneringen enligt i princip helt överensstämmande regler.

Rätt till efterlevandepension föreslås tillkomma – män och kvinnor på lika villkor – såväl sammanlevande gifta som vissa kategorier därmed jämställda. Med gifta bör jämställas vissa grupper ogifta som stadigvarande sammanbott i en samlevnad med familjefunktioner och som i och för sig skulle ha kunnat ingå äktenskap med varandra. I propositionen föreslås att med makar skall inom båda pensionssystemen jämställas man och kvinna som vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med varandra om de tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft eller väntade gemensamt barn.

En efterlevande man eller kvinna som inte har fyllt 65 år föreslås få rätt till omställningspension under en viss tid efter dödsfallet. Omställningspensionen föreslås utgå under en tid av ett år efter dödsfallet till alla som uppfyller de nämnda villkoren. Om den efterlevande efter ettårsperiodens utgång har vårdnaden om och sammanbor med barn som inte har fyllt tolv år, skall omställningspensionen kunna utges under längre tid, nämligen fram till dess det yngsta barnet har uppnått tolv års ålder.

Om en efterlevande inte kan försörja sig genom eget arbete och inte heller har rätt till förtidspension, ålderspension eller samhällsstöd i annan form, skall denne härefter kunna få fortsatt efterlevandepension i form av särskild efterlevandepension. Sådan skall kunna utgå som hel, två tredjedels eller halv pension.

Såväl omställningspension som hel särskild efterlevandepension föreslås inom folkpensioneringen utgå på samma nivå som nuvarande änkepension och ålderspension, dvs. med ett årsbelopp motsvarande 96 % av basbeloppet. I förekommande fall skall efterlevandepensionen kunna kompletteras med pensionstillskott om maximalt 48 % av basbeloppet och med kommunalt bostadstillägg till folkpension. Efterlevandepensionen utgör skattepliktig inkomst för den efterlevande men berättigar till extra avdrag vid beskattningen enligt samma regler som för annan folkpension. Inom ATP skall pensionen utgöra 20 % av den avlidnes egenpension i de fall då även barnpensionsberättigat barn finns och i andra fall 40 % av egenpensionen.

Med tillämpningen av basbeloppet 25 800 kr. innebär förslagen att det från folkpensioneringen alltid utbetalas ett årsbelopp om 24 768 kr. i form av efterlevandepension. Pensionstillskottet utgör 12 384 kr. för år räknat. Alla efterlevande med sådan pensionsförmån får alltså en garanti för ett årsbelopp om minst 37 152 kr. Någon inkomstskatt uttas inte för efterlevande som inte har andra inkomster vid sidan därav. Dessutom får sådana efterlevande bidrag i form av kommunalt bostadstillägg (KBT) till bostadskostnader upp till i vart fall 1 500 kr. per månad (minst 80 % av kostnader som överstiger 80 kr.). I många fall utges KBT med högre belopp. Från ATP utbetalas efterlevandepension med belopp som varierar med den avlidnes tidigare inkomster. Om barnpension inte utbetalas samtidigt, kan utges högst 40 248 kr. per år (beräknat med angivna basbelopp). Utbetalas barnpension

efter den avlidne, kan tilläggspension i form av efterlevandepension utges med högst 20 124 kr. per år.

**Omställningspension**

Änkor och änklingar som inte fyllt 65 år bör få en i princip generell rätt till omställningspension. Denna bör utges under en tid av ett år efter makes bortgång eller för viss längre tid till sådana efterlevande som tar vård om minderårigt barn.

För att omställningspension skall kunna utgå krävs att parterna sammanbodde stadigvarande vid tidpunkten för dödsfallet och att de dessutom hade bott tillsammans oavbrutet under en tid av minst fem år fram till dödsfallet eller vid dödsfallet hade vård om barn som var under tolv års ålder.

I propositionen anges att omställningspensionens generella del skall utgöra ett reellt stöd för den efterlevande att anpassa ekonomin, bostads- och arbetsförhållanden m.m. till den nya situationen. Den bör därför utges under inte alltför kort tid. Å andra sidan bör pensionsrätten inte utsträckas alltför långt i tiden, eftersom pensionen skall utgöra ett ekonomiskt tillskott under en övergångsperiod. Anknytningen till dödsfallet och dess följder blir givetvis allt mindre ju längre tid som flyter därefter. Vid en avvägning mellan dessa och andra synpunkter föreslås att omställningspension som huvudregel utges under en tid av ett år räknat från dödsfallet. Departementschefen anför att efter utgången av denna övergångstid torde man kunna räkna med att den efterlevande har anpassat sig till de nya förhållandena och har möjlighet att utan särskilt ekonomiskt stöd själv svara för sin försörjning på en tillfredsställande nivå. De särskilda svårigheter i ekonomiskt hänseende som dödsfallet gett upphov till bör då i regel vara övervunna.

Såsom ovan nämnts föreslås i propositionen även att efterlevande som tar vård om minderårigt barn under vissa förutsättningar skall kunna uppbära omställningspension för längre tid än ett år. Omställningspensionen skall i dessa fall kunna utbetalas fram till dess det yngsta barnet fyller tolv år. Denna form av omställningspension skall börja utbetalas först när rätten till den generella pensionen upphört, dvs. först när ett år har förflutit från dödsfallet. Den förlängda omställningspensionen utges sedan så länge som förutsättningarna härför är uppfyllda. Om den efterlevande har flera barn, är det avgörande givetvis det yngsta barnets ålder.

Som särskilt villkor för rätt till omställningspension för förlängd tid bör gälla att den efterlevande vid tidpunkten för dödsfallet stadigvarande sammanbodde med just det barn som avses grunda rätt till förlängd pension. Det bör krävas att det är fråga om ett barn som fötts före dödsfallet eller som en efterlevande då väntade gemensamt med den sedermera avlidne. Barn som den efterlevande efter dödsfallet kan ha fått med annan bör inte kunna grunda rätt till omställningspension. Däremot bör i andra fall inte fordras att det rör sig om ett för den efterlevande och den avlidne gemensamt barn. Också adoptivbarn, styvbarn samt i vissa fall fosterbarn och andra barn bör alltså, om övriga förutsättningar är uppfyllda, i och för sig kunna grunda rätt till omställningspension för vuxna efterlevande.

I motion Sf42 yrkande 2 begär Ulla Tillander m.fl. att riksdagen beslutar att omställningspension generellt skall utgå under två år. Motionärerna anser att förslaget om omställningspension under högst ett år är otillräckligt för att klara de mänskliga och praktiska problem som möter vid makes bortgång. Den särskilda efterlevandepensionen som därefter skall utgå innebär dessutom en individuell prövning som av många kan upplevas stötande.

Utskottet vill för sin del framhålla vikten av en generell rätt till ekonomiskt stöd under en övergångstid efter dödsfallet. Den föreslagna omställningspensionen är således av stor betydelse. Härigenom ges den efterlevande mannen eller kvinnan möjlighet att komma över de särskilda svårigheter som till följd av den förändrade familjesituationen uppkommer under tiden närmast efter dödsfallet. I fråga om längden av den tid varunder omställningspensionens generella del skall utbetalas gör sig – såsom framhålls i propositionen – olika synpunkter gällande. Med hänsyn till att fråga är om ekonomiskt stöd under en övergångsperiod anser utskottet att den föreslagna tiden ett år är rimlig. Efter denna tid torde den efterlevande i normalfallet ha anpassat sig till de nya förhållandena och ha möjlighet att själv svara för sin försörjning. Det bör dock påpekas att efterlevande barns försörjning är garanterad genom barnpension. Det förtjänar även att påpekas att efterlevande som vårdar barn under tolv år har rätt till omställningspension för förlängd tid. För övriga efterlevande som ännu ett år efter dödsfallet har svårigheter att klara sin försörjning finns möjlighet till fortsatt ekonomiskt stöd i form av särskild efterlevandepension, vartill utskottet återkommer nedan. Den prövning som därvid skall ske kommer att göras av socialförsäkringsnämnd i samma form och med samma besvärsmöjligheter som gäller för andra förmåner såsom exempelvis förtidspension.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionens förslag i fråga om omställningspension och avstyrker således bifall till motion Sf42 yrkande 2.

**Särskild efterlevandepension**

En utgångspunkt för familjepensionsreformen är att den efterlevande efter omställningsperiodens utgång i regel har möjlighet till en tryggad ekonomisk ställning genom eget förvärvsarbete. Samhällets insatser för vuxna efterlevande skall således inriktas på att ge dem möjlighet att stanna kvar i eller komma in i förvärvslivet. De blir därigenom ekonomiskt oberoende och kan svara för den egna försörjningen sedan omställningstiden gått till ända. Det förutsätts att insatser görs på bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadsområdena för att undanröja förvärvshindren. Om hälsoskäl lägger hinder i vägen kan förtidspension utgå för att trygga försörjningen.

Om en efterlevande inte kan försörja sig genom eget arbete och inte heller har rätt till förtidspension, ålderspension eller samhällsstöd i annan form, skall denne enligt förslaget kunna få fortsatt efterlevandepension i form av s.k. särskild efterlevandepension. Som grundläggande villkor härför föreslås att den efterlevandes möjligheter att bereda sig inkomst av arbete är nedsatta med minst hälften av arbetsmarknadsmässiga skäl, försämrat hälsotillstånd eller annan sådan orsak. Den särskilda efterlevandepensionen utges så länge

försörjningssvårigheterna består och utbetalas från såväl folk- som tilläggspensioneringen.

I propositionen finns utförliga resonemang om under vilka förhållanden den särskilda efterlevandepensionen skall kunna utgå. Således anges i den allmänna motiveringen på s. 119–120 bl.a. följande.

I första hand bör den särskilda efterlevandepensionen kunna utgå i fall då försörjningsproblemen orsakats av arbetsmarknadsmässiga förhållanden. Så kan vara fallet för en efterlevande som under lång tid ägnat sig enbart åt skötseln av hem och familj och som därför saknar anknytning till arbetsmarknaden. Ofta torde emellertid detta förhållande inte ensamt innebära något absolut arbetshinder. Först då också andra omständigheter kommer in i bilden kan problemen på arbetsmarknaden bli av den art att det trots olika insatser uppstår svårigheter för den efterlevande att bereda sig anställning. Sådana omständigheter kan vara att den efterlevande är bosatt på en ort där det föreligger brist på arbetstillfällen och där även möjligheterna att få arbete inom den närmaste omgivningen är ringa. En annan omständighet som kan spela in är att den efterlevande kommit upp i ålder och kanske redan på denna grund är svårplacerad på arbetsmarknaden. Avsaknad av utbildning och av tidigare arbetslivserfarenhet är andra faktorer som ytterligare kan försvåra en arbetsplacering. Samtliga nu angivna förhållanden är sådana som bör tas i beaktande vid bedömande av rätten till särskild efterlevandepension.

– – –

Som villkor för rätten till särskild efterlevandepension bör alltså gälla att den efterlevandes möjligheter att bereda sig inkomst genom ett för honom eller henne lämpligt arbete är nedsatta av arbetsmarknadsmässiga skäl eller hälsoskäl. Även annan härmed jämförlig omständighet bör kunna utgöra grund för pension. Exempelvis bör särskild efterlevandepension kunna utgå till en änka eller änkling som inte kan få arbete på bostadsorten och som med hänsyn till ålder, bosättningsförhållanden och personliga omständigheter i övrigt inte skäligen kan anses skyldig att flytta till annan ort där lämpligt arbete kan finnas.

I specialmotiveringen (s. 201–204) anges bl.a. följande.

Vid bedömningen får i varje enskilt fall göras en sammanvägning av föreliggande arbetshinder som är av arbetsmarknadsmässig art och sådana som betingas av hälsoskäl eller annan därmed jämförlig omständighet. Här måste göras en helhetsbedömning av den efterlevandes anknytning till arbetslivet och av hans eller hennes möjligheter att få och ta ett förvärvsarbete, direkt eller efter någon form av utbildning. Bedöms förvärvsmöjligheterna vara nedsatta med minst hälften skall särskild efterlevandepension kunna beviljas.

Bedömningen måste i varje enskilt fall ta sikte på förhållandena i just det fallet. Enbart den omständigheten att den efterlevande t.ex. bor i ett glesbygdsområde eller kommit upp i högre ålder kan inte alltid tas till intäkt för att särskild efterlevandepension skall beviljas. Vad som skall vara avgörande är om alla omständigheter sammantagna faktiskt medför att förvärvsmöjligheterna är nedsatta med minst hälften.

– – –

Ytterligare innebär de uppställda bedömningsgrunderna att ställning får tas till huruvida den efterlevande skall anses *skyldig att flytta* från hemorten om det behövs för att få arbete. Vid avgörande av denna fråga får beaktas den efterlevandes ålder, familjeförhållanden, fastighetsinnehav och andra liknande omständigheter. Om det med hänsyn härtill inte kan begäras att den efterlevande skall flytta, får försörjningsmöjligheterna bedömas med utgångspunkt enbart från förhållandena på hemorten och den närmaste omnejden. Samma faktorer blir av betydelse vid bedömningen av frågan om det bör krävas att den efterlevande tar ett anvisat arbete på en ort inom pendlingsavstånd från hemorten.

I paragrafen finns inte föreskrivet någon särskild bedömningsgrund för *äldre efterlevande*. Här finns således en skillnad gentemot vad som gäller inom förtidspensioneringen.

---

Den efterlevandes ålder kommer således att bli av stor betydelse vid bedömningen av rätten till särskild efterlevandepension. När det gäller yngre efterlevande, som står utan arbete och som inte har nedsatt hälsa, torde det i allmänhet finnas goda förutsättningar att bereda dem ett lämpligt arbete som kan trygga den fortsatta försörjningen. Kraftfulla insatser bör därför sättas in i sådana fall. Kraven på att den efterlevande flyttar till annan ort eller genomgår arbetsmarknadsutbildning e.d. kan naturligtvis också ställas högre ju yngre den efterlevande är. Även vid bedömningen av vad som skall kunna anses vara ett för den efterlevande lämpligt arbete kommer åldern att spela en betydelsefull roll. Beträffande yngre efterlevande, som är utan yrkesutbildning och utan fastare anknytning till viss sektor av arbetsmarknaden, kan förutsättas att ett vidare spektrum av framtida yrkesbanor framstår som realistiska än för efterlevande som kommit upp i åren.

För rätt till särskild efterlevandepension bör enligt propositionen vidare fordras att nedsättningen av den efterlevandes försörjningsmöjligheter kan antas bestå under viss tid framöver. Som villkor för pensionsrätten bör enligt departementschefen därför gälla att nedsättningen av förvärvsmöjligheterna kan antas vara inte endast kortvarig. För att den efterlevande skall undantas från rätten till särskild efterlevandepension bör således krävas att han eller hon har en stabil ställning på arbetsmarknaden. Annars skulle en enbart tillfällig anställning (för kortare tid än ett år) kunna helt utestänga den efterlevande från möjligheten att få särskild efterlevandepension efter anställningens upphörande. I ett sådant fall bör pension kunna beviljas men innehållas under den tid och till den del försörjningen tillgodoses genom arbetet. Pensionsrätten blir då helt eller delvis vilande under denna tid.

Pensionen skall kunna utgå under så lång tid som behövs för att den efterlevande skall få möjligheter till försörjning genom eget arbete. Departementschefen anger att det i vissa situationer kan vara nödvändigt att pensionen utbetalas kontinuerligt fram till dess den efterlevande fyller 65 år.

I propositionen (s. 120) anges som villkor för att särskild efterlevandepension skall kunna utbetalas att det bör vara fråga om en betydande nedsättning av förvärvsmöjligheterna. Om den efterlevande inte kan erhålla ett heltidsarbete men väl ett arbete med något kortare arbetstid som ger en tryggad försörjning, finns inte skäl att medge särskild efterlevandepension. I likhet

med vad som gäller inom förtidspensioneringen bör därför krävas att förvärvsmöjligheterna är nedsatta med minst hälften.

Likaså efter förebild från förtidspensionsreglerna föreslås att särskild efterlevandepension skall kunna utges som hel, två tredjedelar av hel eller som halv pension.

Innan beslut meddelas om rätt till särskild efterlevandepension skall försäkringskassan undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd som är ägnad att förbättra den efterlevandes möjligheter att bereda sig inkomst genom arbete. Visar det sig att sådan insats behövs, skall försäkringskassan se till att så sker.

Rätten till särskild efterlevandepension kan i enskilda fall begränsas till viss tid, och den skall under alla förhållanden omprövas minst en gång vart tredje år. Förbättras den efterlevandes förvärvsmöjligheter, skall en utgående särskild efterlevandepension kunna dras in eller sättas ned definitivt eller för viss tid med hänsyn till den inträdda förbättringen. En pension som dragits in eller satts ned definitivt kan inte senare utges på nytt eller höjas.

I propositionen understryks att det är angeläget med en generös tillämpning av reglerna om indragning eller nedsättning av den särskilda efterlevandepensionen. Reglerna bör utnyttjas endast i de fall då det finns grundad anledning påstå att det skett en påtaglig stabilisering av den efterlevandes förvärvsmöjligheter och att behovet av efterlevandepension därmed fallit bort eller minskat. I regel bör därför en indragning eller minskning av en särskild efterlevandepension i första hand göras endast för viss tid. Först sedan denna tid gått till ända och det är klarlagt att den efterlevande verkligen lyckats få en fast förankring i arbetslivet bör pensionen dras in eller minskas definitivt.

Enligt motsvarande regler som för omställningspension för förlängd tid bör rätten till särskild efterlevandepension upphöra om den pensionsberättigade gifter sig eller – under vissa förutsättningar – sammanlever med någon utan äktenskap.

En generös tillämpning av villkoren för den särskilda efterlevandepensionen begärs i flera motioner.

Således begär Charlotte Branting m.fl. i motion Sf49 yrkande 6 ett tillkännagivande om att villkoren för erhållande av särskild efterlevandepension bör vara generösa och så generella som möjligt. En allmänt sett generös bedömning föreslås även av Sylvia Pettersson m.fl. i motion Sf41 yrkande 1, av Görel Bohlin m.fl. i motion Sf44 yrkande 1 samt av Monica Öhman och Ewa Hedkvist Petersen i motion Sf46 yrkande 1. En generös bedömning särskilt vad avser kvinnor i glesbygd önskar Ann-Cathrine Haglund m.fl. i motion Sf47 yrkande 5 och Margit Gennser och Alf Wennerfors i motion Sf50 yrkande 7. De sistnämnda påpekar dessutom att även kvinnor med män i utlandstjänst kan komma att drabbas av de föreslagna förändringarna i efterlevandeskyddet.

Lars Werner m.fl. begär i motion Sf38 att riksdagen slår fast att den efterlevande, oavsett ålder, inte mot sin önskan skall tvingas flytta från boendeorten för att få sin försörjning genom arbete. Villkoret att anta erbjudet arbete för rätt till särskild efterlevandepension bör endast gälla

under förutsättning att den efterlevande kan bo kvar i hemmet. I motion Sf42 yrkande 4 av Ulla Tillander m.fl. och Sf48 yrkande 2 av Gunnel Jonäng begärs att ett förtydligande vad gäller flyttningskravet för de yngre görs genom att i lagtexten slås fast att rätt till särskild efterlevandepension skall bedömas mot bakgrund av den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst på hemorten genom ett för honom lämpligt arbete.

Att arbetsmarknadssituationen för kvinnor i medelåldern är av stor betydelse i detta sammanhang påpekar Nils Carlshamre m.fl. i motion Sf43 yrkande 3. Enligt motionärerna torde särskilt kvinnor inom glesbygdsområden och orter med ett föga differentierat näringsliv inom överskådlig framtid ha svårt att få ett arbete på vilket de kan försörja sig. Den särskilda efterlevandepensionen är avsedd att ta vid när omställningspensionen upphört att utgå efter ett år eller när det yngsta barnet är tolv år. Enligt motionärerna kan många kvinnor då befinna sig i 45–50-årsåldern. Om kvinnorna haft sitt huvudsakliga arbete förlagt i hemmet kan stora svårigheter uppstå att över huvud taget få ett arbete utan att flytta från orten. Kvinnan kan vara bunden vid bostadsorten genom fastighetsinnehav, hon kan ha äldre anhöriga att ha ansvar för och det kan vara mycket svårt att bryta upp med tonåriga barn till en helt främmande miljö. Motionärerna anser därför att kraven för erhållande av den särskilda efterlevandepensionen bör vara generösa och en efterlevande skall inte behöva bryta upp från sin tidigare miljö för att få rätt till pensionen.

I motion Sf42 yrkande 3 begär Ulla Tillander m.fl. ett klarläggande vad gäller arbetskravet för de något äldre efterlevande. Motionärerna anför att t.ex. en deltidsarbetande kvinna i 55–60-årsåldern inte alltid har möjlighet att öka sin arbetsinsats. Ofta kan det snarare vara så att hon upplever att krafterna håller på att avta och hellre skulle vilja trappa ned förvärvsarbetet. Denna uppfattning delas av Gunnel Jonäng i motion Sf48 yrkande 1.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet vill till en början erinra om att efterlevande har rätt till omställningspension under ett år från dödsfallet och härefter, för den som vårdar barn under tolv års ålder, tills det yngsta barnet uppnått denna ålder. Detta innebär att prövningen av rätten till särskild efterlevandepension blir aktuell tidigast ett år efter dödsfallet och då främst för den som inte har barn eller som har barn som fyllt tolv år. Utskottet vill vidare erinra om att de kvinnor som när det nya systemet föreslås träda i kraft är 45 år eller äldre omfattas av särskilda övergångsregler som närmare kommer att redovisas nedan. I fråga om rätten till särskild efterlevandepension delar utskottet departementschefens uppfattning att denna skall avgöras efter en behovsprövning i varje enskilt fall. Härvid skall en helhetsbedömning göras av den efterlevandes situation och utskottet vill i detta sammanhang särskilt belysa några faktorer som kan vara av betydelse vid denna prövning.

Vid bedömningen av en efterlevandes möjligheter att få ett arbete skall beaktas bl.a. om ett erbjudet arbete skall anses lämpligt mot bakgrund av den efterlevandes speciella förhållanden. I första hand bör det vara fråga om sådan sysselsättning som vederbörande tidigare haft men även andra sysselsättningar kan komma i fråga. Därvid bör hänsyn tas till den efterlevan-

des utbildning och tidigare verksamhet. Enligt utskottets uppfattning måste vid bedömningen av en försäkrads möjligheter att få ett arbete och vid bedömningen av om detta arbete är lämpligt för honom hänsyn även tas till vederbörandes ålder. Utskottet anser dock inte att äldre personer generellt sett skall särbehandlas i detta hänseende på så sätt att de över huvud taget inte skall anses skyldiga att förvärvsarbeta.

När det gäller möjligheten för en efterlevande att skaffa sig ett lämpligt arbete uppstår fråga om denna möjlighet skall bedömas endast med beaktande av möjligheterna på hemorten eller om även möjligheterna att få arbete på annan ort skall beaktas. I propositionen har angivits att när det gäller skyldigheten att ta ett arbete på annan ort får beaktas den efterlevandes ålder, familjeförhållanden, fastighetsinnehav och andra liknande omständigheter. Utskottet delar den uppfattning som redovisats i propositionen. Vid den individuella prövning som skall ske när det gäller skyldigheten att flytta till annan ort vill utskottet dock understryka betydelsen av den efterlevandes familjeförhållanden i de fall den efterlevande sammanbor med barn som går i skola på hemorten. Även det förhållandet att den efterlevande är bunden till orten genom omsorger om en nära anhörig bör kunna beaktas i detta sammanhang. Vidare bör i fråga om betydelsen av fastighetsinnehav enligt utskottets mening särskilt beaktas förekomsten av en jordbruksfastighet som makarna tidigare gemensamt brukat.

Utskottet anser sammanfattningsvis att det för rätten till särskild efterlevandepension skall vara fråga om en helhetsbedömning där tillbörlig hänsyn tas till den efterlevandes situation.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motionerna Sf38, Sf41 yrkande 1, Sf42 yrkandena 3 och 4, Sf43 yrkande 3, Sf44 yrkande 1, Sf46 yrkande 1, Sf47 yrkande 5, Sf48 yrkandena 1 och 2, Sf49 yrkande 6 samt Sf50 yrkande 7 – som i vissa delar tillgodoses genom vad utskottet ovan anfört – inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet tillstyrker således propositionens förslag även i denna del.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motion Sf44 yrkande 4 av Görel Bohlin m.fl., vari anförs att kravet på att arbetsförmågan skall vara nedsatt med minst hälften kan medföra att efterlevandeskyddet för stora grupper försäkrade kan visa sig otillräckligt på grund av att den efterlevande inte alltid ges full sysselsättning. I de fall den efterlevande arbetar något mer än hälften kan särskild efterlevandepension inte beviljas. Om inkomsten i en sådan situation uppgår till ca 5 000 kr. per månad utgår heller inte kommunalt bostadstillägg. Motionärerna befarar att framför allt deltidsarbetande kvinnor härigenom kan komma att bli beroende av socialbidrag. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande till regeringen om att reglerna för den särskilda efterlevandepensionen bör ändras så att även en fjärdedels pension kan utgå.

Såsom ovan redovisats skall det vara fråga om en betydande nedsättning av förvärvsmöjligheterna för att särskild efterlevandepension skall kunna utbetalas. Med ledning av vad som gäller inom förtidspensioneringen har kravet på nedsättningen av förvärvsmöjligheterna angivits till minst hälften. Utskottet delar denna uppfattning att samma krav på arbetsförmågans

nedsättning bör ställas för rätt till särskild efterlevandepension som för rätt till förtidspension. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf44 yrkande 4.

Barbro Sandberg tar i motion Sf36 upp situationen för föräldrar som vårdat svårt handikappade barn. Motionären påpekar att en av föräldrarna ofta måste vara hemma med barnet. Vårdbidrag utgår men är pensionsgrundande endast till den del det inte avser merkostnader. När barnet fyller 16 år eller när det senare flyttar till eget boende kan föräldern ha svårt att komma in på arbetsmarknaden. Dessa föräldrar kommer aldrig att komma upp i någon hög pensionspoäng och kanske inte heller full kvalifikationstid trots att de under en lång följd av år gjort en betydande kostnadsbesparande insats för samhället. Motionären begär därför ett tillkännagivande till regeringen om att förbättringar behövs i efterlevandeskyddet för dessa föräldrar.

Utskottet vill till en början framhålla det viktiga arbete som föräldrar som vårdar svårt handikappade barn utför och den betydande arbetsinsats som det därvid är fråga om. Enligt utskottets uppfattning skall dock dessa föräldrar i första hand tillgodoses i form av en egen pensionsrätt och inte genom ett förstärkt efterlevandeskydd. I detta sammanhang bör också erinras om att pensionsberedningen i sitt fortsatta arbete bl.a. skall pröva frågan om vad som skall ligga till grund för beräkning av ATP. Vidare finns, enligt vad som ovan anförts om den särskilda efterlevandepensionen, utrymme att vid prövningen av denna pensionsförmån även beakta de speciella förhållanden som kan gälla för föräldrar som efter att ha vårdat handikappade barn har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motion Sf36 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

## Övergångsregler

Har dödsfallet inträffat före det nya systemets ikraftträdande bör i princip äldre bestämmelser tillämpas även fortsättningsvis. Härav följer att de som redan uppbär änkepension vid det nya systemets ikraftträdande även fortsättningsvis erhåller änkepension enligt nuvarande regler. Om däremot dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet, bör som allmän princip gälla att det nya regelsystemet skall tillämpas vid bedömningen av rätten till efterlevandeförmåner. Från denna principiella riktlinje föreslås dock åtskilliga avsteg.

### Barnpension

Enligt propositionen skall de nya reglerna för barnpension gälla om barnets förälder avlider efter ikraftträdandet. Har dödsfallet inträffat dessförinnan skall i princip hittillsvarande regler ha fortsatt tillämpning. De nya åldersgränserna för folk- och tilläggspension skall dock gälla även för barn som har beviljats barnpension före ingången av år 1990. Också den sänkta kvalifikationstiden för utländska barns rätt till barnpension från folkpensioneringen vid bosättning här i landet skall tillämpas även om dödsfallet har inträffat före ikraftträdandet. Likaså skall de nya nivåerna för folkpension i form av barnpension gälla också för barn som har rätt till sådan pension vid

ikraftträdandet. Avlider barnets far efter ikraftträdandet och utges med stöd av övergångsreglerna också änkepension efter honom enligt hittillsvarande regler skall nuvarande bestämmelser tillämpas vid beräkningen av barnpensionen.

Utskottet har ingen erinran mot de föreslagna övergångsreglerna i fråga om barnpension.

**Vuxna efterlevande**

Som ovan nämnts kommer kvinnor som redan uppbär änkepension vid det nya systemets ikraftträdande även fortsättningsvis att erhålla änkepension enligt nuvarande regler.

För efterlevande män gäller att de skall ha rätt till omställningspension och särskild efterlevandepension i fall då hustrun (eller därmed jämställd kvinna) avlider efter den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Som anges i propositionen (s. 68–69) innebär det föreslagna systemet för efterlevandepensionering en relativt stor förändring i förhållande till dagens familjepensionering. Det är därför inte realistiskt att låta de nya reglerna direkt ersätta de hittillsvarande och ge dem full verkan från en viss bestämd tidpunkt inom den närmaste framtiden. Hänsyn måste tas till de generationer som inrättat sina liv efter hittillsvarande lagstiftning och förlitat sig på fortbeståndet därav. Reformtakten måste bestämmas på ett sätt som gör att ekonomiskt svagare kategorier ges ett fortsatt skydd också under lång tid framöver enligt det regelsystem som har tillkommit för att bereda dem trygghet efter bortgången av den som svarat för deras försörjning och ekonomiska standard. Vidare anges att även kostnadsaspekten måste beaktas vid utarbetande av övergångsregleringen. Förslagen till förstärkningar av barnpensionerna och om införande av rätt till efterlevandepension till änklingar medför inte oväsentliga utgiftsökningar även på relativt kort sikt för folk- och tilläggspensioneringen.

Den avgränsningen som förordas tar till utgångspunkt kvinnans ålder vid tidpunkten för det nya regelsystemets ikraftträdande och i viss utsträckning även mannens ålder då genom en anknytning till de pensionspoäng som fram till dess tillgodoräknats honom inom ATP. Härigenom får nuvarande änkepensionering fortsatt tillämpning i oförändrad eller i på vissa sätt begränsad utsträckning för kvinnor som vid ikraftträdandet uppnått viss ålder. Därvid skall äldre kvinnor ges rätt till förmåner enligt hittillsvarande system i större utsträckning än yngre kvinnor.

Departementschefen anför (s. 145) att vid valet av var dessa åldersgränser skall dras bör å ena sidan beaktas att dessa inte gärna bör bli så låga att det blir fråga om en onödigt lång tid innan de nya reglerna får någon egentlig betydelse. Å andra sidan bör skyddet för äldre kvinnor i behov av änkepension inte försvagas, och kvinnor i allmänhet måste ges tillfälle att bygga upp ett ordentligt egenpensionsskydd inom ATP under ett inte alltför ringa antal år. Möjlighet bör också finnas för de familjer som så önskar att på annan väg förvärva ett änkepensioneringen motsvarande riskskydd utan orimligt höga kostnader.

Ett generellt villkor för fortsatt skydd från dagens änkepensionering skall

dock vara att kvinnan måste ha varit gift med mannen (eller såvitt gäller folkpensioneringen sammanboende med honom enligt likställighetsregeln) vid den nya lagstiftningens ikraftträdande.

En lämplig avvägning är enligt departementschefen att dra en gräns på så sätt att alla gifta kvinnor som vid ikraftträdandet är 60 år eller äldre skall ha kvar änkepensionsskyddet helt oförändrat enligt dagens regler. En annan gräns föreslår departementschefen skall dras på sådant sätt att gifta kvinnor som fyllt 45 men inte 60 år när de nya reglerna träder i kraft i princip skall omfattas av dagens änkepensionering också fortsättningsvis, dock på särskilda villkor fr.o.m. det att kvinnan uppnår pensionsåldern. Gifta kvinnor som vid ikraftträdandet av den nya efterlevandepensioneringen är yngre än 45 år omfattas i princip av det nya systemet men får dessutom viss rätt till änkepension enligt nuvarande regler.

Med dessa lösningar anges det nya regelsystemet komma att omfatta i huvudsak de kvinnor som vid införandet härav är yngre än 45 år. Det kommer alltså att primärt avse sådana kvinnor som i stor utsträckning redan i dag förvärvsarbetar och som vuxit upp under de förändrade samhällsförhållanden som utgör grund för den föreslagna reformen. För dessa kvinnor torde mannens död i regel inte medföra samma långvariga svåra ekonomiska konsekvenser som för äldre kvinnor.

I propositionen föreslås sammanfattningsvis följande övergångsregler.

Efterlevande kvinnor, vars make avlidit före ikraftträdandet och som då har rätt till änkepension, får oberoende av ålder behålla denna pension även fortsättningsvis. Pensionsrätten följer inom både folk- och tilläggspensioneringen helt nuvarande regler.

Efterlevande gifta kvinnor, vars make avlider efter ikraftträdandet och som är födda år 1929 eller tidigare, kan beviljas änkepension från folk- och tilläggspensioneringen enligt hittillsvarande regler om dessas villkor är uppfyllda. Pensionsrätten följer helt nu gällande regler.

Efterlevande kvinnor, vars make avlider efter ikraftträdandet och som är födda något av åren 1930–1944, kan beviljas änkepension från folk- och tilläggspensioneringen enligt hittillsvarande regler om dessas villkor är uppfyllda. Pensionsrätten följer helt de nu gällande reglerna för änkepension när det gäller folkpension liksom tilläggspension för tid före 65 års ålder. Inom ATP görs fr.o.m. 65 års ålder en samordning mellan änkepensionen och egen ålderspension men med en garanti för kvinnan att erhålla minst 50 % av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP, dock inte högre belopp än vad som kunnat utges enligt nuvarande regler.

Övriga kvinnor, vars make avlider efter ikraftträdandet, omfattas av den nya lagstiftningen och kan alltså erhålla omställningspension och särskild efterlevandepension. Om kvinnan är född år 1945 eller senare, kan hon dessutom beviljas änkepension från folk- och tilläggspensioneringen som står i relation till den ålderspension som mannen intjänat inom ATP fram till tidpunkten för ikraftträdandet under förutsättning att kvinnan då uppfyllde villkoren för rätt till änkepension enligt nu gällande regler. Denna änkepension samordnas med förmåner enligt det nya systemet och fr.o.m. 65 års ålder med egenpension från ATP.

Den föreslagna samordningsregeln för kvinnor i åldern 45–59 år innebär

att änkepensionen från ATP skall minskas med den ålderspension från tilläggspensioneringen som änkan är berättigad till för samma månad. Avräkningen görs krona för krona. Detta betyder att en kvinna, som för samma månad är berättigad till såväl änkepension som ålderspension från ATP, har rätt att uppbära änkepensionen endast i den mån den överstiger beloppet för ålderspensionen. Änkepensionen utges alltså inte till någon del om den egna ålderspensionen beloppsmässigt är lika stor eller större. Är ålderspensionen lägre än änkepensionen, utbetalas änkepensionen med belopp som motsvarar skillnaden mellan denna och ålderspensionen. Har kvinnan inte rätt till någon ålderspension alls från ATP, erhåller hon hela änkepensionen oreducerad. Under alla förhållanden får kvinnan alltså rätt att uppbära hela den ålderspension som hon tjänat in rätt till, medan änkepensionen kan komma att minskas med hänsyn till den egenpension i form av ålderspension som utges. Samordningsregeln skall inte alltid tillämpas fullt ut. De kvinnor som här avses har alltid rätt att erhålla så stor pension att änkepensionen tillsammans med kvinnans egen ålderspension uppgår till visst minsta belopp. Detta garanterade belopp utgörs av hälften av summan av kvinnans och den avlidne mannens egenpensioner i form av ålderspension. För att inte kvinnan skall få rätt till bättre pensionförmåner med stöd av den föreslagna garantiregeln än vad som följer av nuvarande bestämmelser föreskrivs att änkepensionen aldrig kan utges med högre andel av mannens egenpension än vad som gäller enligt nuvarande regler.

De föreslagna övergångsreglerna har föranlett flera motionsyrkanden.

Till en början begär Margit Gennser och Alf Wennerfors i motion Sf50 yrkande 1, såvitt nu är i fråga, att övergångsbestämmelserna för kvinnors efterlevandeförmåner ersätts med en regel som innebär att mannens intjänade ATP-rätt läggs till grund för en för kvinnor livsvarig, icke samordnad efterlevandepension enligt principen att intjänade förmåner alltid måste utgå.

Övriga motionsyrkanden avser de föreslagna övergångsreglerna för kvinnor födda 1930–1944.

Således begär Ulla Tillander m.fl. i motion Sf42 yrkande 5 att riksdagen beslutar den ändringen i övergångsbestämmelserna att den garanterade änkepensionen för kvinnor födda 1930–1944 höjs från 50 % till 60 % av makarnas gemensamma pension.

Vidare begärs generösare övergångsregler för kvinnor i denna åldersgrupp i fyra motioner nämligen i motion Sf44 yrkande 3 av Görel Bohlin m.fl., i motion Sf45 yrkande 2 av Göran Ericsson, i motion Sf47 yrkande 4 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. och i motion Sf49 yrkande 1 av Charlotte Branting m.fl. I samtliga motioner begärs att generösare övergångsregler bör gälla för i vart fall äldre kvinnor, särskilt kvinnor mellan 55 och 60 år. I vissa av motionerna begärs att nuvarande regler för änkepension skall gälla för hela åldersgruppen 45–59 år, dvs. även efter det att kvinnan blivit 65 år. I andra motionsyrkanden begärs att den föreslagna samordningen mellan kvinnans egenpension och efterlevandepensionen som skall ske efter det

kvinnan uppnått 65 års ålder kompletteras med ett avtrappningssystem som medför att andelen av änkepensionen ökar med stigande ålder.

Utskottet gör följande bedömning.

Som tidigare redovisats tar den föreslagna reformen sikte på yngre generationer. Mot denna bakgrund har omfattande övergångsregler ansetts nödvändiga för att tillgodose behovet av skydd för äldre kvinnor. Av administrativa skäl men även av kostnadsskäl har föreslagits att övergångsreglerna begränsas till vissa åldersgrupper där äldre kvinnors behov av skydd äger företräde framför yngre kvinnors. Utskottet delar den bedömning som sålunda föreslagits om inriktningen av övergångsreglerna. Utskottet anser även att den närmare indelning i olika åldersgrupper som föreslagits, nämligen kvinnor som är 60 år eller äldre resp. kvinnor i åldern 45–59 år, är väl avvägd i förhållande till kvinnornas behov av skydd.

De olika regler som föreslagits gälla för kvinnor i dessa åldersgrupper – under förutsättning att de uppfyller vissa villkor – är följande. Kvinnor som är 60 år eller äldre när de nya reglerna träder i kraft erhåller änkepension helt enligt nuvarande bestämmelser, således även efter det kvinnan blivit 65 år. Kvinnor som är födda något av åren 1930–1944, dvs. kvinnor som är i åldern 45–59 år när det nya systemet träder i kraft, skall likaså beviljas änkepension enligt nuvarande regler men för dessa görs fr.o.m. 65 års ålder en samordning mellan änkepensionen och änkans egen ålderspension, dock med en garanti för kvinnan att erhålla minst 50 % av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP.

Utskottet konstaterar att de ovan nämnda övergångsreglerna i vissa fall kan innebära en betydande skillnad i fråga om pensionens storlek efter 65 års ålder mellan de kvinnor som fyllt 60 år när reformen genomförs och de som är något år yngre. Med hänsyn härtill anser utskottet att skillnaderna i effekterna av övergångsreglerna för kvinnor över resp. under 60 års ålder bör utjämnas genom att en avtrappningsregel införs. Enligt utskottets uppfattning bör en sådan förändring i övergångsbestämmelserna ske genom att kvinnor i åldern 55–59 år, den åldersgrupp som även motionärerna i första hand tar sikte på, garanteras en med stigande ålder större andel av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP. Utskottet vill därför förorda att följande förändring görs i den föreslagna övergångsbestämmelsen för kvinnor födda 1930–1944.

Den i bestämmelsen föreslagna garantin att kvinnan efter 65 års ålder erhåller minst 50 % av makarnas sammanlagda egenpensioner från ATP skall ersättas av följande procentsatser, 60 % för kvinnor födda år 1930, 58 % för kvinnor födda år 1931, 56 % för kvinnor födda år 1932, 54 % för kvinnor födda år 1933 samt slutligen 52 % för kvinnor födda år 1934.

I likhet med propositionens förslag skall dock gälla att tilläggspension i form av änkepension med stöd av den nu föreslagna regeln inte får utbetalas med högre belopp än vad som följer av gällande bestämmelser om änkepension.

För kvinnor födda åren 1935–1944 förordar utskottet däremot ingen förändring, utan för denna grupp skall garantiregeln om 50 % gälla.

Vad slutligen gäller övergångsbestämmelsen för kvinnor som är yngre än

45 år anser utskottet att dessa kvinnor är väl tillgodosedda genom propositionens förslag.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen med anledning av motionerna Sf42 yrkande 5, Sf44 yrkande 3, Sf45 yrkande 2, Sf47 yrkande 4 och Sf49 yrkande 1 antar den av utskottet ovan förordade lydelsen av övergångsbestämmelsen för kvinnor födda åren 1930–1944. Utskottet tillstyrker i övrigt propositionens förslag om övergångsbestämmelser och avstyrker således bifall till motion Sf50 yrkande 1 i denna del.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motion Sf46 av Monica Öhman och Ewa Hedkvist Petersen vari tas upp vissa effekter av övergångsreglerna för kvinnor som vid genomförandet av reformen är 45–59 år. Motionärerna påpekar att beräkningar av vilken effekt övergångsreglerna skulle få för en kvinna i Pajala kommun med låg egen ATP och där mannen också har relativt låg ATP visar att kvinnan efter 65 års ålder visserligen får lägre efterlevandepension, men att den disponibla inkomsten efter avdrag för skatt och med tillägg för kommunalt bostadstillägg blir ungefär densamma som i dag. Motionärerna begär därför i yrkande 2 att det kommunala bostadstilläggets betydelse för kvinnor i denna åldersgrupp som har låg ATP ges regeringen till känna.

Utskottet instämmer i vad motionärerna anfört om betydelsen av det kommunala bostadstillägget. Sådant tillägg kan i många fall utgöra ett viktigt och värdefullt komplement till övriga pensionsförmåner. Något särskilt tillkännagivande i denna fråga anser utskottet dock inte nödvändigt och motion Sf46 yrkande 2 behöver därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

## Arbetsskadeförsäkringens efterlevandeförmåner

Efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen föreslås reformerat efter samma riktlinjer som den allmänna pensioneringen. Detta innebär bl.a. att änkelivräntorna inom arbetsskadeförsäkringen successivt avvecklas och ersätts med omställningslivräntor och särskilda efterlevandelivräntor till efterlevande män och kvinnor. Reglerna för rätten till barnlivränta justeras så att de bättre överensstämmer med barnpensioneringens regelsystem.

Även vissa andra förändringar föreslås i syfte att göra reglerna för arbetsskadeförsäkringens efterlevandeskydd och den allmänna försäkringens efterlevandepensionering enhetliga. Bl.a. avskaffas rätten för en frånskild kvinna och för föräldrar till den avlidne att erhålla efterlevandelivränta.

Vidare föreslås att rätt till livränta åt efterlevande barn liksom hittills skall föreligga för den avlidnes biologiska barn och adoptivbarn men inte längre för styvbarn. Även ett utländskt barn som tagits till Sverige i adoptionssyfte skall kunna få livränta efter den presumtive adoptivföräldern, om denne skulle avlida.

Livräntan bör utbetalas fram till dess barnet fyller 18 år eller, om det därefter bedriver studier på grund- eller gymnasieskolenivå, längst t.o.m. juni månad det år då barnet fyller 20 år.

Livräntan för ett efterlevande barn bör utgöra 40 % av ersättningsunderlaget. De sammanlagda barnlivräntorna höjs med 20 % av underlaget för varje

ytterligare barn som är berättigat till livränta. Nuvarande begränsningsregel att det sammanlagt inte kan utges högre belopp än vad som motsvarar ersättningsunderlaget bör kvarstå oförändrad.

Rätt till livränta åt vuxna efterlevande föreslås föreligga för efterlevande make. Härmed likställs en icke gift efterlevande som stadigvarande sammanbodde med en icke gift man eller kvinna vid dennes död och som tidigare varit gift med eller har eller har haft eller väntade barn med denne. Nuvarande möjligheter för frånskild hustru och för föräldrar att beviljas efterlevandelivränta bör avskaffas.

Efterlevande män och kvinnor bör få rätt till omställningslivränta för en tid av ett år efter dödsfallet eller för den längre tid då den efterlevande tar vård om barn under tolv års ålder. Villkoren för denna rätt bör överensstämma med de som avses gälla för rätten till omställningspension. Omställningslivräntan motsvarar 45 % av ersättningsunderlaget, om barnlivränta inte utbetalas samtidigt, och 20 % av detta i annat fall.

I propositionen föreslås att särskild efterlevandelivränta skall kunna utges till sådan efterlevande vars förvärvsmöjligheter efter omställningsperiodens utgång är nedsatta av arbetsmarknadsmässiga skäl, på grund av nedsatt hälsa eller annan därmed jämförlig anledning. Förutsättningarna för denna rätt överensstämmer således med de som avses gälla för särskild efterlevandepension. Den särskilda efterlevandelivräntan bör utbetalas med samma belopp som omställningslivräntan och samordnas med vissa andra sociala förmåner.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1990. För reformeringen av arbetsskadeförsäkringens efterlevandeförmåner skall gälla övergångsregler av i princip samma innebörd som för reformen på efterlevandepensioneringens område. Avgörande för om de nya eller de hittillsvarande reglerna skall gälla är dock inte tidpunkten för dödsfallet utan tidpunkten för arbetsskadan. Reglerna innebär bl.a. att rätten till änkelivränta enligt de nuvarande reglerna behålls för alla som uppbär sådan livränta vid reformens ikraftträdande. Även gifta kvinnor som då är 45 år eller äldre, dvs. födda år 1944 eller tidigare, har ett fortsatt skydd enligt det hittillsvarande regelsystemet.

Utskottet anser att det är befogat att efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen reformeras efter samma riktlinjer som den allmänna pensioneringen. Såväl begränsningen av förmånsberättigade efterlevande som nivåerna på efterlevandeförmånerna har därvid fått en lämplig avvägning. Utskottet tillstyrker propositionens förslag i denna del.

## Hustrutillägget

Den särskilda folkpensionsförmånen hustrutillägg, som kan utgå till hustrun till en ålders- eller förtidspensionär, föreslås avvecklad.

De kvinnor som vid ikraftträdandet av den nya lagstiftningen den 1 januari 1990 uppbär hustrutillägg skall dock kunna erhålla detta också fortsättningsvis. Även andra kvinnor som vid tidpunkten är 55 år eller äldre, dvs. födda år 1934 eller tidigare, skall enligt förslaget kunna beviljas hustrutillägg efter ikraftträdandet av de nya reglerna. Detta betyder att hustrutillägget kommer

att vara i huvudsak avvecklat tio år efter ikraftträdandet av de nya reglerna.

Utskottet tillstyrker att hustrutillägget avvecklas på angivet sätt.

## Barntillägget

Den särskilda folkpensionsförmånen barntillägg, som kan utges till pensionstagare med barn under 16 år, föreslås avvecklad fr.o.m. den 1 januari 1990. De som då redan har rätt till förmånen skall dock få bibehålla denna också för tiden därefter enligt hittillsvarande regler.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag att barntillägget avvecklas.

## Information och utbildning

I propositionen anges att den reform som nu föreslås måste beräknas påkalla omfattande informationsinsatser gentemot allmänheten. I anslutning till reformens ikraftträdande bör genomföras insatser för att till allmänheten föra ut information om reformens innebörd genom flera olika media. Sålunda antas att det sker annonsering bl.a. i dagspress, viss veckopress och fackförbundspress, att information lämnas i TV samt att informationsbroschyrer utarbetas. Vidare bör speciella insatser göras med sikte på invandrare och särskild information lämnas till kvinnor som redan uppbär änkepension vid reformens ikraftträdande.

I propositionen anges vidare att den föreslagna reformen i administrativt hänseende ger upphov till dels utvecklings- och genomförandekostnader för riksförsäkringsverket, dels kostnader för utbildning och för handläggningen vid de allmänna försäkringskassorna och försäkringsdomstolarna. Utvecklings- och genomförandekostnaderna för riksförsäkringsverket avser huvudsakligen kostnader för att utveckla de ADB-system som är nödvändiga för att administrera den föreslagna efterlevandepensioneringen. Därutöver krävs också utvecklingsinsatser avseende allmänna råd och tillämpningsföreskrifter för försäkringskassorna samt utarbetande av blanketter och broschyrer. I propositionen beräknas att kostnader kan uppkomma hos försäkringskassorna för utbildning av personalen med anledning av de nya reglerna om efterlevandepension m.m. Vissa kostnader för utveckling, genomförande och utbildning bör täckas genom överskridande av riksförsäkringsverkets och försäkringskassornas anslag för budgetåret 1988/89.

I motion Sf43 yrkande 5 påpekar Nils Carlshamre m.fl. att trots ett omfattande informationsarbete av pensionsberedningen tyder de senaste månadernas offentliga debatt på att informationen inte har trängt ut. Debatten har nämligen i påfallande hög grad grundats på ofullständig och till stor del helt missvisande information om förslagens faktiska innebörd. Enligt motionärerna är det nu angeläget att allmänheten får korrekt och fullständig kännedom om reformen innan den träder i kraft. Riksförsäkringsverket bör därför få i uppdrag att genomföra en omfattande informationskampanj, och om så behövs bör särskilda medel ställas till förfogande. Motionärerna begär att behovet av sådana särskilda informationsinsatser ges regeringen till känna. Även Ulla Tillander m.fl. påpekar i motion Sf42 yrkande 6 att stora informationsinsatser behövs. Så gör även Sylvia Pettersson m.fl. i motion

Sf41 yrkande 2 men motionärerna begär här ett tillkännagivande om att även omfattande utbildningsinsatser kommer att krävas, särskilt som de föreslagna reglerna kommer att innebära omfattande förändringar av pensionssystemet och att tre olika typer av övergångsregler för kvinnor i olika åldersgrupper kommer att gälla vid sidan av huvudreglerna.

Utskottet instämmer i vad motionärerna anfört om behovet av omfattande informationsinsatser. Enligt utskottets uppfattning är behovet av information särskilt stort i förevarande fall på grund av att missvisande information tidigare har förekommit och behöver rättas till. Mot bakgrund av vad som anförts i propositionen om avsedda informationsinsatser gentemot allmänheten förutsätter utskottet att regeringen tar erforderliga initiativ härtill och något särskilt tillkännagivande i denna del är inte påkallat. I propositionen har även uppmärksammats utbildningsbehovet inom försäkringskassorna och försäkringsdomstolarna. Inte heller i denna del är därför enligt utskottets uppfattning ett tillkännagivande påkallat.

Med det anförda konstaterar utskottet att motionerna Sf43 yrkande 5, Sf42 yrkande 6 och Sf41 yrkande 2 inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

## Uppföljning och utvärdering

I motion Sf42 yrkande 7 föreslår Ulla Tillander m.fl. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av tillämpningen av den nya efterlevandepensioneringen. Utvärderingen bör avse tillämpningen av den individuella prövning som skall ske beträffande den särskilda efterlevandepensionen. Vidare bör övergångsreglernas tillämpning utvärderas med sikte t.ex. på vilka effekter som uppstår i omedelbar anslutning till de olika åldersgränserna. Även Sylvia Pettersson m.fl. anser i motion Sf41 yrkande 3 att en uppföljning av utvecklingen erfordras och begär att detta ges regeringen till känna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget med en uppföljning av effekterna av den nya lagstiftningen. Av särskilt intresse kommer därvid att vara hur tillämpningen av den särskilda efterlevandepensionen skett. Utskottet förutsätter dock att i första hand riksförsäkringsverket som tillsynsmyndighet över försäkringskassorna noga kommer att följa tillämpningen och utvärdera effekterna av den nya lagstiftningen. Någon riksdagens åtgärd behöver motionerna Sf42 yrkande 7 och Sf41 yrkande 3 således inte medföra.

## Övriga ATP-frågor

I motion Sf37 anför Rune Thorén att många kvinnor i dag skulle få en betydligt bättre ATP-pension om vård av eget barn under tre år varit ATP-grundande sedan ATP-systemet infördes år 1960. Motionären begär ett tillkännagivande till regeringen härom.

Även Ulla Tillander m.fl. tar i motion Sf42 yrkande 1 upp frågan om ATP-år för vård av barn. Motionärerna anser att s.k. vårdår bör beräknas automatiskt och även retroaktivt för tidigare år. Denna fråga bör prövas av pensionsberedningen i det fortsatta utredningsarbetet i syfte att skapa

rättvisa pensionsvillkor för kvinnor. I detta syfte bör beredningen även söka lösningar enligt grundtrygghetsprincipen och höja de lägsta pensionerna. Motionärerna förutsätter vidare att pensionsberedningen prövar mera rättvisa lösningar på problemet att nuvarande regler vid en skilsmässa innebär att mannen behåller hela sitt pensionsskydd medan kvinnan förlorar änkepensionen.

Ann-Cathrine Haglund m.fl. i motion Sf47 yrkande 2 och Charlotte Branting m.fl. i motion Sf49 yrkande 4 begär ett tillkännagivande till regeringen om att ett system för delning av under äktenskapet intjänade ATP-poäng bör införas och därför utredas med förtur.

Charlotte Branting m.fl. anser i motion Sf49 att frågan om rörlig pensionsålder omedelbart bör utredas. Motionärerna begär i yrkande 7 ett tillkännagivande till regeringen härom.

Frågan om tillgodoräknande av vårdår har nyligen behandlats av utskottet (se SfU 1987/88:18). Utskottet framhöll därvid att förmånen utgår till försäkrad förälder som under större delen av ett år vårdar barn som inte har fyllt tre år under förutsättning att föräldern så önskar. Det är således fråga om en frivillig förmån och den bör av det skälet inte påföras automatiskt. Däremot ansåg utskottet att det kunde finnas skäl att förbättra informationen om rätt till ATP-poäng för vård av barn. Utskottet förutsatte dock att riksförsäkringsverket tar erforderliga initiativ härtill. Beträffande frågan om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av barn före år 1982 hänvisade utskottet till att dåvarande departementschefen i samband med införandet av rätt till ATP-poäng för vård av barn uttalade att reformen var klart avgränsad. Enligt utskottets uppfattning borde någon retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av barn inte införas. I stället borde olika åtgärder av social- och arbetsmarknadspolitiskt slag genomföras för att stärka ATP-skyddet för småbarnsföräldrar. Utskottet erinrade också om att de nuvarande reglerna för ATP-beräkning ger ett visst skydd för föräldrar som avstår från förvärvsarbete för att vårda egna barn. Utskottet framhöll dessutom att det ingår i pensionsberedningens uppdrag att se över reglerna för intjänande av ATP-rätt.

Mot bakgrund av vad utskottet sålunda nyligen anfört bör motionerna Sf37 och Sf42 yrkande 1, såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad härefter gäller frågan om delning av pensionspoäng vill utskottet erinra om att denna fråga har berörts ovan i samband med reglerna för intjänande av ATP. Denna fråga kommer att prövas av pensionsberedningen i samband med beredningens överväganden angående intjänande av ATP-rätt, vilket även framgår av uttalande i propositionen. Utskottet anser att beredningens arbete i denna del bör avvaktas. Motionerna Sf42 yrkande 1 i denna del, Sf47 yrkande 2 och Sf49 yrkande 4 bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Av direktiven till pensionsberedningen framgår att frågor om rörlig pensionsålder skall behandlas med förtur. Utskottet anser att även i denna del bör avvaktas pensionsberedningens arbete. Inte heller motion Sf49 yrkande 7 bör därför föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion Sf50 anför Margit Gennser och Alf Wennerfors att en ny parlamentarisk utredning bör tillsättas i syfte att se över ATP-systemet i sin helhet. Motionärerna redogör vidare för hur denna översyn skall ske och vilka principer som bör gälla för ett framtida ATP-system. De begär i yrkandena 2, 4 och 8 att riksdagen beslutar i enlighet härmed. Motionärerna begär även (yrkande 3) ett tillkännagivande om att några ändringar i pensionsförmånerna inte skall ske i avvaktan på en sådan översyn.

Utskottet vill erinra om att pensionsberedningen har till uppgift att göra en allmän översyn av reglerna inom det allmänna pensionssystemet. Med hänsyn härtill och då utskottet inte vill föregripa beredningens arbete anser utskottet att motion Sf50 yrkandena 2–4 samt 8 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion Sf49 yrkande 2 anför Charlotte Branting m.fl. att omställningspensionen och den särskilda efterlevandepensionen bör vara pensionsgrundande i likhet med vad som gäller sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning, delpension och i viss mån förtidspension. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen härom.

Utskottet vill i denna fråga hänvisa till vad som anförts i propositionen. Departementschefen anför här (s. 129) att hon delar pensionsberedningens ståndpunkt att omställningspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen inte skall vara pensionsgrundande för ATP. Som skäl för denna ståndpunkt anges att enligt en allmän princip kan en pension inte vara pensionsgrundande inkomst för en annan form av pension. Detta gäller beträffande ålderspension, förtidspension och nuvarande änkepension. Visserligen gäller undantag i fråga om delpension och sådan del av vårdbidrag som inte utgör ersättning för merkostnader men dessa undantag betingas av speciella omständigheter. Den särskilda efterlevandepensionen är avsedd att ersätta dagens änkepension och bör i detta hänseende följa samma regler som denna. Departementschefen erinrar vidare om att pensionsberedningen har i uppdrag att göra en översyn av reglerna för intjänande av ATP. I avvaktan på resultatet av denna översyn är hon inte beredd att föreslå en ändring i reglerna.

Utskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i propositionen, nämligen att de angivna pensionsförmånerna inte skall vara pensionsgrundande. Utskottet avstyrker således bifall till motion Sf49 yrkande 2.

## Privata pensionsförsäkringar m.m.

I motion Sf43 yrkande 2 anför Nils Carlshamre m.fl. att många familjer kommer att önska ett kompletterande försäkringsskydd för efterlevande make. För att de skall ha möjlighet att själva ordna ett sådant skydd måste enligt motionärerna förmånliga avdragsregler gälla vid beskattningen. I vart fall får nuvarande avdragsmöjligheter för premier för pensionsförsäkringar inte försämras. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen härom. Tillkännagivande av samma innebörd begär även Göran Ericsson i motion Sf45 yrkande 3, såvitt nu är i fråga, och Charlotte Branting m.fl. i motion Sf49 yrkande 5.

Tillkännagivande om att förbättringar bör införas vad gäller skattevillko-

ren för olika former av försäkringar och för pensionssparande begärs av Nils Carlshamre m.fl. i motion Sf43 yrkande 4, av Göran Ericsson i motion Sf45 yrkande 3 i denna del, av Ann-Cathrine Haglund m.fl. i motion Sf47 yrkande 3 samt av Margit Gennser och Alf Wennerfors i motion Sf50 yrkandena 5 och 6.

Socialförsäkringsutskottet har hemställt om skatteutskottets yttrande över förevarande motionsyrkanden. Skatteutskottet, vars yttrande SkU 1987/88:9y finns intaget i bilaga 2 till betänkandet, har efter en redogörelse för bl.a. gällande skattebestämmelser sammanfattningsvis anfört följande.

Olika pensionsfrågor och därtill knutna beskattningsfrågor är föremål för beredning inom regeringskansliet och för utredning inom olika kommittéer. En utgångspunkt skall därvid vara att de grundläggande avdragsvillkoren avseende premier för frivilliga pensionsförsäkringar inte försämras. Frågan skall också ses i ett större sammanhang där hänsyn tas både till behovet hos olika kategorier och individer att kunna förstärka sitt pensionsskydd och till det allmänna kravet på rättvisa och praktiskt rimliga skatteregler. Med detta anser utskottet att yrkande 2 i motion Sf43 och delvis yrkande 5 i motion Sf49 kan anses vara tillgodosedda. Något särskilt tillkännagivande i denna del anser skatteutskottet inte är nödvändigt. Beträffande övriga yrkanden anser skatteutskottet att det nu inte finns skäl för ändringar i de gällande reglerna och att det pågående utredningsarbetet bör avvaktas. Skatteutskottet avstyrker därför dessa yrkanden.

Socialförsäkringsutskottet instämmer i skatteutskottets bedömning i fråga om de nuvarande avdragsvillkoren för premier för frivilliga pensionsförsäkringar. Härigenom får motionerna Sf43 yrkande 2, Sf45 yrkande 3 i denna del och Sf49 yrkande 5 i huvudsak anses vara tillgodosedda.

Även i fråga om framtida förbättringar av villkoren för pensionsförsäkringar och pensionssparande ansluter sig socialförsäkringsutskottet till skatteutskottets bedömning och avstyrker således bifall till motionerna Sf43 yrkande 4, Sf45 yrkande 3 i denna del, Sf47 yrkande 3 samt Sf50 yrkandena 5 och 6.

## Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf40,

2. beträffande *anslutning av nya grupper till ATP-systemet*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf50 yrkande 1 i denna del,

3. beträffande *reglerna för intjänande av rätt till ATP*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf43 yrkande 1, 1987/88:Sf44 yrkande 2, 1987/88:Sf45 yrkande 1, 1987/88:Sf47 yrkande 1 och 1987/88:Sf49 yrkande 3,

4. beträffande *nuvarande avdragsrätt för pensionsförsäkringar*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf43 yrkande 2, 1987/88:Sf45 yrkande 3 i denna del och 1987/88:Sf49 yrkande 5,

5. beträffande *framtida förbättringar av villkoren för pensionsförsäkringar m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf43 yrkande 4, 1987/88:Sf45 yrkande 3 i denna del, 1987/88:Sf47 yrkande 3 och 1987/88:Sf50 yrkandena 5 och 6,

6. beträffande *generell rätt till omställningspension*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Sf42 yrkande 2 antar i proposition 1987/88:171 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser 8 kap. 4 §,

7. beträffande *en fjärdedels särskild efterlevandepension*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf44 yrkande 4,

8. beträffande *rätt till särskild efterlevandepension*
att riksdagen
*dels* antar 8 kap. 6–10 §§ förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
*dels* med bifall till propositionen i denna del godkänner vad utskottet anfört,
*dels* avslår motionerna 1987/88:Sf38, 1987/88:Sf41 yrkande 1, 1987/88:Sf42 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Sf43 yrkande 3, 1987/88:Sf44 yrkande 1, 1987/88:Sf46 yrkande 1, 1987/88:Sf47 yrkande 5, 1987/88:Sf48 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Sf49 yrkande 6 och 1987/88:Sf50 yrkande 7 i den mån motionerna inte tillgodoses genom vad utskottet ovan hemställer,

9. beträffande *efterlevandeskyddet för föräldrar med svårt handikappade barn*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf36,

10. beträffande *övergångsbestämmelserna*
att riksdagen med anledning av propositionen i denna del och motionerna 1987/88:Sf42 yrkande 5, 1987/88:Sf44 yrkande 3, 1987/88:Sf45 yrkande 2, 1987/88:Sf47 yrkande 4 och 1987/88:Sf49 yrkande 1 samt med avslag på motion 1987/88:Sf50 yrkande 1 i denna del antar förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring såvitt avser övergångsbestämmelserna med den ändring att punkt 8 erhåller den i bilaga 3 intagna och såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelsen,

11. beträffande *betydelsen av kommunalt bostadstillägg i vissa fall*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf46 yrkande 2,

12. beträffande *information och utbildning*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf41 yrkande 2, 1987/88:Sf42 yrkande 6 och 1987/88:Sf43 yrkande 5,

13. beträffande *uppföljning och utvärdering*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf41 yrkande 3 och 1987/88:Sf42 yrkande 7,

14. beträffande *tillgodoräknande av vårdår m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf37 och 1987/88:Sf42 yrkande 1 i denna del,

15. beträffande *delning av pensionspoäng mellan makar*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Sf42 yrkande 1 i denna del, 1987/88:Sf47 yrkande 2 och 1987/88:Sf49 yrkande 4,

16. beträffande *rörlig pensionsålder*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf49 yrkande 7,
17. beträffande *en ny parlamentarisk översyn av ATP-systemet m.m.*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf50 yrkandena 2, 3, 4 och 8,
18. beträffande *efterlevandepension som pensionsgrundande inkomst*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Sf49 yrkande 2,
19. beträffande *lagförslagen i övrigt*
att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till
*dels* lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i den mån förslaget inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan,
*dels* lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
*dels* lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
*dels* lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
*dels* lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
*dels* lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande,
*dels* lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn,
*dels* lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,
*dels* lag om ändring i taxeringslagen (1956:623).

Stockholm den 27 maj 1988

På socialförsäkringsutskottets vägnar

*Doris Håvik*

Närvarande: Doris Håvik (s), Nils Carlshamre (m), Ralf Lindström (s), Margareta Andrén (fp), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Gullan Lindblad (m), Lena Öhrsvik (s), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Margareta Persson (s), Sten Andersson i Malmö (m) och Barbro Sandberg (fp).

## 1. Nuvarande avdragsrätt för pensionsförsäkringar (motiveringen till mom. 4)

Margó Ingvardsson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Socialförsäkringsutskottet instämmer" och slutar med "vara tillgodosedda." bort ha följande lydelse:

I en avvikande mening till skatteutskottets yttrande SkU 1987/88:9 y har vpk-ledamoten sammanfattningsvis framhållit följande.

De nuvarande avdragsvillkoren för pensionsförsäkringar är alltför generösa. Avdraget är inte rättvist då det till skillnad från underskottsavdrag inte är värdemässigt begränsat. Följaktligen är det fördelaktigast för höginkomsttagare, som också i stor utsträckning torde utnyttja det för skatteplanering. Avdragsrätten stiger alltså med ökande inkomster, vilket är orimligt och ägnat att gynna den som har minst behov av att utnyttja obeskattade medel för att förstärka sin pension. Avdragsrätten bör i stället begränsas till ett halvt basbelopp och på sikt slopas. De förbättringar som är nödvändiga bör göras inom ramen för den allmänna försäkringen och inte med individuella, privata och skattesubventionerade lösningar, som i huvudsak gynnar den med höga inkomster.

Socialförsäkringsutskottet instämmer i den redovisade uppfattningen och avstyrker därmed bifall till motionerna Sf43 yrkande 2, Sf45 yrkande 3 i denna del och Sf49 yrkande 5.

## 2. Framtida förbättringar av villkoren för pensionsförsäkringar m.m. (mom. 5)

Nils Carlshamre, Gullan Lindblad och Sten Andersson i Malmö (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Även i fråga" och slutar med "5 och 6." bort ha följande lydelse:

I en avvikande mening till skatteutskottets yttrande SkU 1987/88:9 y har utskottets moderata ledamöter anfört bl.a. följande.

Det är särskilt med anledning av propositionens förslag av väsentlig vikt att förbättra möjligheterna för den som själv vill ordna ett kompletterande försäkringsskydd. Utrymmet för avdrag bör generellt utökas utöver det nuvarande som är ett basbelopp. Vidare bör avdrag medges utan begränsning när det gäller premier för efterlevandeförsäkring och möjligheten att erhålla avdrag för premie för makes pensionsförsäkring bör åter införas. Rätt till pensionssparande i bank med samma skattemässiga villkor som gäller för pensionsförsäkring bör också införas.

Utskottet delar den nu redovisade uppfattningen och anser således att regeringen bör lägga fram förslag om vidgad avdragsram för pensionsförsäkringar och pensionssparande i bank. Detta bör ges regeringen till känna.

*dels* att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *framtida förbättringar av villkoren för pensionsförsäkringar m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Sf43 yrkande 4, 1987/88:Sf45 yrkande 3 i denna del, 1987/88:Sf47 yrkande 3 och 1987/88:Sf50 yrkande 5 samt med anledning av motion 1987/88:Sf50 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

## Särskilt yttrande

### Tillgodoräknande av vårdår m.m.

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anför:

Vi har i reservationerna 6 och 7 till utskottets betänkande SfU 1987/88:18 ansett att tillgodoräknande av vårdår bör kunna ske automatiskt samt att de kvinnor som sedan ATP-systemet infördes vårdat egna barn bör få en retroaktiv rätt till sådant vårdår. Riksdagen har nyligen behandlat nämnda betänkande och därvid avslagit reservationen.

Vi vidhåller emellertid vår uppfattning och delar således de synpunkter som i dessa avseenden framförts i motionerna Sf37 och Sf42. Med hänsyn till att riksdagen nyligen fattat beslut i frågorna avstår vi dock nu från något yrkande.

# 1 Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring[1]

*dels* att 9 kap. 1 § och 10 kap. 5 § skall upphöra att gälla,

*dels* att i 16 kap. 10 § ordet "familjepension" skall bytas ut mot "efterlevandepension",

*dels* att 3 kap. 3, 5 och 8 §§, 5 kap. 2, 4 och 5 §§, 8 kap. 1–6 §§, 10 kap. 2–4 §§, 14 kap. 1–5 och 7 §§, 16 kap. 1, 2, 5, 6, 8, 9 och 11 §§, 17 kap. 1–3 §§, 18 kap. 21 §, 20 kap. 2 och 3 §§ samt rubrikerna till 8 och 14 kap. skall ha följande lydelse,

*dels* att det i lagen skall införas tio nya paragrafer, 8 kap. 7–12 §§, 14 kap. 6 och 8 §§ samt 16 kap. 3 och 7 a §§, av följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| **3 kap.** | |
| 3 §[2] | |
| Försäkrad, som *åtnjuter* hel förtidspension enligt denna lag eller *åtnjutit* sådan pension under månaden närmast före den, *varunder* han börjat *åtnjuta* hel ålderspension, har *ej* rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, *varunder försäkrad* fyllt *sjuttio* år eller dessförinnan börjat *åtnjuta* hel ålderspension enligt denna lag, *må* sjukpenning utgå för högst *etthundraåttio* dagar. | *En* försäkrad, som *uppbär* hel förtidspension *eller hel särskild efterlevandepension* enligt denna lag eller *uppburit* sådan pension under månaden närmast före den *då* han börjat *uppbära* hel ålderspension, har *inte* rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad *då den försäkrade* fyllt *70* år eller dessförinnan börjat *uppbära* hel ålderspension enligt denna lag *får* sjukpenning utgå för högst *180* dagar. |

5 §[3]

Den allmänna försäkringskassan skall i samband med inskrivning av en försäkrad besluta om den försäkrades tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. I fråga om en försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst och, om inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, dennes årsarbetstid. Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden, arbetstid eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

[1] Lagen omtryckt 1982:120.
[2] Senaste lydelse 1985:87.
[3] Lydelse enligt riksdagens beslut (prop. 1987/88:113, UbU 33, rskr. 323).

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| b) när förtidspension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete, | b) när förtidspension *eller särskild efterlevandepension* enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete, |

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

Ändring skall i fall som avses i första stycket a) inte ske förrän 14 dagar efter det försäkringskassan fått kännedom om de ändrade omständigheterna. Ändring skall i annat fall ske så snart anledning till ändringen uppkommit.

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten får ej i annat fall än som avses i första stycket b), c) eller d) sänkas under tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller bidrag enligt förordningen (1976:536) om utbildningsbidrag för doktorander,

2. genomgår grundutbildning för vuxna (grundvux), vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) eller grundläggande svenskundervisning för invandrare och uppbär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet genomgår yrkesutbildning,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. och barnet inte har fyllt ett år. Motsvarande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit sedan den försäkrade fick barnet i sin vård.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 skall försäkringskassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågavarande förvärvsarbete under utbildningstiden.

Under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, skall dock sjukpenningen för tid efter utgången av en sådan period om 14 dagar som anges i 10 § beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första–tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

8 §[4]

Vid bedömande huruvida fullständig nedsättning av arbetsförmågan föreligger skall, om sjukdomen kan antas vara kortvarig, särskilt beaktas huruvida den försäkrade på grund av sjukdomen är ur stånd att utföra sitt vanliga eller därmed jämförligt arbete. Om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst hälften av sin normala arbetstid en viss dag, skall hans arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande mån den dagen.

Är den försäkrade föremål för åtgärd av beskaffenhet, som angives i 2 kap. 11 §, skall arbetsförmågan anses nedsatt i den mån den försäkrade på grund av åtgärden är hindrad att utföra förvärvsarbete.

*Åtnjuter* den försäkrade förtidspension enligt denna lag, skall vid prövning av den försäkrades rätt till sjukpenning bedömningen av hans arbetsförmåga ske med bortseende från den nedsättning av *arbetsförmågan,* som ligger till grund för utgående pension.

*Om* den försäkrade *uppbär* förtidspension *eller särskild efterlevandepension* enligt denna lag, skall vid prövning av den försäkrades rätt till sjukpenning bedömningen av hans arbetsförmåga ske med bortseende från den nedsättning av *förmågan eller möjligheten att bereda sig inkomst genom arbete* som ligger till grund för utgående pension.

Som sjukperiod anses tid, under vilken en försäkrad i oavbruten följd lider av sjukdom som avses i 7 §.

**5 kap.**

2 §

Vid bosättning utom riket är svensk medborgare, som har rätt till tilläggspension enligt denna lag, berättigad till folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller *familjepension* ävensom tillägg till pension i form av *barntillägg eller* handikappersättning. I fall som nu sagts utgår folkpensionsförmånen i förhållande till det antal år, för vilka den pensionsberättigade eller, när fråga är om *familjepension,* den avlidne vid tilläggspensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

Vid bosättning utom riket är svensk medborgare, som har rätt till tilläggspension enligt denna lag, berättigad till folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller *efterlevandepension* ävensom tillägg till pension i form av handikappersättning. I fall som nu sagts utgår folkpensionsförmånen i förhållande till det antal år, för vilka den pensionsberättigade eller, när fråga är om *efterlevandepension,* den avlidne vid tilläggspensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

Har pensionspoäng tillgodoräknats för minst trettio år, utgår folkpensionsförmånen med oavkortat belopp. I annat fall utgår förmånen med så stor andel därav som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats, och talet trettio.

*Till den som har rätt till tilläggspension i form av änkepension skall folkpension enligt denna paragraf i form av ålderspension alltid utgå be-*

[4] Senaste lydelse 1987:223.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *räknad på grundval av minst det antal år, för vilka den avlidne tillgodoräknats pensionspoäng.* | |
| *Äro* makar båda berättigade till folkpension enligt denna paragraf och skulle pensionen för en av makarna, om endast denne varit berättigad till pension, ha utgått med högre belopp än det sammanlagda beloppet av makarnas enligt andra stycket beräknade pensioner, skall ett tillägg motsvarande skillnaden utgå till pensionerna med fördelning efter förhållandet mellan dessa. | *Är* makar båda berättigade till folkpension enligt denna paragraf och skulle pensionen för en av makarna, om endast denne varit berättigad till pension, ha utgått med högre belopp än det sammanlagda beloppet av makarnas enligt andra stycket beräknade pensioner, skall ett tillägg motsvarande skillnaden utgå till pensionerna med fördelning efter förhållandet mellan dessa. |

4 §

Den som ej är svensk medborgare, men är bosatt i Sverige, är på samma villkor och med samma tilläggsförmåner som svensk medborgare berättigad till folkpension i form av

a) ålderspension, om han är bosatt i Sverige sedan minst fem år och efter fyllda sexton år har varit bosatt i Sverige under sammanlagt minst tio år,

b) förtidspension eller handikappersättning, om han antingen är bosatt i Sverige sedan minst fem år eller, om han är bosatt i Sverige sedan kortare tid än fem år, har varit normalt arbetsför oavbrutet minst ett år under bosättningstiden,

| | |
|---|---|
| c) *familjepension*, antingen om den avlidne omedelbart före sin död hade varit bosatt i Sverige minst *fem år* och *den efterlevande* vid dödsfallet var bosatt i Sverige eller om *den efterlevande* är bosatt i Sverige sedan minst *fem år* och *den efterlevande* eller den avlidne vid dödsfallet var bosatt i Sverige, | c) *barnpension*, antingen om den avlidne *föräldern* omedelbart före sin död hade varit bosatt i Sverige minst *sex månader* och *barnet* vid dödsfallet var bosatt i Sverige eller om *barnet* är bosatt i Sverige sedan minst *sex månader* och *barnet* eller den avlidne *föräldern* vid dödsfallet var bosatt i Sverige, |
| | d) *omställningspension eller särskild efterlevandepension, antingen om den avlidne omedelbart före sin död hade varit bosatt i Sverige minst fem år och den efterlevande vid dödsfallet var bosatt i Sverige eller om den efterlevande är bosatt i Sverige sedan minst fem år och den efterlevande eller den avlidne vid dödsfallet var bosatt i Sverige,* |
| *d*) vårdbidrag för barn, om föräldern är bosatt i Sverige sedan minst ett år. | *e*) vårdbidrag för barn, om föräldern är bosatt i Sverige sedan minst ett år. |

Med bosättningstid likställes, såvitt gäller sjöman, tid för vilken sjömansskatt erlagts.

5 §

| | |
|---|---|
| Förtidspension eller *änkepension, vartill* rätt föreligger enligt 4 §, *ersättes* utan hinder av 4 § första stycket | Förtidspension eller *särskild efterlevandepension, till vilken* rätt föreligger enligt 4 §, *ersätts* utan hinder |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| a) med ålderspension från och med den månad, *varunder* den pensionsberättigade fyller *sextiofem* år. | av 4 § första stycket a) med ålderspension från och med den månad *då* den pensionsberättigade fyller *65* år. |
| Barn, för vilket förälder *åtnjutit* vårdbidrag enligt 4 § första stycket *d*), är berättigat till förtidspension eller handikappersättning utan hinder av 4 § första stycket b). | Barn, för vilket förälder *har uppburit* vårdbidrag enligt 4 § första stycket *e*), är berättigat till förtidspension eller handikappersättning utan hinder av 4 § första stycket b). |
| **8 kap. Om familjepension** | **8 kap. Om efterlevandepension** |
| 1 § | |
| *Rätt till folkpension i form av änkepension tillkommer änka, som ej åtnjuter folkpension i form av ålderspension, för tid före den månad då hon fyller sextiofem år, därest hon* | *Folkpension i form av efterlevandepension utgörs av barnpension till ett barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar har avlidit, samt omställningspension och särskild efterlevandepension till en man eller kvinna, vars make har avlidit.* |
| *a) har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; eller* | *Med efterlevande make likställs i fråga om rätt till omställningspension och särskild efterlevandepension den som, utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en icke gift man eller kvinna vid dennes död och som tidigare har varit gift med eller har eller har haft eller då väntade barn med denne.* |
| *b) vid makens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.* | |
| *Upphör rätt till änkepension enligt första stycket a), skall vid bedömandet av rätt till pension enligt b) anses som om mannen avlidit, då rätten till pension enligt a) upphörde, samt äktenskapet varat till nämnda tidpunkt.* | |
| 2 § | |
| *Ogift eller frånskild kvinna eller änka, som stadigvarande sammanbodde med ogift eller frånskild man eller änkling vid dennes död och som varit gift med eller har eller har haft barn med honom, likställes med änka i fråga om rätt till änkepension. Den tid, under vilken kvinnan oavbrutet sammanbott med mannen fram till tidpunkten för dennes död, jämställes vid tillämpningen av 1 § första stycket b) med tid, varunder äktenskap bestått.* | *Rätt till barnpension har barn som inte har fyllt 18 år.* |
| | *Om ett barn som har fyllt 18 år bedriver studier som ger rätt till förlängt barnbidrag enligt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 3 kap. studiestödslagen (1973:349), har det rätt till barnpension även för sådan tid, dock längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år. Med tid för sådana studier likställs tid för ferier samt tid då barnet på grund av sjukdom inte kan bedriva sina studier. En förutsättning för rätt till barnpension enligt detta stycke är att* |

| Nuvarande lydelse | Föreslagen lydelse |
| --- | --- |
| | *barnet bedriver studier som här avses när det fyller 18 år eller återupptar sådana studier innan det fyller 19 år.*<br>*Ett barn som deltar i undervisning som omfattar kortare tid än åtta veckor är inte på grund av bestämmelserna i andra stycket berättigat till barnpension. Detsamma gäller ett barn som uppbär studielån oberoende av föräldrarnas ekonomi enligt 3 kap. 12 § tredje stycket studiestödslagen.* |
| 3 § | |
| *Kvinna äger icke rätt till änkepension efter man, från vilken hon vid dennes död levde åtskild, därest kvinnan efter det sammanlevnaden med mannen upphörde stadigvarande sammanbott med annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.*<br>*Änkepension skall indragas, om den pensionsberättigade ingår äktenskap eller stadigvarande sammanbor med man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Upplöses äktenskapet innan det bestått i fem år eller upphör samboendet inom tid som nu sagts, skall pensionen ånyo börja utgå, om förutsättningarna i övrigt för rätt till pension alltjämt äro för handen.* | *Barnpension utgör för år räknat 25 procent av basbeloppet efter varje avliden förälder. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, tillsammans med barnets tilläggspension i form av barnpension, utgör 40 procent av basbeloppet efter varje avliden förälder.* |
| 4 §[5] | |
| *Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, för år räknat nittiosex procent av basbeloppet.*<br>*Utgår änkepension med tillämpning av 1 § första stycket b) och hade den pensionsberättigade ej fyllt femtio år vid mannens död eller vid den tidpunkt, som avses i 1 § andra stycket, minskas pensionen med en femtondel för varje år, varmed antalet år som den pensionsberättigade fyllt vid mannens död eller vid nämnda tidpunkt understiger femtio.*<br>*Om änkepension utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 3 § upphört att utgå, skall änkepensionen minskas med motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 6 kap. 3 och 4 §§.* | *Rätt till omställningspension har en efterlevande make, som inte har uppnått 65 års ålder och som stadigvarande sammanbodde med sin make vid dennes död, om den efterlevande*<br>*a) vid dödsfallet stadigvarande sammanbodde med barn under tolv år, som stod under vårdnad av makarna eller endera av dem, eller*<br>*b) oavbrutet hade sammanbott med maken under en tid av minst fem år fram till tidpunkten för dödsfallet.*<br>*Rätten till omställningspension enligt denna paragraf avser en tid av tolv månader räknat från tidpunkten för dödsfallet.* |

[5] Senaste lydelse 1983:960.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 5 § | |
| *Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt aderton år.* | *Rätt till omställningspension har vidare, för tid efter det att rätten till sådan pension enligt 4 § har upphört, en efterlevande make som uppfyller villkoren i 4 §, om den efterlevande har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under tolv år, som vid dödsfallet stadigvarande vistades i makarnas hem.* |
| *Har avliden förälder enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som inköpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet.* | *Rätten till omställningspension enligt denna paragraf upphör om den efterlevande ingår äktenskap. Detsamma gäller om den efterlevande stadigvarande sammanbor med någon som han har varit gift med eller har eller har haft barn med.* |
| 6 §[6] | |
| *Barnpension utgör för år räknat tjugosex procent av basbeloppet. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, i förening med pensionsförmåner, som enligt bestämmelserna i andra stycket skall beaktas, utgör* | *Rätt till särskild efterlevandepension har en efterlevande make som uppfyller villkoren för rätt till omställningspension enligt 4 §, om den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst genom ett för honom lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften alltsedan makens död och nedsättningen beror på arbetsmarknadsmässiga skäl, nedsatt hälsa eller annan därmed jämförlig omständighet samt kan antas vara inte endast kortvarig.* |
| *1. för barn, vars båda föräldrar avlidit, trettioen procent av basbeloppet efter envar av föräldrarna,* | *Rätten till särskild efterlevandepension inträder vid den tidpunkt då rätten till omställningspension upphör.* |
| *2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott eller bidrag enligt lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn, trettioen procent av basbeloppet, samt* | |
| *3. för barn, som i annat fall uppbär barnpension efter en av föräldrarna, fyrtioen procent av basbeloppet.* | |
| *Vid tillämpning av bestämmelserna i föregående stycke beaktas barnet tillkommande tilläggspension i form av barnpension samt, i fall som avses i punkt 3, folkpension i form av änkepension, vilken utgår till kvinna som är moder till barnet eller varit gift med barnets fader eller har eller har haft barn med denne, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbo. Äro flera barn berättigade till barnpension fördelas vid avräkning änkepensionen lika mellan barnen.* | |

[6] Senaste lydelse 1984:1097.

*7 §*

*En efterlevande make, vars möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår, erhåller hel särskild efterlevandepension. Är den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete nedsatt i mindre grad men ändå med avsevärt mer än hälften, utges två tredjedelar av hel pension. I övriga fall utges halv pension.*

*8 §*

*I fråga om särskild efterlevandepension skall, vid bedömande i vad mån förvärvsmöjligheten är nedsatt, beaktas den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras med hänsyn till utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och andra därmed jämförliga omständigheter.*

*9 §*

*Särskild efterlevandepension utges inte med anledning av sådan nedsättning av förvärvsmöjligheten för vilken den efterlevande är berättigad till*

*a) förtidspension enligt denna lag, eller*

*b) sjukpenning eller egenlivränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utges enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande.*

*Om den efterlevande uppbär ålderspension eller omställningspension enligt denna lag, utges inte särskild efterlevandepension.*

*Bestämmelserna i 5 § andra stycket gäller även i fråga om särskild efterlevandepension.*

*10 §*

*Särskild efterlevandepension kan begränsas till viss tid. Rätten till sådan pension skall omprövas när det finns skäl till det, dock minst en gång vart tredje år.*

*Omprövningen får inte medföra höjning av en beviljad särskild efterlevandepension.*

*11 §*

*Omställningspension liksom hel särskild efterlevandepension utgör för år räknat 96 procent av basbeloppet.*

*12 §*

*Om någon för samma tid och för samma nedsättning av förvärvsmöjligheten har rätt till såväl särskild efterlevandepension som någon av nedan uppräknade förmåner, minskas den särskilda efterlevandepensionen med den andra förmånens belopp. Minskning skall göras med*

*a) delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,*

*b) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,*

*c) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,*

*d) utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,*

*e) vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, samt*

*f) timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux), vid vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare.*

**10 kap.**

2 §[7]

Därest pensionsberättigad under hel månad är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen i anstalt eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, må av hans å månaden belöpande folkpension ej utgå högre belopp än regeringen bestämmer.

[7] Senaste lydelse 1986:242.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|

Allmän försäkringskassa må medgiva nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigade, rätt att helt eller delvis uppbära sådan del av folkpension, som enligt vad i första stycket sägs icke skall utgivas.

*Åtnjuter* barn under hel månad på statens bekostnad vård på anstalt eller *eljest* kost och bostad, *må* barnpension *eller barntillägg ej utgå* för den månaden; *dock må* sådan förmån *utgå* för tid då barnet är inackorderat vid sameskola.

*Om ett* barn under *en* hel månad på statens bekostnad *erhåller* vård på anstalt eller *annars* kost och bostad, *får* barnpension *inte utges* för den månaden. *Sådan* förmån *får dock utges* för tid då barnet är inackorderat vid sameskola.

I fråga om elev i specialskola må pensionsförmån utgå utan hinder av bestämmelserna i första och tredje styckena för tid då eleven vistas utom skolan. För sådan tid äga bestämmelserna om vårdbidrag i 9 kap. 5 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

3 §[8]

Därest pensionsberättigad i annat fall än som avses i 2 § under hel månad är intagen i annan anstalt än sjukhus eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, äger den som driver anstalten att, i den mån regeringen så förordnar, uppbära så stor del av den pensionsberättigades å månaden belöpande folkpension, som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen på anstalten, varvid den pensionsberättigade dock skall äga erhålla visst belopp för sina personliga behov. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning för det fall att den pensionsberättigade åtnjuter vård eller försörjning mot avgift, som erlägges av kommun eller landstingskommun.

*Åtnjuter barn, för vilket barntillägg utgår, i annat fall än som avses i 2 § sista stycket under hel månad vård på anstalt eller eljest vård på allmän bekostnad, äger den som driver anstalten eller det kommunala organ som svarar för vårdkostnaden att, i den mån regeringen så förordnar, uppbära så stor del av barntillägg för månaden som svarar mot vårdkostnaden.*

Första stycket gäller inte i fråga om pensionsberättigad som

1. åtnjuter helinackordering i servicehus för äldre människor,
2. bor i gruppbostad eller elevhem som avses i lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl., eller
3. skall betala ersättning enligt 34 § första stycket socialtjänstlagen (1980:620).

[8] Senaste lydelse 1987:376.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 4 § | |
| Är någon för samma månad berättigad till *flera änkepensioner, utgives* endast *den största av dem* eller, om *de äro lika* stora, *pensionen efter den sist avlidne mannen.* | Är någon för samma månad berättigad till *omställningspension efter flera avlidna, utges* endast *pensionen efter den sist avlidne* eller, om *pensionerna är olika* stora, *den största av dem.* |
| Föreligger för samma månad rätt till *två eller flera av förmånerna* barnpension, förtidspension, *änkepension eller hustrutillägg utgives* endast en av förmånerna. *Utgives i enlighet härmed änkepension eller hustrutillägg till någon som är berättigad till förtidspension skall vid tillämpning av 2 kap. 12 § och 3 kap. 3, 5 och 8 §§ anses som om den försäkrade kommit i åtnjutande av förtidspension.* | Föreligger för samma månad rätt till *såväl* barnpension *som* förtidspension, *utges* endast en av förmånerna. |
| **14 kap. Om familjepension** | **14 kap. Om efterlevandepension** |
| 1 § | |
| *Är försäkrad* vid sitt frånfälle berättigad till tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension eller skulle han, om fall som avses i 13 kap. 1 § varit för handen vid tidpunkten för dödsfallet, *hava* varit berättigad till förtidspension, *äga* hans efterlevande rätt till tilläggspension i form av *familjepension* enligt vad *nedan sägs.* | *Har en försäkrad avlidit och var han* vid sitt frånfälle berättigad till tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension eller skulle han, om fall som avses i 13 kap. 1 § varit för handen vid tidpunkten för dödsfallet, *ha* varit berättigad till förtidspension, *har* hans efterlevande rätt till tilläggspension i form av *efterlevandepension* enligt vad *som anges i detta kapitel.*<br>*Efterlevandepension utges i form av barnpension till den försäkrades efterlevande barn och i form av omställningspension och särskild efterlevandepension till den försäkrades efterlevande make.*<br>*Med efterlevande make likställs i fråga om rätt till omställningspension och särskild efterlevandepension den som, utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en icke gift försäkrad vid dennes död och som tidigare har varit gift med eller har eller har haft eller då väntade barn med den försäkrade.* |
| 2 § | |
| *Rätt till änkepension tillkommer* änka efter den försäkrade, *om* äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den försäk- | *Rätt till barnpension har* efterlevande barn under de närmare förutsättningar och för den tid som anges i *8 kap. 2 §.* |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
| --- | --- |
| *rade fyllde sextio år.* | |
| *Äro de i första stycket angivna förutsättningarna för rätt till änkepension icke uppfyllda, äger änkan likväl komma i åtnjutande av sådan pension, därest den försäkrade efterlämnar barn, som tillika är barn till änkan.* | |
| *Änkepension skall indragas, om den pensionsberättigade ingår äktenskap. Upplöses äktenskapet innan det bestått i fem år, skall pensionen ånyo börja utgå.* | |
| 3 § | |
| *Änkepension* utgör för år räknat, *om efter den försäkrade finnes barn som enligt 4 § är berättigat till pension efter honom, trettiofem och i annat fall fyrtio* procent av hel förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 och 3 §§, som den försäkrade var berättigad till eller skulle *hava kommit i åtnjutande av därest* rätt till sådan pension inträtt vid tidpunkten för dödsfallet, eller, om den försäkrade var berättigad till ålderspension, av *dylik* pension beräknad enligt 12 kap. 2 § första och andra styckena. | *Barnpension för ett barn* utgör för år räknat, *30* procent av hel förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 och 3 §§, som den försäkrade var berättigad till eller skulle *ha erhållit om* rätt till sådan pension *hade* inträtt vid tidpunkten för dödsfallet, eller, om den försäkrade var berättigad till ålderspension, av *sådan* pension beräknad enligt 12 kap. 2 § första och andra styckena. *Är flera barn berättigade till barnpension efter den försäkrade, ökas det nämnda procenttalet med 20 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas därvid lika mellan barnen.* |
| 4 § | |
| *Rätt till barnpension tillkommer den försäkrades barn, som icke fyllt nitton år.* | *Rätt till omställningspension har en efterlevande make under de närmare förutsättningar och för den tid som anges i 8 kap. 4 och 5 §§.* |
| *Vad i 8 kap. 5 § andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande rätt till pension enligt denna paragraf.* | *Bestämmelserna i 10 kap. 4 § första stycket om sammanträffande av förmåner tillämpas även på omställningspension enligt detta kapitel.* |
| 5 § | |
| *Barnpension för ett barn utgör för år räknat, om efter den försäkrade finnes någon, som enligt detta kapitel är berättigad till änkepension efter honom, femton och i annat fall fyrtio procent av den förtidspension eller ålderpension som i 3 § sägs. Äro de pensionsberättigade barnen flera, ökas de nämnda procenttalen med tio* | *Rätt till särskild efterlevandepension har en efterlevande make under de närmare förutsättningar och för den tid som anges i 8 kap. 6–10 §§.* |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *för varje barn utöver det första; och skall det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen.* | |
| | *6 §*<br>*Omställningspension liksom hel särskild efterlevandepension utgör för år räknat, om det efter den försäkrade finns barn som enligt 2 § har rätt till pension efter honom, 20 och i annat fall 40 procent av den förtidspension eller ålderspension som anges i 3 § första stycket.* |
| 7 §<br>*Är någon för samma månad berättigad till flera tilläggspensioner i form av familjepension, utgives endast den största av dem eller, om samtliga eller de största äro lika stora, en av dessa. Av lika stora änkepensioner utgives pensionen efter den sist avlidne mannen.* | *Bestämmelserna i 8 kap. 12 § om minskning av särskild efterlevandepension som sammanträffar med annan förmån tillämpas även i fråga om särskild efterlevandepension enligt detta kapitel. Minskningen skall i första hand göras på tilläggspensionen.* |
| | *8 §*<br>*Om efterlevandepensionerna efter en försäkrad sammantagna överstiger den förtidspension eller ålderpension som avses i 3 §, sätts efterlevandepensionerna ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar denna förtidspension eller ålderspension.* |
| **16 kap.**<br>1 §[9] | |
| Den som önskar pension skall göra ansökan hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar. Försäkringskassan skall dock utan ansökan besluta om hel ålderspension till en hos kassan inskriven pensionsberättigad från och med den månad han fyller 65 år, om han inte skriftligen begärt annat. | |
| Åtnjuter försäkrad sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård enligt denna lag, må allmän försäkringskassa tillerkänna honom förtidspension utan hinder av att han icke gjort ansökan därom. Detsamma skall gälla då försäkrad åtnjuter sjukpenning, ersättning för sjukhusvård eller livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande. | |
| *Åtnjuter* försäkrad sjukbidrag eller har handikappersättning eller vårdbidrag tillerkänts honom för begränsad tid, *må* den tid *varunder* | *Uppbär en* försäkrad sjukbidrag eller har handikappersättning eller vårdbidrag tillerkänts honom för begränsad tid, *får* den tid *för vilken* |

[9] Senaste lydelse 1988:172.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *sådan förmån* skall utgå förlängas utan att ansökan *därom* gjorts. | *förmånen* skall utgå förlängas utan att ansökan *har* gjorts. *Motsvarande gäller i fråga om särskild efterlevandepension som tillerkänts en efterlevande för begränsad tid.* |
| I den mån regeringen så förordnar må allmän försäkringskassa tillerkänna den pensionsberättigade pension enligt denna lag utan hinder av att han icke gjort ansökan därom. | |
| För *den försäkrades* kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om förtidspension, handikappersättning *eller* vårdbidrag skall ersättning *utgå* i enlighet med vad regeringen förordnar. | För kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om förtidspension, handikappersättning, vårdbidrag *eller särskild efterlevandepension* skall ersättning *lämnas* i enlighet med vad regeringen förordnar. |
| 2 § | |
| *Såsom* villkor för rätt till förtidspension eller handikappersättning *må* föreskrivas att den försäkrade skall under högst *trettio* dagar vara intagen *å* visst sjukhus eller underkasta sig undersökning av viss läkare. *Vad som sagts nu skall äga motsvarande tillämpning* i fråga om rätt till vårdbidrag. För *den försäkrades* kostnader *i* anledning av sådan föreskrift skall ersättning *utgå* i enlighet med vad regeringen förordnar. | *Som* villkor för rätt till förtidspension eller handikappersättning *får* föreskrivas att den försäkrade skall under högst *30* dagar vara intagen *på* visst sjukhus eller underkasta sig undersökning av viss läkare. *Motsvarande gäller* i fråga om rätt till vårdbidrag *och, såvitt gäller efterlevande, särskild efterlevandepension.* För kostnader *som uppstår med* anledning av *en* sådan föreskrift skall ersättning *lämnas* i enlighet med vad regeringen förordnar. |
| | *3 §*[10] |
| | *Innan beslut meddelas i fråga om rätt till särskild efterlevandepension skall försäkringskassan undersöka om det finns skäl att vidta åtgärder för att förbättra den efterlevandes möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete. Finner försäkringskassan att sådan åtgärd behövs, skall kassan se till att den vidtas. Detta skall gälla även vid omprövning av rätten till särskild efterlevandepension.* |
| | *Som villkor för rätt till särskild efterlevandepension får uppställas att den efterlevande skall genomgå yrkesinriktad rehabilitering, arbetsmarknadsutbildning eller annan utbildning eller medverka vid annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Ett sådant villkor får även avse skyldig-* |



[10] Förutvarande 3 § upphävd genom 1983:191.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| | *het för den efterlevande att vara anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen och att anta erbjudet lämpligt arbete.* |
| 5 § | |
| Ålderspension utgår från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiofem år eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, från och med den månad som angives i pensionsansökningen. | |
| Förtidspension, *barntillägg*, handikappersättning och vårdbidrag *utgå* från och med den månad, *varunder* rätt till förmånen inträtt. I fall som avses i 1 § andra stycket utgår dock förtidspension från och med månaden näst efter den, då beslutet om pension meddelats. | Förtidspension, handikappersättning och vårdbidrag *utgår* från och med den månad *då* rätt till förmånen inträtt. I fall som avses i 1 § andra stycket utgår dock förtidspension från och med månaden näst efter den då beslutet om pension meddelats. |
| *Familjepension* utgår från och med den månad då den försäkrade avlidit eller, om han vid sin död *åtnjöt* ålderspension eller förtidspension, från och med månaden näst efter den, *varunder* dödsfallet inträffat. | *Efterlevandepension* utgår från och med den månad då den försäkrade avlidit eller, om han vid sin död *uppbar* ålderspension eller förtidspension, från och med månaden näst efter den *då* dödsfallet inträffat. |
| Inträder rätt till ålderpension eller *familjepension* vid annan tidpunkt än som åsyftas i första och tredje styckena, utgår pensionen från och med den månad, *varunder* rätten inträtt. | Inträder rätt till ålderspension eller *efterlevandepension* vid annan tidpunkt än som åsyftas i första och tredje styckena, utgår pensionen från och med den månad *då* rätten inträtt. |
| Pension må ej utgå för längre tid tillbaka än tre månader eller, såvitt gäller barnpension, två år före ansökningsmånaden. | |
| Vid utbetalning av folkpension för förfluten tid till försäkrad, vars make uppbär folkpension, skall pensionen så minskas, att det sammanlagda beloppet för båda makarna motsvarar vad som skall utgå enligt 6 kap. 2 § eller 7 kap. 4 §. | |
| *Från* det belopp som först förfaller till betalning efter beslut om barnpension enligt *8* kap. *5* § skall *avdragas* vad som *enligt 9 kap. 1 §* utbetalats i *barntillägg* för den tid som *pensionsbeloppet* avser utöver vad som skulle ha *utgått* om *pensionsbeslutet* förelegat vid utbetalningen av *barntillägget. På motsvarande sätt skall avdrag göras från barnpension enligt 14 kap. 4 § för vad som utbetalats med för högt belopp i änkepension enligt 14 kap. 2 §.* | Det belopp som först förfaller till betalning efter beslut om barnpension enligt *14* kap. *2* § skall *minskas med* vad som utbetalats i *omställningspension enligt 14 kap. 4 § eller särskild efterlevandepension enligt 14 kap. 5 §* för den tid som *barnpensionsbeloppet* avser utöver vad som skulle ha *utgetts* om *beslutet om barnpension* förelegat vid utbetalningen av *omställningspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen.* |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 6 § | |
| Ändring av pension skall gälla från och med månaden näst efter den varunder anledning till ändringen uppkommit. | |
| Vad i 1 § första, andra och fjärde styckena, 2 § *samt 3 § första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning* i fråga om ökning av pension. I fall då *ökning av pension* kräver ansökan av den pensionsberättigade *skall* 5 § femte stycket *äga motsvarande tillämpning*. | Vad *som föreskrivs* i 1 § första, andra och fjärde styckena *samt* 2 § *gäller även* i fråga om ökning av pension. I fall då *ökningen* kräver ansökan av den pensionsberättigade *tillämpas* 5 § femte stycket. |
| Vad i denna paragraf *stadgas* skall *ej äga tillämpning* i fråga om ändring av pension i anledning av förändring av basbeloppet. | Vad *som sägs* i denna paragraf skall *inte tillämpas* i fråga om ändring av pension i anledning av förändring av basbeloppet. |
| | *7 a §* |
| | *Om möjligheten att bereda sig inkomst genom arbete väsentligt förbättras för en efterlevande som uppbär särskild efterlevandepension, skall pensionen dras in eller minskas med hänsyn till förbättringen.* |
| | *Kan det antas att förbättringen inte kommer att bestå avsevärd tid, får förordnas att den särskilda efterlevandepensionen skall dras in eller minskas endast för viss tid. Finns det anledning att anta detta redan vid prövning av ansökan om särskild efterlevandepension, får förordnas att pensionen helt eller delvis skall hållas inne för viss tid. Ett förordnande enligt detta stycke får avse en tid av högst ett år.* |
| 8 § | |
| *Försäkrad* som *åtnjuter* förtidspension enligt 7 kap. 1 § första stycket är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan *härom* hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall *beträffande försäkrad*, vars rätt till förtidspension grundats på varaktig arbetslöshet, *så ock* den som *åtnjuter änkepension* eller förmån enligt 9 kap. *gälla*, om förhållandena *så ändras* att rätten till pensionen eller förmånen *däruv* på- | *Den* som *uppbär* förtidspension enligt 7 kap. 1 § första stycket *eller 13 kap. 1 § första stycket första meningen* är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan *om det* hos allmän försäkringskassa. Motsvarande skall *gälla den* vars rätt till förtidspension grundats på varaktig arbetslöshet *och* den som *uppbär efterlevandepension* eller förmån enligt 9 kap., om förhållandena *ändras så* att rätten till pensionen eller för- |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| verkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. | månen påverkas. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. |

Underlåtes anmälan som avses i första stycket utan giltigt skäl, må pensionen eller förmånen indragas för viss tid eller tills vidare.

9 §

| | |
|---|---|
| Pensionsförmån utgår till och med den månad, *varunder* den pensionsberättigade avlidit eller rätten till förmånen *eljest* upphört. Vårdbidrag utgår till och med månaden före den då barnet fyller *sexton* år. | Pensionsförmån utgår, *om inte något annat är särskilt föreskrivet*, till och med den månad *då* den pensionsberättigade avlidit eller rätten till förmånen *annars* upphört. Vårdbidrag utgår till och med månaden före den då barnet fyller *16* år. *Omställningspension och särskild efterlevandepension utgår längst till och med månaden före den då den efterlevande fyller 65 år.* |

11 §

| | |
|---|---|
| Den som genom brottslig gärning uppsåtligen *bragt* annan *om* livet eller medverkat till brottet *såsom i 3* kap. 4 eller 5 § *strafflagen sägs äger ej* rätt till *familjepension* efter den avlidne. | Den som genom brottslig gärning uppsåtligen *har berövat* annan livet eller medverkat till brottet *enligt 23* kap. 4 eller 5 § *brottsbalken har inte* rätt till *efterlevandepension* efter den avlidne. |
| *Familjepension må indragas* eller skäligen *nedsättas*, om den efterlevande *annorledes* än i första stycket *sägs* vållat dödsfallet genom handling, för vilken ansvar genom *lagakraftägande* dom *ådömts honom.* | *Efterlevandepension får dras in* eller skäligen *sättas ned*, om den efterlevande *på annat sätt* än *som sägs* i första stycket *har* vållat dödsfallet genom handling, för vilken ansvar *ådömts honom* genom dom *som vunnit laga kraft.* |

**17 kap.**

1 §[11]

Har en ersättning enligt denna lag eller enligt en annan författning betalats ut av en allmän försäkringskassa eller en erkänd arbetslöshetskassa och beviljas senare en annan ersättning retroaktivt enligt denna lag för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen skall den retroaktiva ersättningen minskas. Minskningen skall ske med det belopp som överstiger vad som skulle ha utgetts om beslut om båda ersättningarna hade förelegat samtidigt. Avräkningen mellan ersättningarna skall därvid ske månadsvis.

| | |
|---|---|
| Om *en försäkrad* i väsentlig mån har fått sin försörjning genom socialbidrag enligt 6 § socialtjänstlagen | Om *någon* i väsentlig mån har fått sin försörjning genom socialbidrag enligt 6 § socialtjänstlagen (1980: |

[11] Senaste lydelse 1983:191.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| (1980:620) får socialnämnden från försäkringskassan uppbära retroaktivt beviljad periodisk ersättning enligt denna lag, till den del den motsvarar vad socialnämnden har betalat ut till *den försäkrades* samt hans makes och minderåriga barns försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser. | 620) får socialnämnden från försäkringskassan uppbära retroaktivt beviljad periodisk ersättning enligt denna lag, till den del den motsvarar vad socialnämnden har betalat ut till *dennes* samt hans makes och minderåriga barns försörjning för den tid som den retroaktiva ersättningen avser. |

I fråga om minskning av pension då livränta utgår enligt äldre lagstiftning om yrkesskador gäller 2 §.

2 §

Äger pensionsberättigad rätt till livränta på grund av obligatorisk försäkring jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger han jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt regeringens förordnande rätt till livränta, som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsverket, minskas honom eljest tillkommande pension enligt vad nedan stadgas. Motsvarande skall äga tillämpning i fall då livränta utgår enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Medför skada, för vilken livränta börjat utgivas, återigen sjukdom som berättigar till sjukpenning, skall det anses som om livränta utginge under sjukdomstiden. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid utbytts mot ett engångsbelopp, skall anses som om livränta utginge eller den utgående livräntan vore förhöjd med belopp som enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna svarar mot engångsbeloppet.

Folkpension och tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande livränta såsom skadad; dock må avdrag å annan förtidspension än hel sådan ske endast om skadan inträffat före den tidpunkt från vilken pensionen utgår och avdrag å tilläggspension göras endast om den pensionsberättigade ägt tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat.

| | |
|---|---|
| Folkpension i form av ålderspension, *änkepension* eller *barnpension ävensom* tilläggspension i form av *änkepension eller barnpension* minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid *tillkommande livränta* såsom efterlevande; *dock må* avdrag *å* tilläggspension göras endast om den avlidne *ägt* tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat. | Folkpension i form av ålderspension eller *efterlevandepension samt* tilläggspension i form av *efterlevandepension* minskas med tre fjärdedelar av den *livränta som den* pensionsberättigade för samma tid *har rätt till* såsom efterlevande. Avdrag *på* tilläggspension *får dock* göras endast om den avlidne *kunnat* tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat. |
| Minskning enligt denna paragraf skall i första hand göras *å* tilläggspension. Utan hinder av vad i paragrafen *stadgas* skall folkpension alltid utgå, i form av förtidspension | Minskning enligt denna paragraf skall i första hand göras *på* tilläggspension. Utan hinder av vad *som föreskrivs* i paragrafen skall folkpension alltid utgå, i form av förtidspen- |

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| eller barnpension med minst en fjärdedel, *i form av änkepension med minst hälften samt* i form av ålderspension med minst tre fjärdedelar av belopp som *eljest skolat utgå.* | sion eller barnpension med minst en fjärdedel *och* i form av ålderspension med minst tre fjärdedelar av *det* belopp som *annars skulle ha utgått.* |

I fråga om samordning av pension med livränta som utgår enligt eller eljest bestämmes med tillämpning av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring föreskrives i 4 kap. 4 § och 6 kap. 1 § sagda lag.

3 §

| | |
|---|---|
| Vid tillämpning av 1 och 2 §§ *tagas andra* tillägg till pension *än barntillägg ej* i beaktande. *Minskning av folkpension enligt nämnda paragrafer skall sist göras å barntillägg.* | Vid tillämpning av 1 och 2 §§ *tas* tillägg till pension *inte* i beaktande. |

**18 kap.**

21 §[12]

En socialförsäkringsnämnd avgör frågor om rätt till

1. förtidspension med undantag av ärenden som avses i 7 kap. 1 § andra stycket,

| | |
|---|---|
| | *2. särskild efterlevandepension,* |
| 2. handikappersättning | 3. handikappersättning, |
| 3. vårdbidrag. | 4. vårdbidrag. |

Socialförsäkringsnämnden avgör även frågor om rätt till förmåner enligt vad som föreskrivs i andra författningar.

Socialförsäkringsnämnden är beslutför då minst fyra ledamöter är närvarande.

I övrigt skall vad i 8–10 §§ föreskrivs med avseende på styrelse ha motsvarande tillämpning med avseende på socialförsäkringsnämnden. Har föredraganden från beslutet avvikande mening skall denna antecknas till protokollet.

**20 kap.**

2 §[13]

Vid tillämpningen av bestämmelserna i 11 kap. 6 a § om försäkrad, som vårdar barn, skall med barn som där sägs likställas fosterbarn.

Med förälder skall vid tillämpningen av bestämmelserna i 9 kap. 4 § och 11 kap. 6 a § likställas den, med vilken förälder är eller varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor.

Med förälder skall vid tillämpningen av bestämmelserna i 9 kap. 4 § likställas den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

*Har någon med socialnämndens medgivande tagit emot ett utländskt barn i sitt hem här i landet för vård och fostran i adoptionssyfte, skall vid tillämpning av bestämmelserna i 8 och 14 kap. om rätt till barnpension barnet anses som barn till denne. I*

[12] Senaste lydelse 1986:140.
[13] Senaste lydelse 1986:1138.

*sådana fall anses barnet bosatt i Sverige, om den blivande adoptivföräldern var bosatt här i landet vid den tidpunkt då han avled.*

Enligt 2 § andra stycket lagen (1983:850) om undantag från vissa bestämmelser i uppbördslagen (1953:272) m. m. skall ersättning som avses i nämnda lag i vissa fall anses som inkomst av annat förvärvsarbete vid tillämpning av denna lags bestämmelser om sjukpenninggrundande inkomst och pensionsgrundande inkomst. Vid tillämpning av sistnämnda bestämmelser gäller vidare vad som i 22 c § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare sägs om iakttagande av förhandsbesked.

Att ersättning enligt 14 och 15 §§ lagen (1983:1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare är att betrakta som inkomst av anställning vid tillämpning av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst och pensionsgrundande inkomst framgår av 17 § nämnda lag.

3 §

Ersättning enligt denna lag må indragas eller skäligen nedsättas, om den som är berättigad till ersättningen

a) uppsåtligen åsamkat sig sjukdom eller skada, som orsakat den utgift eller nedsättning av arbetsförmågan, för vilken ersättning begäres;

b) ådragit sig sjukdomen eller skadan vid förövandet av handling, för vilken ansvar genom lagakraftägande dom ådömts honom;

c) vägrar att underkasta sig undersökning av läkare eller att följa läkares föreskrifter eller eljest gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt;

d) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

Vägrar försäkrad utan giltig anledning att underkasta sig åtgärd av beskaffenhet som avses i 2 kap. 11 § *må* sjukpenning eller förtidspension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han erinrats om denna påföljd.

Vägrar *en* försäkrad utan giltig anledning att underkasta sig åtgärd av beskaffenhet som avses i 2 kap. 11 § *får* sjukpenning eller förtidspension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han erinrats om denna påföljd. *Motsvarande skall gälla i fråga om särskild efterlevandepension, om den efterlevande utan giltig anledning vägrar att följa ett villkor som upp-ställts med stöd av 16 kap. 3 §.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

2. I fall då rätt till familjepension grundas på dödsfall som har inträffat före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser om sådan pension, i den mån inte något annat sägs nedan.

3. De nya bestämmelserna om barnpension i 5 kap. 4 § första stycket c), 8 kap. 2 och 3 §§, 14 kap. 2 §, 16 kap. 8 § samt 17 kap. 1 § gäller även i fall då rätten till barnpension grundas på dödsfall som har inträffat före ikraftträdandet.

Om ett barn, som har fyllt 18 år vid ikraftträdandet, har rätt till barnpension från tilläggspensioneringen vid utgången av år 1989 men inte uppfyller villkoren för rätt till sådan pension enligt 14 kap. 2 § i dess nya lydelse, skall i stället för den bestämmelsen tillämpas 14 kap. 4 § i dess äldre lydelse.

4. Finns det efter den avlidne någon som är berättigad till änkepension enligt äldre bestämmelser, skall med avseende på barnpension efter den avlidne gälla vad som sägs i andra och tredje styckena.

Utges folkpension i form av änkepension till en kvinna, som är mor till barnet eller har varit gift med barnets far eller har eller har haft barn med denne, och sammanbor barnet stadigvarande med kvinnan, skall vid tillämpning av 8 kap. 3 § i dess nya lydelse änkepensionen likställas med den tilläggspension barnet får i form av barnpension. Om i ett sådant fall flera barn är berättigade till barnpension efter den avlidne, fördelas vid avräkningen änkepensionen lika mellan barnen. Vad som nu sagts gäller dock inte i fråga om barnpension till barn som får sådan pension efter båda föräldrarna.

Föreligger med stöd av punkt 5 rätt till tilläggspension i form av änkepension efter en försäkrad, skall vid beräkningen av tilläggspension i form av barnpension efter denne tillämpas 14 kap. 5 § i dess äldre lydelse i stället för 14 kap. 3 § i dess nya lydelse. I fall som avses i detta stycke gäller fortfarande 16 kap. 5 § sjunde stycket i dess äldre lydelse.

5. I fråga om rätt till efterlevandepension för efterlevande kvinnor som är födda år 1944 eller tidigare gäller fortfarande, i den mån inte något annat föreskrivs i punkt 8, äldre bestämmelser om änkepension i stället för de nya bestämmelserna om efterlevandepension, även om dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet. En förutsättning för detta är att kvinnan vid utgången av år 1989 var gift med den man efter vilken änkepensionen skall utbetalas eller, såvitt gäller folkpension i form av änkepension, att hon då sammanbodde med honom under sådana förhållanden som avses i 8 kap. 2 § i dess äldre lydelse.

6. I fråga om rätt till efterlevandepension för efterlevande kvinnor som är födda år 1945 eller senare gäller, förutom de nya bestämmelserna om efterlevandepension, följande, om dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet. Om en sådan kvinna vid utgången av år 1989 uppfyller villkoren för rätt till folkpension resp. tilläggspension i form av änkepension enligt 8 kap. 1 § första stycket, 2 § och 3 § första stycket resp. 14 kap. 2 § första och andra styckena i dessa lagrums äldre lydelse, har hon dessutom rätt till änkepension efter mannen enligt vad som sägs i andra–fjärde styckena.

En kvinna som avses i första stycket har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt 14 kap. i dess äldre lydelse. Pensionen utges i detta fall med belopp som motsvarar vad som skulle ha utgetts till kvinnan om mannen hade avlidit vid utgången av år 1989. Härvid skall dock, om mannen vid denna tidpunkt inte var berättigad till ålderspension, vid tillämpning av 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse änkepensionen alltid beräknas på grundval av den förtidspension som skulle ha utgetts till mannen om denne blivit berättigad till hel sådan pension vid utgången av år 1989 och pensionen då hade beräknats med tillämpning av 13 kap. 3 §.

En kvinna som avses i första stycket har rätt till folkpension i form av änkepension enligt 8 kap. i dess äldre lydelse. Sådan folkpension utges i förhållande till det antal år för vilka den avlidne mannen vid beräkning enligt andra stycket av tilläggspension i form av änkepension efter honom tillgodoräknas pensionspoäng. Tillgodoräknas därvid pensionspoäng för minst 30 år, utges folkpension i form av änkepension med belopp som avses i 8 kap. 4 § i dess äldre lydelse. I annat fall utges pensionen med så stor andel av en sålunda beräknad änkepension som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka pensionspoäng tillgodoräknas mannen och talet 30. Var den avlidne mannen född år 1923 eller tidigare skall vid tillämpningen av detta stycke i stället för talet 30 användas det tal som följer av 15 kap. 1 eller 1 a §.

I fall som avses i första–tredje styckena gäller fortfarande äldre bestämmelser om änkepension.

7. Är någon för samma månad berättigad såväl till folkpension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser som till folkpension i form av omställningspension eller särskild efterlevandepension, utges endast den sistnämnda förmånen samt, om änkepensionen är större, sådan pension i den mån den överstiger omställningspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen. Detsamma gäller om någon för samma månad är berättigad såväl till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser som till tilläggspension i form av omställningspension eller särskild efterlevandepension.

8. Om en kvinna, som avses i punkt 5 och är född under något av åren 1930–1944 samt har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser, för samma månad får tilläggspension i form av ålderspension, utges änkepensionen endast i den mån den överstiger ålderspensionen. Kvinnan har dock alltid rätt till änkepension med sådant belopp att denna, tillsammans med tilläggspensionen i form av ålderspension, motsvarar hälften av summan av kvinnans tilläggspension i form av ålderspension och den tilläggspension för mannen som avses i 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse. Med stöd av denna regel får emellertid inte utbetalas tilläggspension i form av änkepension med högre belopp än vad som följer av 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse.

Vid tillämpning av bestämmelserna i första stycket skall, om kvinnan uppskjuter uttaget av ålderspension till en senare tidpunkt än från och med den månad då hon fyller 65 år, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha utgått om rätt därtill hade inträtt från och med nämnda månad. Vidare skall, då kvinnan gjort undantagande från försäkringen för tilläggspension, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha utgått om undantagande inte skett. Motsvarande skall gälla då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket inte tillgodoräknats kvinnan på grund av underlåten avgiftsbetalning.

9. Om en kvinna, som avses i punkt 6 och som har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser, för samma månad får tilläggspension i form av ålderspension, utges änkepensionen endast i den mån den överstiger ålderspensionen. Härvid tillämpas bestämmelserna i punkt 8 andra stycket.

10. Om en kvinna har beviljats tilläggspension i form av änkepension före ikraftträdandet och denna dragits in före ikraftträdandet till följd av att hon ingått äktenskap, skall vid tillämpning av punkt 2 och 14 kap. 2 § tredje stycket i dess äldre lydelse gälla att änkepensionen på nytt skall börja utgå även i fall då det nya äktenskapet upplöses efter att ha bestått i fem år eller mer, dock under förutsättning att detta äktenskap ingåtts efter den dag då mannen fyllde 60 år.

11. I fall då rätt till barntillägg föreligger för december 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån.

12. I fråga om hustrutillägg som utgår efter ikraftträdandet gäller fortfarande 10 kap. 4 § andra stycket i dess äldre lydelse.

13. Även om annat har bestämts i en överenskommelse som före ikraftträdandet har träffats med annan stat med stöd av 20 kap. 15 §, tillämpas de nya bestämmelsrna i 5 kap. 4 § första stycket c) i fråga om rätt till barnpension vid bosättning i Sverige.

14. Nämns i en lag eller annan författning änkepension enligt lagen om allmän försäkring skall, om inte annat framgår av omständigheterna, därmed avses sådan änkepension som övergångsvis utges med stöd av punkt 2, 5 eller 6.

## 2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring[1]

*dels* att 5 kap. 12–14 §§ skall upphöra att gälla,

*dels* att rubrikerna närmast före 5 kap. 3, 8 och 11 §§ skall utgå,

*dels* att 5 kap. 2–11 §§, 6 kap. 1 och 7 §§, 8 kap. 4 § samt rubriken närmast före 5 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

*dels* att rubrikerna närmast före 5 kap. 9 och 12 §§ skall sättas närmast före 5 kap. 4 resp. 10 §.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| **5 kap.** | |
| 2 § | |
| *Har* försäkrad avlidit till följd av arbetsskada, *utgår livräntor till* hans efterlevande enligt detta kapitel. | *Om en* försäkrad *har* avlidit till följd av arbetsskada, *har* hans efterlevande *rätt till livränta* enligt detta kapitel. |
| *Uppbar den försäkrade livränta enligt 4 kap. med anledning av förlust av arbetsförmågan till följd av skadan, grundas livränta efter honom på hans egen livränta. Livränta efter annan försäkrad grundas på vad som enligt 4 kap. skulle ha utgjort livränta till honom vid förlust av arbetsförmågan, om sådan livränta skulle ha börjat utgå vid tiden för dödsfallet.* | *Livränta utges i form av barnlivränta till den försäkrades efterlevande barn och i form av omställningslivränta och särskild efterlevandelivränta till den försäkrades efterlevande make.* |
| *Till grund för beräkning av livränta till efterlevande lägges även pension, livränta eller annan ersättning som utgick till den försäkrade med anledning av tidigare arbetsskada, i den mån det är skäligt.* | *Med efterlevande make likställs i fråga om rätt till omställningslivränta och särskild efterlevandelivränta den som, utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en icke gift försäkrad vid dennes död och som tidigare har varit gift med eller har eller har haft eller då väntade barn med den försäkrade.* |
| *Livränta till efterlevande får ej grundas på högre belopp än som motsvarar sju och en halv gånger basbeloppet vid den försäkrades död.* | |
| *Änka* | |
| 3 § | |
| *Änka efter försäkrad har rätt till livränta, om hon* | *Uppbar den försäkrade livränta enligt 4 kap. med anledning av förlust av arbetsförmågan till följd av skadan, grundas livränta efter honom på hans egen livränta. Livränta efter annan försäkrad grundas på vad som* |
| *1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i makarnas* | |

[1] Lagen omtryckt 1977:264.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *hem eller hos änkan, eller*<br>*2. hade fyllt 36 år vid den försäkrades död.* | *enligt 4 kap. skulle ha utgjort livränta till honom vid förlust av arbetsförmågan, om sådan livränta skulle ha börjat utgå vid tiden för dödsfallet.* |
| *Upphör rätt till livränta enligt första stycket 1, skall vid bedömning av rätt till livränta enligt 2 anses som om den försäkrade avled vid den tidpunkt då rätten till livränta enligt 1 upphörde.* | *Till grund för beräkningen av livränta till efterlevande läggs även pension, livränta eller annan ersättning som utgick till den försäkrade med anledning av tidigare arbetsskada, i den mån det är skäligt.*<br>*Livränta till efterlevande får inte grundas på högre belopp än som motsvarar sju och en halv gånger basbeloppet vid den försäkrades död.* |
| | *Barn* |
| 4 § | |
| *Livränta till änka utgår med belopp som, när den försäkrade efterlämnar barn som har rätt till livränta efter honom enligt denna lag, motsvarar 40 och i annat fall 45 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.*<br>*Livränta enligt 3 § första stycket 2 till änka som ej hade fyllt 50 år vid den försäkrades död eller vid den tidpunkt som avses i 3 § andra stycket minskas med en femtondel för varje år som då återstod till 50 års ålder.* | *Barn till en avliden försäkrad har rätt till livränta för tid till och med den månad då barnet fyller 18 år eller, under de förutsättningar som anges i 8 kap. 2 § andra och tredje styckena lagen (1962:381) om allmän försäkring, längst till och med juni månad det år då barnet fyller 20 år.*<br>*Bestämmelserna i 20 kap. 2 § fjärde stycket lagen om allmän försäkring tillämpas även i fråga om rätt till livränta enligt denna paragraf.* |
| 5 § | |
| *Änkas rätt till livränta upphör om hon gifter om sig eller avsevärd tid lever samman med man under äktenskapsliknande förhållanden. Upplöses äktenskapet inom fem år eller upphör sammanlevnaden inom samma tid, skall livräntan börja utgå på nytt.* | *Livränta till ett efterlevande barn utges med belopp som för år räknat motsvarar 40 procent av det ersättningsunderlag som anges i 3 §. Är flera barn berättigade till livränta efter den försäkrade, ökas det nämnda procenttalet med 20 för varje barn utöver det första och fördelas det sammanlagda livräntebeloppet lika mellan barnen.* |
| *Med änka jämställd kvinna* | *Efterlevande make* |
| 6 § | |
| *I fråga om rätt till livränta jämställes med änka kvinna som vid försäkrads död*<br>*1. stadigvarande sammanbodde med den försäkrade och*<br>*hade varit gift med honom eller*<br>*hade eller hade haft barn med honom eller* | *Rätt till omställningslivränta har efterlevande make under de närmare förutsättningar och för den tid som anges i fråga om omställningspension i 8 kap. 4 och 5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring.* |

| Nuvarande lydelse | Föreslagen lydelse |
|---|---|
| *var havande med barn till honom eller* | |
| *2. annars levde samman med den försäkrade sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden.* | |
| *Första stycket gäller ej om den försäkrade eller kvinnan var gift.* | |
| 7 § | |
| *Om kvinna som avses i 6 § har rätt till underhållsbidrag från förutvarande make, minskas livräntan till henne med belopp som svarar mot bidraget. Motsvarande gäller om kvinnan som efterlevande till denne har rätt till livränta, pension i annan form än folkpension eller tilläggspension, skadestånd eller annan sådan ersättning som upphör att utgå, om hon ingår nytt äktenskap. Avdrag göres även för livränta efter man med vilken kvinnan tidigare har levt samman under äktenskapsliknande förhållanden.* | *Rätt till särskild efterlevandelivränta har efterlevande make under de närmare förutsättningar och för den tid som anges i fråga om särskild efterlevandepension i 8 kap. 6–10 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring.* |
| | *Vad som sägs om särskild efterlevandepension i 16 kap. 2, 3 och 7 a §§ lagen om allmän försäkring tillämpas även i fråga om särskild efterlevandelivränta.* |
| *Frånskild kvinna* | |
| 8 § | |
| *Var försäkrad vid sin död skyldig att utge lagstadgat periodiskt underhållsbidrag till förutvarande hustru, har hon rätt till livränta med belopp som svarar mot bidraget, om hon* | *Omställningslivränta liksom hel särskild efterlevandelivränta utges med belopp som, när den försäkrade även efterlämnar barn som har rätt till livränta efter honom enligt denna lag, för år räknat motsvarar 20 och i annat fall 45 procent av det ersättningsunderlag som anges i 3 §.* |
| *1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i dennes hem eller hos henne, eller* | |
| *2. hade fyllt 36 år vid den försäkrades död.* | |
| *Livränta enligt första stycket får, när den försäkrade efterlämnar barn som har rätt till livränta efter honom enligt denna lag, motsvara högst 40 och i annat fall högst 45 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.* | |
| *Bestämmelserna i 3 § andra stycket har motsvarande tillämpning i fråga om livränta till frånskild kvinna.* | |
| *Barn* | |
| 9 § | |
| *Barn till avliden försäkrad har rätt till livränta för tid till och med den* | *Bestämmelserna i 8 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring till-* |

| Nuvarande lydelse | Föreslagen lydelse |
| --- | --- |
| *månad då barnet fyller 19 år. Om barnet efter den tidpunkten till följd av sjukdom eller av annan dylik orsak ej kan försörja sig, utgår livräntan även för sådan tid, dock längst till och med den månad då barnet fyller 21 år.* | *lämpas även i fråga om särskild efterlevandelivränta enligt denna lag. Minskning som där sägs skall, om den efterlevande samtidigt har rätt till särskild efterlevandepension enligt lagen om allmän försäkring, i första hand göras på den särskilda efterlevandelivräntan.* |
| *Hade den försäkrade genom avtal som sägs i 7 kap. 7 § andra stycket föräldrabalken åtagit sig att till barnet utge underhållsbidrag i form av engångsbelopp, har barnet rätt till livränta i den mån denna överstiger en livränta som har köpts eller kunnat köpas åt barnet för engångsbeloppet.* | |
| *Efterlevande makes barn jämställes med barn till försäkrad i fråga om rätt till livränta, om barnet stod under makens vårdnad.* | |
| | *Gemensamma bestämmelser* |
| 10 § | |
| *Livränta utgår till varje barn med belopp som motsvarar 20 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §, om den försäkrade efterlämnar änka eller kvinna som avses i 6 §. I annat fall utgör livränta för ett barn 40 procent av nämnda underlag. Är i sådant fall flera barn berättigade till livränta, ökas procenttalet 40 med 20 för varje barn utöver det första och fördelas det sammanlagda livräntebeloppet lika mellan barnen.* | *Om en försäkrad har blivit borta under resa eller i annat sammanhang och det kan antas att han har avlidit till följd av arbetsskada, har hans efterlevande rätt till livränta. Som villkor för utbetalning av livränta får dock krävas förklaring på heder och samvete av efterlevande att denne saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig får sådan förklaring krävas från förmyndaren. Förklaring kan också infordras av en god man eller förvaltare som har förordnats enligt föräldrabalken.* |
| | *Visar det sig sedermera att den försäkrade är vid liv eller att han har avlidit av någon annan orsak än arbetsskada, upphör rätten till livränta.* |
| *Förälder* | |
| 11 § | |
| *Förälder till avliden försäkrad som till följd av dödsfallet kommer att sakna behövligt underhåll har rätt till livränta med skäligt belopp, dock högst med belopp som motsvarar 20 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.* | *Överstiger livräntorna till de efterlevande efter en försäkrad sammantagna det ersättningsunderlag som anges i 3 §, sätts livräntorna ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar detta underlag.* |
| | *Bestämmelserna i 16 kap. 1 § för-* |

*sta, tredje och femte styckena, 5 § femte och sjunde styckena samt 8 och 9 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas även i fråga om livränta enligt detta kapitel.*

**6 kap**

1 §[2]

Är någon som har rätt till livränta enligt 4 eller 5 kap. samtidigt berättigad till folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension eller *familjepension* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, utgår livräntan endast i den mån den överstiger pensionen.

Är någon som har rätt till livränta enligt 4 eller 5 kap. samtidigt berättigad till folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension eller *efterlevandepension* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, utgår livräntan endast i den mån den överstiger pensionen.

Har delpension utgått till någon som tillerkänns livränta enligt 4 kap. och avser livräntan samma inkomstförlust som delpensionen, får livränta för förfluten tid utges endast i den mån den överstiger den delpension som utgått för samma tid.

*Livränta enligt 5 kap. till änka eller kvinna som avses i 5 kap. 6 § utgår från och med den månad under vilken hon fyller 65 år endast i den mån hon ej har rätt till folkpension i form av ålderspension och tilläggspension i form av änkepension med belopp som motsvarar en livränta som är beräknad på 65 procent av livräntеunderlaget enligt 5 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 4 § tredje stycket har därvid motsvarande tillämpning.*

Första stycket gäller även i fråga om pension som enligt utländskt system för social trygghet utgår med anledning av arbetsskadan.

Om den försäkrade till följd av underlåten avgiftsbetalning ej har tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § lagen om allmän försäkring för år efter det då arbetsskadan har inträffat, skall vid tillämpning av denna paragraf och 4 kap. 4 § hänsyn tas till den tilläggspension som skulle ha utgått om avgift hade erlagts.

7 §[3]

Bestämmelserna i 3 kap. 17 §, 10 kap. 4 §, 16 kap. 11 § och 20 kap. 3–7 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om förmåner som sammanträffar, indragning och nedsättning av ersättning i vissa fall, återbetalningsskyldighet, preskription, ut-

Bestämmelserna i 3 kap. 17 §, 10 kap. 4 § *första stycket*, 16 kap. 11 § och 20 kap. 3–7 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om förmåner som sammanträffar, indragning och nedsättning av ersättning i vissa fall, återbetalningsskyldighet, preskrip-

[2] Senaste lydelse 1983:192.

[3] Senaste lydelse 1985:1001.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| mätningsförbud och rätt till skadestånd har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen. | tion, utmätningsförbud och rätt till skadestånd har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen. |

Vad som sägs i 17 kap. 1 § lagen om allmän försäkring tillämpas även i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

**8 kap.**

4 §[4]

| | |
|---|---|
| Ärende angående livränta till den försäkrade *och* i annat ärende uppkommen fråga huruvida den försäkrade har ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd. Regeringen får dock meddela föreskrifter om behörighet för tjänsteman hos försäkringskassan att avgöra ärenden som är av enkel beskaffenhet och inte angår livränta till den försäkrade. | Ärende angående livränta till den försäkrade, i annat ärende uppkommen fråga huruvida den försäkrade har ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall *och ärende angående särskild efterlevandelivränta* skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd. Regeringen får dock meddela föreskrifter om behörighet för tjänsteman hos försäkringskassan att avgöra ärenden som är av enkel beskaffenhet och inte angår livränta till den försäkrade *eller särskild efterlevandelivränta.* |

Omprövning av beslut som gäller fråga som avses i 3 kap. 5 § och 6 kap. 5 § skall, om beslutet har fattats av tjänsteman, göras av socialförsäkringsnämnd. Omprövning av beslut som tjänsteman fattat med stöd av föreskrifter av regeringen enligt första stycket skall också göras av socialförsäkringsnämnd.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

2. I fall då rätt till livränta till efterlevande grundas på dödsfall till följd av en arbetsskada som har inträffat före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser om sådan livränta i den mån inte något annat sägs nedan.

3. De nya bestämmelserna om livränta till efterlevande barn i 5 kap. 4 § första stycket gäller även i fall då rätten till livränta grundas på dödsfall till följd av en arbetsskada som har inträffat före ikraftträdandet. Om ett barn, som har fyllt 18 år vid ikraftträdandet, har rätt till livränta enligt 5 kap. vid utgången av år 1989 men inte uppfyller villkoren för rätt till sådan livränta enligt 5 kap. 4 § första stycket i dess nya lydelse, skall dock i stället för denna bestämmelse tillämpas 5 kap. 9 § första stycket i dess äldre lydelse.

Vid dödsfall efter ikraftträdandet gäller de nya bestämmelserna i 5 kap. 4 § andra stycket om rätt till livränta för ett utländskt barn som tagits emot här i landet i adoptionssyfte även om arbetsskadan inträffat före ikraftträdandet.

4. Efterlämnar den avlidne änka eller med änka jämställd kvinna som är berättigad till livränta enligt äldre bestämmelser skall, även om den arbetsskada till följd av vilken den försäkrade avlidit inträffar efter ikraftträdandet, vid bestämmandet av livränta till barn efter den försäkrade tillämpas äldre bestämmelser i 5 kap. 10 § i stället för 5 kap. 5 § i dess nya lydelse.

5. I fråga om rätt till livränta för efterlevande kvinnor som är födda år 1944 eller tidigare gäller fortfarande äldre bestämmelser om livränta i 5 kap. 2–8

[4] Senaste lydelse 1987:1322.

och 12–14 §§ samt 6 kap. 1 § även om den arbetsskada till följd av vilken den försäkrade avlidit inträffar efter ikraftträdandet. I fråga om andra kvinnor än de som avses i 5 kap. 8 § i dess äldre lydelse är dock en förutsättning för detta att kvinnan vid utgången av år 1989 var gift med den man efter vilken livräntan skall utbetalas eller då sammanbodde med honom under sådana förhållanden som avses i 5 kap. 6 § i dess äldre lydelse.

6. I fall som avses i punkterna 2 och 5 tillämpas bestämmelserna i 10 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i detta lagrums lydelse vid utgången av år 1989.

7. Är någon för samma månad berättigad såväl till livränta såsom efterlevande enligt äldre bestämmelser som till omställningslivränta eller särskild efterlevandelivränta, utges endast den sistnämnda förmånen samt, om efterlevandelivräntan enligt äldre bestämmelser är större, sådan livränta i den mån den överstiger omställningslivräntan eller den särskilda efterlevandelivräntan.

8. I fråga om livränta till kvinnor, som är födda år 1945 eller senare och som med stöd av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring uppbär änkepension enligt lagen om allmän försäkring efter utgången av år 1989, gäller fortfarande 6 kap. 1 § i dess äldre lydelse, även om den arbetsskada till följd av vilken den försäkrade avlidit inträffar efter ikraftträdandet.

9. Vid tillämpning av 6 kap. 1 § i dess äldre lydelse skall beträffande tilläggspension i form av änkepension hänsyn tas till änkepensionen före sådan samordning som avses i punkterna 8 och 9 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

# 3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom föreskrivs att 1, 2 och 5 §§ lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension[1] skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 1 § | |
| Hustrutillägg *tillkommer* för tid före den månad, då *hustrun* fyller sextiofem år, hustru till *den*, som *åtnjuter* folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, *därest* hustrun fyllt sextio år och själv *ej åtnjuter* sådan folkpension och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl *äro därtill, må* hustrutillägg *utgå, oaktat* hustrun *ej* fyllt sextio år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år. | Hustrutillägg *utges under de närmare förutsättningar som anges nedan till kvinnor som är födda år 1934 eller tidigare. Rätt till hustrutillägg har en sådan kvinna* för tid före den månad då *hon* fyller sextiofem år, *om hon är* hustru till *någon* som *uppbär* folkpension i form av ålderspension eller förtidspension. *För denna rätt förutsätts vidare att* hustrun *har* fyllt sextio år och själv *inte uppbär* sådan folkpension och makarna varit gifta minst fem år. När *det finns* särskilda skäl, *får* hustrutillägg *utges även om* hustrun *inte har* fyllt sextio år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år. |

Hustrutillägg skall, där ej annat följer av vad i 4 § stadgas, för år räknat motsvara skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av folkpension i form av hel ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott till ålderspension enligt lagen om pensionstillskott samt å andra sidan folkpension i form av hel ålderspension till ogift jämte ett sådant pensionstillskott, ålderspensionerna och pensionstillskotten beräknade för år och under förutsättning att de börjat utgå från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyllt sextiofem år.

| | |
|---|---|
| 2 §[2] | |
| Kommun skall utge kommunalt bostadstillägg till den, som *åtnjuter* folkpension, i form av ålderspension, förtidspension eller *änkepension* och är mantalsskriven inom kommunen, eller till där mantalsskriven hustru som *åtnjuter* hustrutillägg. | Kommun skall utge kommunalt bostadstillägg till den som *uppbär* folkpension i form av ålderspension, förtidspension, *omställningspension* eller *särskild efterlevandepension* och är mantalsskriven inom kommunen eller till där mantalsskriven hustru som *uppbär* hustrutillägg. *Kommunalt bostadstillägg skall också utges till den som är mantalsskriven inom kommunen och uppbär folkpension i form av änkepension med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.* |

[1] Lagen omtryckt 1976:1014.

[2] Senaste lydelse 1987:207.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer, dock lägst med belopp som beräknat per månad svarar mot den del av den månatliga bostadskostnad, som enligt föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av 14 § andra stycket skall täckas av bostadstillägg för att statsbidrag skall lämnas. Avvikelse från vad i 4 och 5 §§ stadgas må dock icke äga rum, och för rätt till kommunalt bostadstillägg må ej fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket beslutar om grunder för beräkning av bostadskostnaderna i ärende enligt denna lag. Regeringen äger meddela föreskrifter angående det högsta belopp som må utgå i kommunalt bostadstillägg för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem. | |
| *Om kommuns beslut rörande kommunalt bostadstillägg skola* riksförsäkringsverket och den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde kommunen är belägen, *ofördröjligen underrättas.* | *Kommunen skall utan dröjsmål underrätta* riksförsäkringsverket och den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde kommunen är belägen, *om de beslut som fattas rörande kommunalt bostadstilllägg.* |
| 5 §[3] | |
| Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan *antagas* komma att *åtnjuta* under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas *icke* allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring till den del pensionen föranlett minskning av pensionstillskott enligt 3 § lagen (1969:205) om pensionstillskott eller av barntillägg enligt 9 kap. 1 § sista stycket lagen om allmän försäkring, livränta som avses i 17 kap. 2 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension eller understöd som någon på grund av *skyldskap* eller svågerlag *må* vara föranledd att *utgiva.* Som inkomst räknas *icke* heller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349) eller utbildningsbidrag *under* arbetsmarknadsutbildning. Vid inkomstberäkningen skall för den som *åtnjuter* folkpension i form av halv eller två tredjedelar av hel förtidspension bortses från ett belopp som motsvarar skillnaden mellan | Med årsinkomst avses i denna lag den inkomst, för år räknat, som någon kan *antas* komma att *få* under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas *inte* allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring till den del pensionen föranlett minskning av pensionstillskott enligt 3 § lagen (1969:205) om pensionstillskott eller av barntillägg enligt 9 kap. 1 § sista stycket lagen om allmän försäkring *i detta lagrums lydelse vid utgången av år 1989,* livränta som avses i 17 kap. 2 § nyssnämnda lag i vad den enligt samma lagrum avdragits från pension eller understöd som någon på grund av *släktskap* eller svågerlag *kan* vara föranledd att *utge.* Som inkomst räknas *inte* heller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349) *eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa* eller utbildningsbidrag *vid* arbetsmarknadsutbildning. Vid inkomstberäkningen skall för den som *uppbär* folkpension i form av halv eller två tredjedelar av hel förtidspension bortses från ett belopp som motsvarar skillnaden mellan |

[3] Senaste lydelse 1985:755.

*Nuvarande lydelse*

a) ett för den försäkrade beräknat belopp av hel förtidspension jämte däremot svarande pensionstillskott, beloppet i förekommande fall beräknat med beaktande av bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring och

b) den utgående förtidspensionen jämte pensionstillskott.

*Föreslagen lydelse*

a) ett för den försäkrade beräknat belopp av hel förtidspension jämte däremot svarande pensionstillskott, beloppet i förekommande fall beräknat med beaktande av bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring och

b) den utgående förtidspensionen jämte pensionstillskott.

Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med tio procent av det belopp, varmed förmögenheten överstiger för den som är gift sextiotusen kronor, och för annan sjuttiofemtusen kronor. Vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till en fjärdedel av fastighetens taxeringsvärde. Detsamma skall gälla vid beräkning av värdet av jordbruksfastighet, där den pensionsberättigade är bosatt.

Värdet av naturaförmåner skall uppskattas efter regler, som fastställas av regeringen.

I fråga om makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda förmögenhet.

Årsinkomst avrundas för envar pensionsberättigad till närmast hela tiotal kronor.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

2. Äldre föreskrifter om hustrutillägg gäller fortfarande för kvinnor som är födda år 1935 eller senare och som har rätt till sådant tillägg för december 1989. Om i fall som nu sagts hustrutillägg upphör att utgå efter ikraftträdandet, föreligger inte längre rätt till en sådan förmån.

## 4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs att 1,2,3 och 4 §§ lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 1 § | |
| Till folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller *änkepension* utgår pensionstillskott enligt denna lag. | Till folkpension i form av ålderspension, förtidspension, *omställningspension* eller *särskild efterlevandepension* utgår pensionstillskott enligt denna lag. *Sådant tillskott utgår också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.* |
| 2 §[1] | |
| Pensionstillskottet till ålderspension eller änkepension är fyrtioåtta procent av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat följer av bestämmelserna i andra och tredje styckena. | Pensionstillskottet till ålderspension, *omställningspension, särskild efterlevandepension* eller änkepension är fyrtioåtta procent av basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat följer av bestämmelserna i andra och tredje styckena. |
| För den som har börjat att ta ut sin ålderspension tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller sextiofem år är pensionstillskottet det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. lagen om allmän försäkring. | |
| Pensionstillskottet till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring betalas ut med minskat belopp, är det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas i motsvarande mån. Pensionstillskottet till halv ålderspension är hälften av det pensionstillskott som *angivits* i första eller andra stycket. | Pensionstillskottet till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring *i detta lagrums lydelse vid utgången av år 1989* betalas ut med minskat belopp, är det belopp som framkommer om det i första stycket angivna procenttalet minskas i motsvarande mån. Pensionstillskottet till halv ålderspension är hälften av det pensionstillskott som *angetts* i första eller andra stycket. *För den som har två tredjedelar av hel särskild efterlevandepension eller halv sådan pension eller har änkepension, som med tillämpning av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring betalas ut med viss andel av en oreduce-* |

[1] Senaste lydelse 1983:961.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
| --- | --- |
| | *rad sådan pension, är pensionstillskottet motsvarande andel av det pensionstillskott som angetts i första stycket.* |
| 3 §[2] | |
| Den som utöver folkpension har tilläggspension i form av ålderspension, änkepension eller förtidspension har rätt till pensionstillskott endast i den mån tilläggspensionen inte uppgår till det belopp som följer av 2 eller 2 a §. | Den som utöver folkpension har tilläggspension i form av ålderspension, änkepension, *omställningspension, särskild efterlevandepension* eller förtidspension har rätt till pensionstillskott endast i den mån tilläggspensionen inte uppgår till det belopp som följer av 2 eller 2 a §. |
| 4 §[3] | |
| Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning inte tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggspension, som skulle ha utgetts om avgift erlagts. Därvid skall inte beaktas sådan tilläggspension som skulle ha utgetts om avgift erlagts. | Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning inte tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggspension, som skulle ha utgetts om avgift erlagts. Därvid skall inte beaktas sådan tilläggspension i form av änkepension, *omställningspension eller särskild efterlevandepension* som skulle ha utgetts om avgift erlagts. |

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

[2] Senaste lydelse 1982:230.
[3] Senaste lydelse 1988:173.

## 5 Förslag till Lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

Härigenom föreskrivs att 2, 4, 7 och 11 §§ lagen (1964:143) om bidragsförskott[1] skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 2 §[2] | |
| Bidragsförskott lämnas *ej*, om | Bidragförskott lämnas *inte*, om |
| a) vårdnadshavaren uppenbarligen utan giltigt skäl underlåter att *vidtaga* eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt; | a) vårdnadshavaren uppenbarligen utan giltigt skäl underlåter att *vidta* eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt; |
| b) det *föreligger* grundad anledning *antaga* att den underhållsskyldige i vederbörlig ordning betalar fastställt underhållsbidrag *icke understigande* vad som skulle utgå i bidragsförskott enligt 4 § första *och andra styckena;* | b) det *finns* grundad anledning *anta* att den underhållsskyldige i vederbörlig ordning betalar fastställt underhållsbidrag *som inte understiger* vad som skulle utgå i bidragsförskott enligt 4 § första *stycket;* |
| c) det *finnes* uppenbart att den underhållsskyldige *annorledes* sörjt eller sörjer för att barnet *erhåller* motsvarande underhåll. | c) det *är* uppenbart att den underhållsskyldige *på något annat sätt* sörjt eller sörjer för att barnet *får* motsvarande underhåll. |
| 4 §[3] | |
| Bidragsförskott utgör för år räknat fyrtio procent av det basbelopp som enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har fastställts för året. För det bidragsförskott som avser januari månad tillämpas dock det basbelopp som gällde för det föregående året. | |
| *Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring eller till bidrag enligt lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn, utgör dock bidragsförskottet trettio procent av det basbelopp som anges i första stycket, i det förstnämnda fallet i förhållande till varje underhållsskyldig.* | |
| *Föreligger* grundad anledning *antaga* att fastställt underhållsbidrag betalas i vederbörlig ordning, utgör bidragsförskottet skillnaden mellan förskottsbelopp enligt första *eller* | *Om det finns* grundad anledning *anta* att fastställt underhållsbidrag betalas i vederbörlig ordning, utgör bidragsförskottet skillnaden mellan förskottsbelopp enligt första stycket |

[1] Lagen omtryckt 1976:277.
[2] Senaste lydelse 1978:858.
[3] Senaste lydelse 1986:1414.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| *andra* stycket samt underhållsbidragets belopp. | samt underhållsbidragets belopp. |
| Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbarligen understiger vad den underhållsskyldige bör erlägga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott enligt första *eller andra* stycket med högre belopp än underhållsbidraget. I fall som avses *tredje* stycket lämnas inget bidragsförskott. | Om det underhållsbidrag som har blivit fastställt uppenbarligen understiger vad den underhållsskyldige bör erlägga i bidrag, lämnas inte bidragsförskott enligt första stycket med högre belopp än underhållsbidraget. I fall som avses i *andra* stycket lämnas inget bidragsförskott. |
| 7 §[4] | |
| Sedan bidragsförskott sökts skall, *under förutsättning att den underhållsskyldiges vistelseort är känd eller kan utrönas*, omedelbart *till honom avsändas* meddelande om ansökningen *med föreläggande att, därest han har något att anföra i anledning av ansökningen, inom viss kort tid muntligen eller skriftligen yttra sig.* I meddelandet skall *tillika* lämnas underrättelse om *stadgandena* i 1 § första och andra styckena, 2 § b) och c) samt 4 § *tredje* stycket. | Sedan bidragsförskott sökts skall *försäkringskassan* omedelbart *sända* meddelande om ansökningen *till den underhållsskyldige under förutsättning att hans vistelseort är känd eller kan utrönas. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den underhållsskyldige att han skall yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han har något att invända mot ansökningen. I meddelandet skall även* lämnas underrättelse om *föreskrifterna* i 1 § första och andra styckena, 2 § b) och c) samt 4 § *andra* stycket. |
| När försäkringskassan meddelat beslut i ärendet, skall sökande och vårdnadshavare skriftligen underrättas om beslutet. Har förskott beviljats, skall därvid lämnas underrättelse om föreskrifterna i 12 och 13 §§. Beslut om bidragsförskott i annat fall än som avses i 4 § *tredje* stycket, skall skriftligen delges den underhållsskyldige. Har förskott beviljats, skall därvid lämnas underrättelse om föreskrifterna i 2 § b) och c) samt 16 §. | När försäkringskassan *har* meddelat beslut i ärendet, skall sökande och vårdnadshavare skriftligen underrättas om beslutet. Har förskott beviljats, skall därvid lämnas underrättelse om föreskrifterna i 12 och 13 §§. Beslut om bidragsförskott i annat fall än som avses i 4 § *andra* stycket, skall skriftligen delges den underhållsskyldige. Har förskott beviljats, skall därvid lämnas underrättelse om föreskrifterna i 2 § b) och c) samt 16 §. |
| 11 §[5] | |
| Det åligger försäkringskassan att besluta om indragning av förskottet, därest förutsättningarna för utgivande av förskott icke längre föreligga; dock erfordras ej sådant beslut såframt bidragsförskott skall upphöra att utgå på den grund att barnet fyllt aderton år eller avlidit. Försäkringskassan skall | |

[4] Senaste lydelse 1986:1414.
[5] Senaste lydelse 1986:1414.

jämväl besluta om nedsättning av bidragsförskott, när bestämmelserna i denna lag föranleda därtill.

Om barnet upphört att vara svensk medborgare eller bosatt i riket, må försäkringskassan utan hinder därav besluta, att barnet i fortsättningen skall åtnjuta bidragsförskott, därest det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå såsom oskäligt att indraga förskottet.

Beslut om indragning eller nedsättning av bidragsförskott skall skriftligen delges den underhållsskyldige, om det inte avser bidragsförskott enligt 4 § *tredje* stycket.

*Ett* beslut om indragning eller nedsättning av bidragsförskott skall skriftligen delges den underhållsskyldige, om det inte avser bidragsförskott enligt 4 § *andra* stycket.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om bidragsförskott som avser tid före ikraftträdandet.

## 6 Förslag till Lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande

Härigenom föreskrivs att 7 och 9 §§ lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande skall ha följande lydelse.

7 §[1]

Sedan förlängt bidragsförskott sökts skall försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökningen till den underhållsskyldige, under förutsättning att hans vistelseort är känd eller kan utrönas. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den underhållsskyldige att han skall yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han har något att invända mot ansökningen. I meddelandet skall även anges vad som gäller om förlängt bidragsförskott dels enligt 1–3 §§ och 4 § c) och d) denna lag, dels enligt 4 § *tredje* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott.

När försäkringskassan har meddelat beslut i ärendet, skall barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med skriftligen underrättas om beslutet. Den underhållsskyldige skall skriftligen delges beslutet i annat fall än det som avses i 4 § *tredje* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Har förskott beviljats, skall underrättelse lämnas till barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med om vad som gäller i enlighet med 10 § denna lag och 13 § lagen (1964:143) om bidragsförskott. I annat fall än det som avses i 4 § *tredje* stycket samma lag skall dessutom den underhållsskyldige underrättas om föreskrifterna i 4 § c) och d) i denna lag och 16 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Sedan förlängt bidragsförskott sökts skall försäkringskassan omedelbart sända meddelande om ansökningen till den underhållsskyldige, under förutsättning att hans vistelseort är känd eller kan utrönas. Meddelandet skall innehålla en uppmaning till den underhållsskyldige att han skall yttra sig muntligen eller skriftligen inom en viss tid, om han har något att invända mot ansökningen. I meddelandet skall även anges vad som gäller om förlängt bidragsförskott dels enligt 1–3 §§ och 4 § c) och d) denna lag, dels enligt 4 § *andra* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott.

När försäkringskassan har meddelat beslut i ärendet, skall barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med skriftligen underrättas om beslutet. Den underhållsskyldige skall skriftligen delges beslutet i annat fall än det som avses i 4 § *andra* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott.

Har förskott beviljats, skall underrättelse lämnas till barnet och den förälder som barnet bor tillsammans med om vad som gäller i enlighet med 10 § denna lag och 13 § lagen (1964:143) om bidragsförskott. I annat fall än det som avses i 4 § *andra* stycket samma lag skall dessutom den underhållsskyldige underrättas om föreskrifterna i 4 § c) och d) i denna lag och 16 § lagen (1964:143) om bidragsförskott.

9 §[2]

Försäkringskassan skall dra in förskottet om förutsättningarna för det inte längre föreligger. Särskilt beslut behövs dock inte när förskottet skall upphöra vid juni månads utgång det år barnet fyller 20 år eller på grund av att

[1] Senaste lydelse 1986:1415.
[2] Senaste lydelse 1986:1415.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
| --- | --- |
| barnet har avlidit. Försäkringkassan skall även sätta ned förskottet när bestämmelserna i denna lag föranleder det. | |
| Beslut om indragning eller nedsättning av förskottet skall skriftligen delges den underhållsskyldige, om det inte gäller förskott som avses i 4 § *tredje* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott. | Beslut om indragning eller nedsättning av förskottet skall skriftligen delges den underhållsskyldige, om det inte gäller förskott som avses i 4 § *andra* stycket lagen (1964:143) om bidragsförskott. |

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

## 7 Förslag till Lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn

Härigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 1 § | |
| I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas särskilt bidrag av allmänna medel till ett barn som är adopterat av endast en person och som är bosatt i Sverige. Lagen tillämpas dock inte om adoptionen har avsett eget eller makes barn eller makes adoptivbarn. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas lagen endast om också adoptivföräldern är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader. | I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas särskilt bidrag av allmänna medel till ett barn som är adopterat av endast en person och som är bosatt i Sverige. Lagen tillämpas dock inte om adoptionen har avsett eget eller makes barn eller makes adoptivbarn *och inte heller om barnet har rätt till barnpension på grund av bestämmelserna i 20 kap. 2 § fjärde stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.* Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas lagen endast om också adoptivföräldern är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader. |

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

5 §[1]

Det särskilda bidraget utgör för år räknat fyrtio procent av det basbelopp som enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har fastställts för året. För det bidrag som avser januari månad tillämpas dock det basbelopp som gällde för det föregående året.

*Skall även utgå bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott eller förlängt bidragsförskott enligt lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock det särskilda bidraget trettio procent av det basbelopp som anges i första stycket.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om bidrag som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1986:1416.

## 8 Förslag till Lag om ändring i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd

Härigenom föreskrivs att 24 § lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd[1] skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 24 §[2] | |
| Uppbär stödtagare änke- eller änklingspension eller annan ålderspension än enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller mindre än hel förtidspension, mindre än helt sjukbidrag eller halv ålderspension enligt nämnda lag eller delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring, *nedsättes* det kontanta arbetsmarknadsstödet med pensionsbeloppet. | Uppbär *en* stödtagare änke- eller änklingspension eller annan ålderspension än enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller mindre än hel förtidspension, mindre än helt sjukbidrag eller halv ålderspension enligt nämnda lag eller delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring, *nedsätts* det kontanta arbetsmarknadsstödet med pensionsbeloppet. *En sådan nedsättning skall inte göras med hänsyn till omställningspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen om allmän försäkring.* |

Uppbär stödtagare livränta från försäkringsinrättning på grund av yrkesskada eller olycksfall, nedsättes stödet enligt grunderna i första stycket.

Ersättning understigande tio kronor för dag utbetalas ej. Brutet krontal utjämnas till närmast högre krontal.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

[1] Lagen omtryckt 1982:433.
[2] Senaste lydelse 1984:514.

# 9 Förslag till Lag om ändring i taxeringslagen (1956:623)

Härigenom föreskrivs att 22 § 3 mom. taxeringslagen (1956:623)[1] skall ha följande lydelse.

| *Nuvarande lydelse* | *Föreslagen lydelse* |
|---|---|
| 22 § | |
| 3 mom.[2] Skattskyldig, som uppburit folkpension, är med undantag som anges i andra stycket skyldig att utan anmaning avlämna självdeklaration endast om hans bruttointäkt av en eller flera förvärvskällor under året varit större än belopp motsvarande intäkten för skattskyldig, som under beskattningsåret inte haft annan intäkt än ålderspension enligt 6 kap. 2 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring och pensionstillskott enligt 2 § lagen (1969:205) om pensionstillskott. För gift skattskyldig, som uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make uppbär folkpension, beräknas intäkten med utgångspunkt från en pension utgörande 78,5 procent av basbeloppet. För övriga skattskyldiga beräknas intäkten med utgångspunkt från en pension utgörande 96 procent av basbeloppet. Sistnämnda beräkningsgrund gäller också för gift skattskyldig som under viss del av beskattningsåret uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make uppbär folkpension, och under återstoden av året uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make saknar folkpension. Med folkpension avses folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension och hustrutillägg. Som folkpension räknas inte barnpension eller vårdbidrag. | 3 mom.[2] Skattskyldig, som uppburit folkpension, är med undantag som anges i andra stycket skyldig att utan anmaning avlämna självdeklaration endast om hans bruttointäkt av en eller flera förvärvskällor under året varit större än belopp motsvarande intäkten för skattskyldig, som under beskattningsåret inte haft annan intäkt än ålderspension enligt 6 kap. 2 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring och pensionstillskott enligt 2 § lagen (1969:205) om pensionstillskott. För gift skattskyldig, som uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make uppbär folkpension, beräknas intäkten med utgångspunkt från en pension utgörande 78,5 procent av basbeloppet. För övriga skattskyldiga beräknas intäkten med utgångspunkt från en pension utgörande 96 procent av basbeloppet. Sistnämnda beräkningsgrund gäller också för gift skattskyldig som under viss del av beskattningsåret uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make uppbär folkpension, och under återstoden av året uppburit folkpension med belopp som tillkommer gift vars make saknar folkpension. Med folkpension avses folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension, *omställningspension, särskild efterlevandepension* och hustrutillägg. Som folkpension räknas inte barnpension eller vårdbidrag. |

Bestämmelserna i första stycket gäller inte om den skattskyldiges make är skyldig att utan anmaning avlämna självdeklaration eller om den skattskyldige har varit bosatt i riket endast en del av beskattningsåret. Bestämmelsen

[1] Lagen omtryckt 1971:399. Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:773.
[2] Senaste lydelse 1986:1284.

gäller inte heller i fråga om ogift skattskyldig om hans skattepliktiga förmögenhetstillgångar överstiger 90 000 kronor och i fråga om gift skattskyldig om makarnas gemensamma skattepliktiga förmögenhetstillgångar överstiger 180 000 kronor.

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990 och tillämpas första gången vid 1991 års taxering.

# Skatteutskottets yttrande 1987/88:9 y

## om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m. (prop. 1987/88:171)

---

## Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har hemställt att skatteutskottet avger yttrande över vissa motioner som väckts med anledning av regeringens proposition 1987/88:171 om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m.

Skatteutskottet får anföra följande.

I proposition 1987/88:171 föreslår regeringen en reformering av efterlevandestödet. Barnpensionernas roll förstärks, och stödet till efterlevande vuxna görs könsoberoende och inriktas på situationer där det föreligger ett behov som är en direkt följd av dödsfallet.

I flera av de nu aktuella motionerna yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att en förutsättning för reformen är att rätten till avdrag för pensionsförsäkringspremier inte försämras. Sådana yrkanden framställs i motionerna 1987/88:Sf43 av Nils Carlshamre m.fl. (m), 1987/88:Sf45 av Göran Ericsson (m) och 1987/88:Sf49 av Charlotte Branting m.fl. (fp). I den förstnämnda motionen yrkas vidare ett tillkännagivande om att avdrag för premier för efterlevandeförsäkring bör medges utan begränsning och att avdraget bör få utnyttjas av makar gemensamt. Ett liknande tillkännagivande yrkas i motion 1987/88:Sf47 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) som anser att makars rätt till gemensamt avdrag bör avse pensionsförsäkringar över huvud taget. I motion 1987/88:Sf50 yrkar Margit Gennser och Alf Wennerfors (m) att riksdagen begär förslag om ändrade skatteregler så att avdrag för pensionsförsäkringspremier alltid kan erhållas med upp till två basbelopp mot nuvarande ett basbelopp. De begär också förslag om regler för pensionssparande i bank på i huvudsak samma förmånliga skattevillkor som sparande i pensionsförsäkringens form. Slutligen vill de att den tidigare gällande rätten till avdrag för premie för kapitalförsäkring med 250 kr. för ensamstående och 500 kr. för makar återinförs.

De nu gällande skattereglerna för den frivilliga pensioneringen har i huvudsak fått sin form genom ett beslut av riksdagen 1975 som innebar en skärpning av den då gällande fria avdragsrätten (prop. 1975/76:31, SkU 20). Denna fria avdragsrätt för pensionsförsäkringar kunde i vissa fall utnyttjas för andra syften än pensionering. Genom beslutet begränsades utrymmet för avdrag för kostnad för frivillig pensionering till vad som normalt kunde anses motsvara ett verkligt pensioneringsbehov. Utgångspunkten var pensionsskyddet i de allmänna pensionsplaner som tillkommit genom överenskom-

melser mellan parterna på arbetsmarknaden, och avsikten var att det skulle vara möjligt för alla att med obeskattade medel bygga upp en likvärdig pensionsstandard. Avdragsutrymmet avpassades därför dels så att kostnader för pensionering enligt allmän pensionsplan skulle vara avdragsgilla, dels så att arbetsgivare som inte tillämpade allmän pensionplan och egenföretagare och andra som ville skaffa sig pensionsskydd genom egen försäkring erhöll en motsvarande avdragsrätt. För premie för egen pensionsförsäkring gäller härefter och efter en justering 1978 (prop. 1977/78:64, SkU 46) att skattskyldig som har arbetsinkomst av jordbruk eller rörelse medges avdrag med högst 35 % av inkomster upp till 20 basbelopp och 25 % av inkomster i skiktet upp till 30 basbelopp. Motsvarande gäller för den som har anställning utan avtalsgrundad pensionsrätt. Den som har anställning med pensionsrätt medges avdrag med högst 10 % av arbetsinkomsten. Härutöver gäller en alternativregel om avdragsrätt med ett basbelopp jämte 30 % av inkomster av jordbruk eller rörelse upp till en sammanlagd inkomst av tre basbelopp. Denna regel infördes av praktiska skäl och för att jordbrukare och rörelseidkare med små och varierande inkomster skulle kunna gå utanför de generella ramarna.

1975 års beslut innebar inte någon ändring när det gällde avdrag för premier för makes pensionsförsäkring. Denna avdragsrätt hade slopats redan 1973 (prop. 1973:120, SkU 35) sedan det visat sig att den utnyttjats för att kringgå särbeskattningen av arbetsinkomster.

Ett begränsat avdrag för premier för kapitalförsäkring medgavs fram till 1984 års taxering och avskaffades då av förenklingsskäl (prop. 1981/82:197, SkU 60).

I januari 1986 har utredningen om beskattning av tjänstepensioner presenterat betänkandet (SOU 1985:63) Tjänstepensioner – tryggande och beskattning. I betänkandet föreslås i förenklingssyfte ändrade skatteregler och civilrättsliga regler för tjänstepensioneringen. Betänkandet bereds för närvarande i finansdepartementet. Skattereglerna för den frivilliga pensioneringen ingår också i den översyn som pågår inom utredningen (Fi 1985:06) angående en reformerad företagsbeskattning (URF) och kommittén (Fi 1987:07) angående en reformerad inkomstbeskattning (RINK).

Utskottet konstaterar att olika pensionsfrågor och därtill knutna beskattningsfrågor är föremål för beredning inom regeringskansliet och för utredning inom olika kommittéer. En utgångspunkt skall därvid vara att de grundläggande avdragsvillkoren avseende premier för frivilliga pensionsförsäkringar inte försämras. Frågan skall också ses i ett större sammanhang där hänsyn tas både till behovet hos olika kategorier och individer att kunna förstärka sitt pensionsskydd och till det allmänna kravet på rättvisa och praktiskt rimliga skatteregler. Med vad utskottet anfört kan yrkande 2 i motion Sf43 samt delvis yrkande 5 i motion Sf49 anses vara tillgodosedda. Något särskilt tillkännagivande synes därför inte nödvändigt.

Beträffande övriga yrkanden anser utskottet att det nu inte finns skäl för ändringar i de gällande reglerna och att det pågående utredningsarbetet bör avvaktas. Utskottet avstyrker dessa yrkanden.

Stockholm den 19 maj 1988

På skatteutskottets vägnar

*Jan Bergqvist*

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m)*, Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Bo Lundgren (m), Britta Bjelle (fp)*, Bruno Poromaa (s), Karl-Anders Petersson (c), Tommy Franzén (vpk), Sverre Palm (s), Kjell Nordström (s), Gunnar Nilsson (s), Karl-Gösta Svenson (m) och Sylvia Lindgren (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

# Avvikande meningar

1. Knut Wachtmeister, Bo Lundgren, och Karl-Gösta Svenson (alla m) anser att det sista stycket i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Som utskottet tidigare anfört får inte de grundläggande avdragsreglerna avseende premier för frivilliga pensionsförsäkringar försämras. Det finns i vissa avseenden anledning att förbättra reglerna.

Utskottet anser att det särskilt med anledning av propositionens förslag är av väsentlig vikt att förbättra möjligheterna för den som själv vill ordna ett kompletterande försäkringsskydd. Utrymmet för avdrag bör generellt utökas utöver det nuvarande som är ett basbelopp. Vidare bör avdrag medges utan begränsning när det gäller premier för efterlevandeförsäkring och möjligheten att erhålla avdrag för premie för makes pensionsförsäkring åter införas. Rätt till pensionssparande i bank med samma skattemässiga villkor som gäller för pensionsförsäkring bör införas.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna 1987/88:Sf43 yrkande 4 och 1987/88:Sf47 yrkande 3 samt tillstyrker att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Sf50 yrkandena 5 och 6 begär förslag om vidgad avdragsram för pensionsförsäkringar och pensionssparande i bank.

2. Tommy Franzén (vpk) anser:

De nuvarande avdragsvillkoren för pensionsförsäkringar är alltför generösa. Avdraget är inte rättvist då det till skillnad från underskottsavdrag inte är värdemässigt begränsat och följaktligen fördelaktigast för höginkomsttagare, som också i stor utsträckning torde utnyttja det för skatteplanering. Avdragsrätten stiger alltså med ökande inkomster, något som enligt utskottets mening är orimligt och ägnat att gynna den som har minst behov av att utnyttja obeskattade medel för att förstärka sin pension. Att därför nu som utskottets majoritet bestående av s, m, fp och c öppna för ännu generösare avdragsregler är oacceptabelt. De förbättringar som är nödvändiga bör göras inom ramen för den allmänna försäkringen och inte med individuella, privata och skattesubventionerade lösningar, som i huvudsak gynnar dem med höga inkomster. Vpk har i en motion som utskottet behandlat i annat sammanhang

(SkU 1987/88:25) yrkat att avdraget begränsas till ett halvt basbelopp och på sikt slopas. Jag är fortfarande av denna uppfattning och avstyrker därför samtliga nu aktuella motionsyrkanden.

# Av utskottet framlagt förslag till ändring av 8. övergångsbestämmelserna till regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

*Regeringens förslag*

8. Om en kvinna, som avses i punkt 5 och är född under något av åren 1930–1944 samt har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser, för samma månad får tilläggspension i form av ålderspension, utges änkepensionen endast i den mån den överstiger ålderspensionen. Kvinnan har dock alltid rätt till änkepension med sådant belopp att denna, tillsammans med tilläggspensionen i form av ålderspension, motsvarar *hälften* av summan av kvinnans tilläggspension i form av ålderspension och den tilläggspension för mannen som avses i 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse. Med stöd av denna regel får emellertid inte utbetalas tilläggspension i form av änkepension med högre belopp än vad som följer av 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse.

*Utskottets förslag*

8. Om en kvinna, som avses i punkt 5 och är född under något av åren 1930–1944 samt har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser, för samma månad får tilläggspension i form av ålderspension, utges änkepensionen endast i den mån den överstiger ålderspensionen. Kvinnan har dock alltid rätt till änkepension med sådant belopp att denna, tillsammans med tilläggspensionen i form av ålderspension, motsvarar *viss andel* av summan av kvinnans tilläggspension i form av ålderspension och den tilläggspension för mannen som avses i 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse. *Denna andel utgör 60 procent om kvinnan är född år 1930, 58 procent om kvinnan är född år 1931, 56 procent om kvinnan är född år 1932, 54 procent om kvinnan är född år 1933, 52 procent om kvinnan är född år 1934 och 50 procent om kvinnan är född under något av åren 1935–1944.* Med stöd av denna regel får emellertid inte utbetalas tilläggspension i form av änkepension med högre belopp än vad som följer av 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse.

Vid tillämpning av bestämmelserna i första stycket skall, om kvinnan uppskjuter uttaget av ålderspension till en senare tidpunkt än från och med den månad då hon fyller 65 år, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha utgått om rätt därtill hade inträtt från och med nämnda månad. Vidare skall, då kvinnan gjort undantagande från försäkringen för tilläggspension, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha utgått om undantagande inte skett. Motsvarande skall gälla då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket inte tillgodoräknats kvinnan på grund av underlåten avgiftsbetalning.

# Innehållsförteckning



Sammanfattning ... 1
Propositionen ... 2
Motioner väckta med anledning av propositionen ... 2
Utskottet ... 6
Allmänna utgångspunkter ... 6
Nuvarande efterlevandepensionering ... 6
Behovet av en reformering av efterlevandepensioneringen 6
Utgångspunkter för en reformering av efterlevandepensioneringen ... 7
Huvuddragen i en reformerad efterlevandepensionering ... 8
Förmåner till efterlevande barn m.m. ... 11
Nuvarande regler ... 11
Propositionen ... 11
Vuxna efterlevande ... 14
Nuvarande regler ... 14
Allmänt om de föreslagna förmånerna ... 16
Omställningspension ... 17
Särskild efterlevandepension ... 18
Övergångsregler ... 24
Barnpension ... 24
Vuxna efterlevande ... 25
Arbetsskadeförsäkringens efterlevandeförmåner ... 29
Hustrutillägget ... 30
Barntillägget ... 31
Information och utbildning ... 31
Uppföljning och utvärdering ... 32
Övriga ATP-frågor ... 32
Privata pensionsförsäkringar m.m. ... 34
Hemställan ... 35

Reservationer
1. Nuvarande avdragsrätt för pensionsförsäkringar (vpk) ... 38
2. Framtida förbättringar av villkoren för pensionsförsäkringar m.m. (m) ... 38

Särskilt yttrande
Tillgodoräknande av vårdår m.m. (c) ... 39

Bilaga 1 I proposition 1987/88:171 framlagda lagförslag ... 40
Bilaga 2 Skatteutskottets yttrande 1987/88:9 y ... 83
Bilaga 3 Av utskottet framlagt förslag till ändring av 8. övergångsbestämmelserna till regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring ... 87

gotab Stockholm 1988 15397